

Τ.Ε.Ι ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ: Σ.Δ.Ο..
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

επιθ. εισ. 60%

Bib.

PT 2000 - 0489

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

**«ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑ ΚΑΙ ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ
ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΑΝΤΑΛΛΑΓΩΝ»**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ:
ΛΙΒΙΤΣΑΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΛΑΘΥΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΣΙΜΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:
ΖΟΡΜΠΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μέσα από την εργασία για το διεθνές εμπόριο μεταπολεμικά και το θεσμικό πλαίσιο των διεθνών ανταλλαγών, διαπιστώσαμε τις ευεργετικές συνέπειες του Διεθνούς Εμπορίου για την αύξηση της παραγωγικότητας και γενικότερα της οικονομικής ανάπτυξης.

Κύριο χαρακτηριστικό του Διεθνούς Εμπορίου κατά την τελευταία δεκαετία, αποτελεί η ταχύτητα των τεχνολογικών και οργανωτικών προσαρμογών που του προσδίδουν τον ενιαίο παγκόσμιο χαρακτήρα.

Βλέπουμε μέσα από την εργασία αυτή τη σημασία και τα οφέλη που προέρχονται από το διεθνές εμπόριο, τους όρους εμπορίου και εμπορικό ισοζύγιο. Στην συνέχεια γίνεται λόγος για τους τρόπους μεταφοράς που χρησιμοποιούνται στο διεθνές εμπόριο, καθώς και για την σχέση που υπάρχει μεταξύ διεθνές εμπορίου και αναπτυσσομένων χωρών. Θα αναφερθούμε στο παγκόσμιο εμπόριο και στις διεθνείς συμβάσεις με πρώτη και κυριότερη την GATT. Στο τέλος γίνεται λόγος για τις πολυμερείς συμφωνίες επί του εμπορίου και για τον ρόλο που παίζουν τα διεθνή δικαστήρια στην ανάπτυξη και πρόοδο του Διεθνούς Εμπορίου.

Τέλος, μικρό δείγμα της μεγάλης ευγνωμοσύνης των συγγραφέων προς το προσωπικό της βιβλιοθήκης ΤΕΙ / Μεσολογγίου και της

δημοτικής βιβλιοθήκης Λευκάδος, για την διευκόλυνση με την υπόδειξη ή και με την χορήγηση δωρεάς πολύτιμων πληροφοριών.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΣΤΗΝ ΑΦΕΤΗΡΙΑ ΤΟΥ

« Μία διαδεδομένη μορφή συναλλαγών μεταξύ αρχαϊκών κοινωνιών στην Αφρική και Ασία και για μεγάλες χρονικές περιόδους, ήταν το άφωνο εμπόριο. Κατά την περιγραφή από τον G. PIROU του άφωνου ή αόρατου εμπορίου μεταξύ δύο γειτονικών φυλών, η μια φυλή εξέθετε τα προϊόντα της σε ορισμένο σημείο των συνόρων και τα παρακολουθούσε χωρίς να φαίνεται. Η άλλη φυλή, ύστερα από εξέταση των εκθεμάτων, αντιπαρέθετε τα προϊόντα της ως αντίκρυσμα και αποσυρόταν. Η πρώτη φυλή επανερχόταν, επισκοπούσε τα ανταλλάγματα και στην περίπτωση ικανοποίησής της τα παραλάμβανε και αποχωρούσε, οπότε τα δικά της εκθέματα πηγαίνανε στην άλλη φυλή. Στην περίπτωση διαφωνίας απέσυρε τα δικά της προϊόντα »¹.

Το άφωνο εμπόριο διαδέχθηκε το κατ' εξαίρεση κανονικό εμπόριο μεταξύ των φυλών, που διεξαγόταν σε περιόδους συμφιλίωσης.

---

¹ Διεθνές Εμπόριο, Γεώργιος Χρ. Δασκάλου, Εκδόσεις Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα 1995, σελίδα 8.

Το περιοδικό εμπόριο εμφανίζεται ως ένα βήμα συστηματοποίησης των εμπορικών συναλλαγών, αφού λειτουργούν αγορές σε τακτές χρονικές περιόδους και σε συγκεκριμένες τοποθεσίες.

Το μόνιμο και διαρκές εμπόριο εμφανίζεται με την εγκαθίδρυση συνθηκών ασφαλείας στις μεταφορές και επικοινωνίες και με την καθιέρωση τακτικών συγκοινωνιών. Ιδρύονται σταθερά καταστήματα, που ανοίγουν όλες τις μέρες και εφοδιάζονται ομαλά με παντός είδους προϊόντα.

Το εμπόριο είχε διαδοθεί χιλιετίες προ Χριστού μεταξύ των λαών της Κίνας, των Ινδιών, της Μέσης Ανατολής και των παραμεσογειών περιοχών. Οι Φοίνικες, οι Αιγύπτιοι, οι Έλληνες με τις αποικίες τους, οι Ρωμαίοι και αργότερα το Βυζάντιο έκαναν τη Μεσογειακή λεκάνη ευρεία ζώνη εμπορικών συναλλαγών.

ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ

Κατά τον XV αιώνα η οικονομική και κοινωνική ζωή στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης εισέρχεται σε άλλους ρυθμούς. Οι τεχνολογικές και γεωγραφικές ανακαλύψεις, καθώς και η προοδευτική απαγκίστρωση

από τη θρησκευτική ηθική του μεσαίωνα αφυπνίζουν στους λαούς της Ευρώπης τις επιθυμίες για υλικές απολαύσεις και το ατομικό συμφέρον.

Από τον XIV αιώνα ενδυναμώνει η δριμεία κριτική των μεσαιωνικών αντιλήψεων και ο κλήρος συγκεντρώνει τα πυρά, λόγω της διαφθοράς του χρήματος. Οι Άγγλοι γεωργοί, πιστεύοντας στη χριστιανική αρχή πως όποιος εργάζεται πρέπει να μπορεί να ζει, κατά την εξέγερση του 1381 (εξέγερση των LOLLARDS, που κατεπνίγη στο αίμα), τραγουδούσαν το σύνθημα: «Όταν ο Αδάμ έσκαβε και η Εύα έγενεθε, που ήταν ο ευγενής;» (δηλαδή οι ευγενείς είναι δημιούργημα του ανθρώπου). Το πνεύμα της εξέγερσης μεταδόθηκε στη Βοημία, ιδιαιτέρως υπό την καθοδήγηση του θεολόγου JAN HUS (1370 - 1415), ο οποίος καταδικάστηκε σε θάνατο δια πυράς ως αιρετικός. Περίπου 100 χρόνια αργότερα ο Λούθηρος (στις 31 Οκτωβρίου 1517, MARTIN LUTHER, 1483 - 1547) εγκαινίαζε τον χριστιανικό αναθεωρητισμό με τη διακήρυξη των 95 θέσεών του, για τις οποίες καταδικάστηκε από τον πάπα.

Πολλά από τα κηρύγματα του Λούθηρου, που άπτονται των οικονομικών φροντίδων του ανθρώπου, ο νεότερός του Καλβίνος (JEAN CALVIN 1509 - 1564) τα εκσυγχρονίζει και βρίσκουν απήχηση στα αστικά εμπορικά κέντρα.

Στον τεχνολογικό τομέα οι επιπτώσεις είναι πολλές και ποικίλες από την ανακάλυψη της τυπογραφίας (1440) και τη χρήση του χαρτιού

(διακίνηση ιδεών), από τη βελτίωση των εξορυκτικών μεθόδων με τη χρήση τροχοφόρων μεταφορικών μέσων στα ορυχεία, τη χρήση του λευκού άνθρακα (υδατοπτώσεις) ως πηγής ενέργειας, την πρόοδο στην υφαντουργική και τη μεταλλοτεχνική που οδήγησε στην κατασκευή των πρώτων κανονιών και πυροβόλων όπλων, τη ναυπήγηση ασφαλέστερων πλοίων (καραβέλες) και τη βελτίωση των μεθόδων ναυσιπλοΐας (ανακάλυψη του τηλεσκοπίου στο τέλος του XV αιώνα που οδήγησε στη μέτρηση του γεωγραφικού πλάτους, ενώ το γεωγραφικό μήκος ανέμεινε στον XVIII αιώνα).

Ως συνέπεια των προηγούμενων, αλλά ως γεγονότα που θα επέφεραν ραγδαίες εξελίξεις στις παραδοσιακές κοινωνίες και στον τρόπο ζωής των ανθρώπων, επήλθαν οι γεωγραφικές ανακαλύψεις. Το 1487 ο πορτογάλος Β. ΔΙΑΖ (1450 - 1500) έκανε τον περίπλου του ακρωτηρίου της Καλής Ελπίδας (Ν. Αφρική). Το 1492¹ ο ιταλός Χριστόφορος Κολόμβος (1451 - 1506) ανακάλυψε την Αμερική και το 1498 ο πορτογάλος Βάσκο Ντε Γκάμα (1469 - 1524) έφτασε στις Ινδίες περιπλέοντας στην Αφρική.

Η πρώτη συνθήκη διαμοιρασμού του κόσμου μεταξύ Ισπανίας και Πορτογαλίας υπεγράφη το 1494, αλλά όπως θα φανεί στη συνέχεια, αυτές οι δύο χώρες δεν διαδραμάτισαν στις εξελίξεις πιο σημαντικό ρόλο από εκείνο του μεταφορέα των θησαυρών στην Ευρώπη.

---

¹ Αναχώρησε από την Ισπανία στις 3 Αυγούστου 1492 με τις τρεις καραβέλες SANTA MARIA, NINA, PINTA και έφτασε στην Αμερική στις 12 Οκτωβρίου 1492.

Οι μονάρχες της εποχής εκείνης επεδίωκαν το μεγαλείο και τα πλούτη, ενθαρρύνοντας τις εξερευνητικές αποστολές και τον πλουτισμό. Πόλεμοι, αρπαγές, εμπόριο σκλάβων αποτελούσαν τακτικά βιώματα. Όλες οι προσπάθειες των Ισπανών για την κατάκτηση του νέου κόσμου είχαν ως επιδίωξη τα εφήμερα οικονομικά οφέλη.

Ο κατακτητής του Μεξικού F. CORTEZ (1485 - 1547), ομολογούσε ότι «οι Ισπανοί υποφέρουν από καρδιακή πάθηση της οποίας μοναδικό φάρμακο είναι ο χρυσός». (BEAUD, 18).

Τα νέα εδάφη και οι νέοι δρόμοι επικοινωνίας διεύρυναν τις συναλλαγές, ενώ η κρατική ισχύς στις θάλασσες (εμπορικά και πολεμικά πλοία) συντέλεσε αποφασιστικά στον εμπλουτισμό ορισμένων ευρωπαϊκών χωρών. Η Μεσόγειος θάλασσα έχασε την εμπορική προτεραιότητα χιλιετιών προς όφελος του Ατλαντικού Ωκεανού. Ισπανία, Πορτογαλία, Αγγλία, Γαλλία, Ολλανδία επισκιάζουν τα Ιταλικά κρατίδια. Νέα εμπορικά κέντρα όπως η Αμβέρσα, το Άμστερνταμ, το Λονδίνο, το Μπορντώ, η Λισσαβόνα, τα Κάδιξ (ναύσταθμος της Ανδαλουσίας στον Ατλαντικό) έρχονται στο προσκήνιο, υποσκελίζοντας τα παραδοσιακά κέντρα της Αλεξανδρείας, Κωνσταντινουπόλεως, Βενετίας, Γένοβας.

Το 1503 φθάνει στην Ισπανία το πρώτο φορτίο χρυσού από τις Αντίλλες. Το 1519 και το 1534 αρχίζουν αντίστοιχα οι αρπαγές των θησαυρών των Ατζέκων του Μεξικού και των Ίνκας του Περού.

Εκτιμήθηκε ότι μεταξύ 1521 και 1660 έφθασαν στην Ισπανία 18.000 τόνοι αργύρου και 2.000 τόνοι χρυσού (BEAUD, 19). Κατ' άλλους (BEUDIN, 23) μεταξύ 1503 και 1660 εισέρευσαν στην Ευρώπη από Αμερική 17.000 τόνοι αργύρου και 180 τόνοι χρυσού. Τα υπάρχοντα μέχρι τότε διαθέσιμα αποθέματα στην Ευρώπη εκτιμήθηκαν σε 3.000 τόνους αργύρου και 90 τόνους χρυσού (DASTE, 66).

Δεν είναι βεβαίως μόνον ο χρυσός και ο άργυρος - γνωστά μέταλλα άλλωστε - που εισήχθησαν στην Ευρώπη από τα νέα εδάφη. Ήταν μια σειρά νέων προϊόντων, όπως αραβόσιτος, βανίλια, ζάχαρη, ινδικό (λουλάκι), κακάο, καπνός, καφές, πατάτα, τομάτα, τσάι, κ.ο.κ. Αναφέρονται όμως με έμφαση τα πολύτιμα μέταλλα, διότι ο χειρισμός της σχετικής αφθονίας τους δημιούργησε σειρά προβλημάτων στις διάφορες χώρες.

Κατά το XVI αιώνα παγιώνονται τα ρεύματα του Διεθνούς Εμπορίου με αφετηρία τα πολύτιμα μέταλλα και τα άλλα προϊόντα του Νέου Κόσμου, που κατακλύζουν τις Ευρωπαϊκές αγορές λόγω της καταναγκαστικής εργασίας των δούλων στους τόπους παραγωγής. Τα θησαυροφυλάκια των μοναρχών (ενίοτε ταυτίζονται με τα κρατικά) και εκείνα των εμπόρων και τραπεζιτών της Αμβέρσας, του Άμστερνταμ, της Βενετίας, της Γένοβας, του Λονδίνου, κ.α. διογκώνονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ

1.1. Σημασία διεθνούς εμπορίου.

Η οικονομική επιστήμη μελετά τις δραστηριότητες που έχουν σαν σκοπό τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης μιας κοινωνικής μονάδας. Οι δραστηριότητες αυτές συνοψίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: την παραγωγή και την κατανάλωση. Η παραγωγή παρέχει τα μέσα για την κατανάλωση και η κατανάλωση ικανοποιεί τις ανάγκες των ατόμων.

Στην ανάλυση και μελέτη της παραγωγής και της κατανάλωσης η οικονομική επιστήμη, έχει συγκεντρώσει το ενδιαφέρον της στα ακόλουθα τρία βασικά πεδία μελέτης: στην κατανομή των παραγωγικών συντελεστών στους διάφορους κλάδους παραγωγής, στο βαθμό απασχολήσεως τους, και στις δυνάμεις που συντελούν στην ανάπτυξή τους, μέσα στο χρόνο.

Η θεωρία του διεθνούς εμπορίου ασχολείται ακριβώς με τα ίδια προβλήματα, αλλά σε διεθνές επίπεδο, και όχι στα όρια μιας εθνικής οικονομίας. Έτσι το Διεθνές Εμπόριο εξετάζει την κατανομή των παραγωγικών συντελεστών ανάμεσα στα διάφορα κράτη, και όχι σε μια χώρα. Επίσης το Διεθνές Εμπόριο ασχολείται με τις διεθνείς διακινήσεις

των δυνάμεων που επηρεάζουν την απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών. Τέλος στο θέμα της οικονομικής ανάπτυξης, η μελέτη δεν περιορίζεται στην προσπάθεια οικονομικής ανάπτυξης μιας μόνο χώρας, αλλά μιας ομάδας χωρών που αντιμετωπίζουν περίπου τα ίδια προβλήματα. Κατά συνέπεια η διεθνής οικονομική ασχολείται με την ανάλυση των οικονομικών σχέσεων ανάμεσα σε δύο ή περισσότερες οικονομίες, ως προς τα συστήματα τιμών, τις δυνάμεις που επηρεάζουν το επίπεδο απασχόλησης, τις δυνάμεις που προσδιορίζουν το επίπεδο απασχόλησης και τις δυνάμεις που προσδιορίζουν την ανάπτυξη.

Γεννιέται όμως το ερώτημα γιατί αφού η μελέτη των οικονομικών προβλημάτων μιας απλής οικονομίας είναι η ίδια με τη μελέτη μιας ομάδας οικονομιών, χρησιμοποιούμε χωριστό κλάδο οικονομικής για τα προβλήματα της διεθνούς οικονομίας; Η απάντηση είναι ότι αν και τα προβλήματα στη διεθνή οικονομία μοιάζουν με τα προβλήματα της Εθνικής Οικονομίας, παρ' όλα αυτά τα προβλήματα στη διεθνή οικονομία είναι πιο πολύπλοκα και πιο δύσκολα από τα προβλήματα της εθνικής οικονομίας. Έτσι στο τραπεζικό σύστημα οι αμοιβές των συντελεστών και οι τιμές των αγαθών παρουσιάζουν μεγαλύτερη δυσκολία σε ανάλυση και μελέτη όταν αναφέρονται σε διεθνές επίπεδο, απ' ότι σε εθνικό επίπεδο. Κατά συνέπεια η μελέτη για τα προβλήματα της διεθνούς οικονομίας είναι απαραίτητη σαν χωριστό αντικείμενο.

Κύριο χαρακτηριστικό του εμπορίου είναι η διαμεσολάβηση στην μετακίνηση του προϊόντος από την παραγωγή στην κατανάλωση. Η

διαμεσολάβηση αυτή, εκδηλώνεται με πολλούς τρόπους. Μπορούμε να συνοψίσουμε στους εξής, α) μεταφορά: γίνεται από την ξηρά, τη θάλασσα, τον αέρα και εννοείται το σύνολο των δραστηριοτήτων που οδηγούν στην μετακίνηση αυτή και κυρίως την όλη οργάνωσή τους

β) η ανάληψη κινδύνου

γ) η παροχή πίστωσης: εννοείται η εμπιστοσύνη που υπάρχει μεταξύ των προσώπων που εκτελούν το εμπόριο,

δ) έμμεση διαμεσολάβηση: η κύρια δραστηριότητα του εμπορίου είναι η διαμεσολάβηση η οποία εκδηλώνεται και με έμμεσους τρόπους (μεσιτεία, παραγγελία, κ.λ.π.).

1.2. Έννοια διεθνούς εμπορίου και λόγοι ύπαρξής του.

Διεθνές εμπόριο εννοούμε το σύνολο του εξωτερικού εμπορίου εισαγωγών - εξαγωγών όλων των χωρών του κόσμου μέσα σε μια ορισμένη χρονική περίοδο, συνήθως το έτος.

Οι γενεσιουργοί λόγοι του Διεθνούς Εμπορίου είναι:

1) Η απομάκρυνση των σύγχρονων κρατών από την πολιτική και την επιδίωξη της αυτάρκειας και του απομονωτισμού.

Συνθήκη ισορροπίας εθνικού εισοδήματος:

$$V = C+I+G$$

C = κατανάλωση

G = δημόσιες δαπάνες

I = επένδυση

} Για κλειστή οικονομία.
(Αλβανία)

$$V = C+I+(X-M)$$

X = εξαγωγές

M = εισαγωγές

} Για ανοιχτή οικονομία.

2) Η τάση για εξειδίκευση της παραγωγής από τις διάφορες χώρες με την αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων που διαθέτει.

3) Η εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων που έχει κάθε χώρα απέναντι στις άλλες ώστε να παράγει προϊόντα που να μπορεί να εξάγει σε άλλες χώρες.

1.3. Η ανάγκη δημιουργίας του διεθνούς εμπορίου.

Το διεθνές εμπόριο δημιουργήθηκε από το γεγονός ότι όλες οι χώρες διαφέρουν τόσο από άποψη ζήτησεως αγαθών, όσο και από άποψη ικανότητας παραγωγής αγαθών.

Από την άποψη ζήτησεως μπορεί μια χώρα να παράγει ένα ορισμένο προϊόν αλλά όχι σε ποσότητα που χρειάζεται. Π.χ. η χώρα μας

παράγει κρέας, αλλά η εγχώρια ποσότητα παραγωγής δεν φτάνει να καλύψει την εγχώρια ποσότητα ζήτησης και γι' αυτό γίνονται εισαγωγές κρέατος από άλλες χώρες. Από την άλλη μεριά, η Αργεντινή π.χ. παράγει μεγάλες ποσότητες από κρέας που ξεπερνούν την εγχώρια ζήτηση. Έτσι χωρίς το διεθνές εμπόριο, η εγχώρια ζήτηση της χώρας μας σε κρέας θα έμενε ανικανοποίητη και το πλεόνασμα της παραγωγής της Αργεντινής αδιάθετο.

Από την άποψη της προσφοράς υπάρχει το φαινόμενο της εξειδίκευσης. Τόσο ο ανθρώπινος παράγοντας όσο και το οικολογικό περιβάλλον διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή. Έτσι υπάρχουν διαφορές στο κλίμα, στο έδαφος, στους φυσικούς πόρους, στην από παράδοση εξειδίκευση των κατοίκων μιας περιοχής στην παραγωγή ορισμένων αγαθών κ.α. Επειδή δε τα στοιχεία που διαθέτει κάθε περιοχή για την παραγωγή κάποιου ορισμένου αγαθού δεν μπορούν να μεταφερθούν από μια περιοχή σε άλλη, γι' αυτό δημιουργούν για την περιοχή στην οποία υπάρχουν, ένα πλεονέκτημα που εκφράζεται στην εξειδίκευση της παραγωγής ορισμένων προϊόντων, που μπορούν να ανταλλαχθούν με προϊόντα που η περιοχή δεν παράγει.

Το φαινόμενο της εξειδίκευσης που παρατηρείται ανάμεσα σε δύο περιοχές της ίδιας χώρας, μπορεί να μεταφερθεί και σε επίπεδο χωρών. Έτσι υπάρχουν χώρες με άφθονη γεωργική γη, χώρες με έλλειψη γεωργικής γης, αλλά άφθονα κοιτάσματα ορυκτών, χώρες με θάλασσα ή χωρίς θάλασσα, χώρες με άφθονα εργατικά χέρια ή με έλλειψη από

εργατικά χέρια, κ.α. Αλλά ούτε οι συντελεστές αυτοί είναι εύκολο να μετακινηθούν από χώρα σε χώρα. Για ορισμένους από αυτούς, όπως κλίμα, γη, υπόγειος πλούτος κ.α., η μετακίνηση είναι αντικειμενικά αδύνατη. Γι' άλλους συντελεστές, όπως η εργασία και το κεφάλαιο, αν και η μετακίνηση από χώρα σε χώρα φαίνεται εύκολη, υπάρχουν περιπτώσεις που δυσκολεύεται και σε αυτούς τους συντελεστές η μετακίνηση.

Έτσι για τη μετακίνηση της εργασίας υπάρχουν εμπόδια, όπως διαφορές στη γλώσσα, ποσοτικοί περιορισμοί και κανονισμοί στις χώρες μεταναστεύσεως, άγνοια ευκαιριών εργασίας κ.α. Για το κεφάλαιο υπάρχουν επίσης εμπόδια όπως πολιτική και οικονομική αστάθεια ή άγνοια για ευκαιρίες επενδύσεων στις χώρες εισαγωγής κεφαλαίων.

Επειδή οι συντελεστές της παραγωγής είναι δύσκολο να μετακινηθούν από χώρα σε χώρα, γι' αυτό μετακινούνται τα αγαθά που παράγονται απ' αυτούς τους συντελεστές. Έτσι χώρες που έχουν ορισμένους συντελεστές παραγωγής, παράγουν αγαθά που ανταλλάσσουν με αγαθά από άλλες χώρες που κατέχουν άλλου είδους συντελεστές παραγωγής. Έτσι δημιουργήθηκε η εξειδίκευση στην παραγωγή ορισμένων προϊόντων στις διάφορες χώρες. Μερικές χώρες εξειδικεύονται στην παραγωγή γεωργικών προϊόντων (στάρι, βαμβάκι, καπνός, λαχανικά κ.α.), άλλες στην παραγωγή πρώτων υλών (καουτσούκ, ξυλεία κ.α.), άλλες στην παραγωγή καταναλωτικών

αγαθών, και άλλες παράγουν αυτοκίνητα, μηχανές, ελαστικά, υφάσματα, ηλεκτρικές συσκευές κ.α.

Πέρα από τη σχετική δυσκολία που παρουσιάζουν οι παραγωγικοί συντελεστές στη μετακίνησή τους, η εξειδίκευση στην παραγωγή ορισμένων προϊόντων και κατά συνέπεια η ανάγκη να υπάρχει διεθνές εμπόριο ανάμεσα στις διάφορες χώρες του πλανήτη μας, δημιουργήθηκε και από άλλους παράγοντες.

Έτσι μια άλλη άποψη της εξειδίκευσης κατά χώρες είναι ότι οι χώρες περνάνε από διάφορα στάδια τεχνολογικής ανάπτυξης. Σε πρώτο στάδιο οι βιομηχανίες μιας χώρας είναι εξορυκτικές (γεωργικά προϊόντα, ακατέργαστη ξυλεία, μεταλλεύματα, αλιευτικά προϊόντα κ.α.) ή η μεταποίηση αφορά μια πρώτη επεξεργασία από πρώτες ύλες οι οποίες προέρχονται από εξορυκτικές βιομηχανίες. Καθώς όμως η χώρα αναπτύσσεται οι βιομηχανίες της γίνονται περισσότερο πολύπλοκες και η μεταποίηση περιλαμβάνει περισσότερα στάδια επεξεργασίας, όπως π.χ. επεξεργασμένα γεωργικά προϊόντα, προϊόντα ξύλου, δέρματα, νήματα, ακατέργαστο πετρέλαιο, χημικά προϊόντα, μέταλλα κ.α. Και τέλος σε τρίτο στάδιο οι βασικές βιομηχανίες μιας χώρας μπορεί να παράγουν, μηχανήματα και εργαλεία, μεταφορικά μέσα, ηλεκτρικές συσκευές, υφάσματα, φάρμακα κ.α. Κατά συνέπεια η εξειδίκευση μιας χώρας εξαρτάται και από το επίπεδο της οικονομικής της ανάπτυξης.

Ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει την εξειδίκευση στις διάφορες χώρες είναι το μέγεθος της αγοράς που διαθέτουν. Για να είναι δυνατή η πλήρης εκμετάλλευση από τα πλεονάσματα που δημιουργούν οι οικονομίες κλίμακας παραγωγής¹ είναι απαραίτητο η αγορά να είναι αρκετά μεγάλη και προσιτή για να επιτρέπει στις επιχειρήσεις να διατηρούν το μέγιστο αποτελεσματικό τους μέγεθος. Έτσι ο βασικότερος παράγοντας που δημιουργεί συνθήκες χαμηλότερου κόστους παραγωγής στις βιομηχανίες που παράγουν αυτοκίνητα, τηλεοράσεις, ραδιόφωνα κ.α. στις ΗΠΑ, σε σχέση π.χ. με τον Καναδά, είναι ότι οι οικονομίες μεγάλης κλίμακας παραγωγής για τα προϊόντα αυτά είναι μεγαλύτερες στις ΗΠΑ απ' ότι στον Καναδά. Και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η Αμερικάνικη αγορά είναι πολύ πιο μεγάλη από την Καναδική. Επίσης αν πάρουμε σαν παράδειγμα την παραγωγή ποδηλάτων, παρατηρούμε ότι η Μ. Βρετανία είναι περισσότερο αποτελεσματική στην παραγωγή ποδηλάτων απ' ότι οι ΗΠΑ. Αυτό οφείλεται βασικά στο γεγονός ότι υπάρχει μια σχετικά μεγάλη εγχώρια αγορά ποδηλάτων στη Μ. Βρετανία, με συνέπεια η παραγωγή τους να είναι περισσότερο αναπτυγμένη και να έχει πετύχει η βιομηχανία ποδηλάτων τις περισσότερες από τις οικονομίες κλίμακας, απ' ότι έχει πετύχει η ίδια βιομηχανία στις ΗΠΑ.

---

¹ Σαν οικονομίες κλίμακας θεωρούνται τα οφέλη που προέρχονται από το μειωμένο κατά κανόνα κόστος παραγωγής, όταν αυξάνει το μέγεθος της οικονομικής μονάδας.

Τέλος, ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει την εξειδίκευση στην παραγωγή ορισμένων προϊόντων είναι και το πολιτικό και πολιτιστικό κλίμα μιας χώρας. Έτσι παρά το γεγονός ότι μερικές χώρες έχουν επάρκεια παραγωγικών μέσων, παρ' όλα αυτά επειδή υπάρχει πολιτική αστάθεια, είναι πιθανό να έχουν βιομηχανίες λιγότερο αναπτυγμένες από χώρες που έχουν πολιτική σταθερότητα, αλλά σχετική ανεπάρκεια παραγωγικών μέσων. Επίσης το επίπεδο εκπαίδευσης, θρησκευτικές προκαταλήψεις, γλωσσικές διαφορές, φυλετικές και περιφερειακές διαμάχες κ.α. δημιουργούν πολλές φορές εμπόδια στην παραγωγική ικανότητα μιας χώρας.

Σαν γενικό συμπέρασμα μπορούμε να πούμε ότι η εξειδίκευση της παραγωγής κατά χώρες είναι συνήθως το αποτέλεσμα του συνδυασμού όλων των παραγόντων που αναφέραμε πιο πάνω. Από ανάγκη δε ανταλλαγής προϊόντων ανάμεσα σε χώρες με διαφορετικές συνθήκες παραγωγής γεννήθηκε το διεθνές εμπόριο.

1.4. Τα οφέλη και το διεθνές εμπόριο.

Τα οφέλη από το διεθνές εμπόριο τα διακρίνουμε συνήθως στις ακόλουθες βασικές κατηγορίες:

1) Οφέλη από την εξειδίκευση.

Η εξειδίκευση της παραγωγής στις διάφορες χώρες βελτιώνει το επίπεδο ζωής για όλους και δημιουργεί συνθήκες για κατανάλωση μιας μεγάλης ποικιλίας αγαθών. Είναι φανερό πως χωρίς το διεθνές εμπόριο πολλές χώρες θα είχαν έλλειψη από ορισμένα αγαθά, π.χ. η χώρα μας δεν θα είχε τροπικά προϊόντα ή αυτοκίνητα, η Γερμανία εσπεριδοειδή κ.τ.λ..

Γενικά το όφελος από για τις χώρες που εισάγουν προϊόντα από πολλές χώρες μπορεί να εκτιμηθεί τόσο από την άποψη της κατανάλωσης όσο και από την άποψη της παραγωγής. Έτσι οι εισαγωγές καταναλωτικών αγαθών ικανοποιούν απαραίτητες ανάγκες των καταναλωτών μιας χώρας, ενώ οι εισαγωγές κεφαλαιούχων αγαθών όπως μηχανήματα, πρώτες ύλες κ.α. βοηθούν την ανάπτυξη της εγχώριας βιομηχανίας που διαφορετικά δεν θα υπήρχε. Έτσι προκαλείται ο καταμερισμός των παραγωγικών δραστηριοτήτων μεταξύ των χωρών του κόσμου σύμφωνα με τα απόλυτα και συγκριτικά πλεονεκτήματα που παρουσιάζει η κάθε μία χώρα σε σχέση με τις άλλες χώρες. Επίσης για τις χώρες που εξάγουν, το όφελος από την εξειδίκευση είναι φανερό, γιατί η ζήτηση για τα προϊόντα μιας χώρας μεγαλώνει τις αγορές της και αυξάνει τις τιμές των προϊόντων της.

Για να γίνουν όμως κατανοητά τα οφέλη που αποκομίζει μια χώρα από την εξειδίκευση στην παραγωγή ορισμένων προϊόντων, είναι

απαραίτητο να γίνει μια αποσαφήνιση στις έννοιες απόλυτο και συγκριτικό πλεονέκτημα.

Σαν απόλυτο πλεονέκτημα θεωρούμε το πλεονέκτημα που συσχετίζει τις ποσότητες κάποιου συγκεκριμένου προϊόντος που μπορεί να παραχθεί με την ίδια ποσότητα παραγωγικών συντελεστών σε δύο διαφορετικές περιοχές. Έτσι λέμε ότι η περιοχή Α έχει το απόλυτο πλεονέκτημα απέναντι στην περιοχή Β στην παραγωγή του προϊόντος Χ, όταν ίσες ποσότητες παραγωγικών συντελεστών μπορούν να παράγουν μεγαλύτερη ποσότητα από το προϊόν Χ στην περιοχή Α, από ότι στην περιοχή Β.

Αν η περιοχή Α έχει το απόλυτο πλεονέκτημα απέναντι στην περιοχή Β, στο προϊόν Χ, αλλά η περιοχή Β έχει το απόλυτο πλεονέκτημα στην περιοχή Α στο προϊόν Ψ, η συνολική παραγωγή και για τα δύο προϊόντα Χ και Ψ, θα αυξηθεί, αν κάθε περιοχή εξειδικευτεί στο προϊόν που έχει το απόλυτο πλεονέκτημα. Για να γίνει πιο κατανοητό ας πάρουμε το ακόλουθο παράδειγμα. Ας υποθέσουμε ότι με δεδομένες ποσότητες παραγωγικών συντελεστών η χώρα Α μπορεί να παράγει 100 μονάδες σάρι και 50 μονάδες ύφασμα, ενώ η χώρα Β με την ίδια ποσότητα παραγωγικών συντελεστών μπορεί να παράγει 50 μονάδες σάρι και 100 μονάδες ύφασμα. Επίσης υποθέτουμε ότι και οι δύο χώρες Α και Β είναι αυτάρκειες και δεν εμπορεύονται μεταξύ τους και ότι κάθε χώρα χρησιμοποιεί τους μισούς παραγωγικούς συντελεστές για να

παράγει στάρι και τους άλλους μισούς για να παράγει ύφασμα. Έτσι η συνολική παραγωγή για τα δύο προϊόντα και στις δύο χώρες θα είναι:

	<u>ΣΤΑΡΙ</u>	<u>ΥΦΑΣΜΑ</u>
Χώρα Α	100	50
Χώρα Β	<u>50</u>	<u>100</u>
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	150	150

Αν τώρα υποθέσουμε ότι οι χώρες Α και Β αρχίζουν να εμπορεύονται και ότι η χώρα Α μετακινεί τους μισούς παραγωγικούς συντελεστές από την παραγωγή του υφάσματος στην παραγωγή του σταριού, ενώ η χώρα Β μετακινεί τους μισούς παραγωγικούς συντελεστές από την παραγωγή του σταριού στην παραγωγή του υφάσματος, τότε η συνολική παραγωγή για τα δύο προϊόντα και στις δύο χώρες θα είναι:

	<u>ΣΤΑΡΙ</u>	<u>ΥΦΑΣΜΑ</u>
Χώρα Α	200	-
Χώρα Β	<u>-</u>	<u>200</u>
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	200	200

Παρατηρούμε λοιπόν ότι με την εξειδίκευση έχουμε μια αύξηση στην συνολική παραγωγή και των δύο προϊόντων κατά 50 μονάδες. Έτσι η χώρα Α παράγει τώρα περισσότερο στάρι και η χώρα Β περισσότερο ύφασμα. Και αν οι καταναλωτές και στις δύο χώρες επιθυμούν να καταναλώσουν τις ίδιες ποσότητες σταριού και υφάσματος όπως και πρώτα, τότε θα πρέπει η χώρα Α να εξάγει 50 μονάδες στάρι στην χώρα Β και η χώρα Β 50 μονάδες ύφασμα στην χώρα Α. Κατά συνέπεια το εμπόριο είναι αναγκαίο για να πετύχουμε τα οφέλη από την εξειδίκευση.

Είδαμε παραπάνω ότι όταν μια χώρα έχει ένα απόλυτο πλεονέκτημα απέναντι σε μια άλλη χώρα τα οφέλη από το διεθνές εμπόριο είναι ολοφάνερα, δηλαδή κάθε χώρα θα παράγει το προϊόν που μπορεί να παράγει καλύτερα και η συνολική παραγωγή για κάθε χώρα θα είναι μεγαλύτερη από ότι θα ήταν αν κάθε χώρα παράγει και τα δύο προϊόντα.

Γεννιέται όμως το ερώτημα τι θα γίνει αν η χώρα Α παράγει και τα δύο προϊόντα πιο καλύτερα από την χώρα Β. Ας υποθέσουμε π.χ. ότι η χώρα Α, με ορισμένη ποσότητα παραγωγικών μέσων μπορεί να παράγει 600 μονάδες στάρι και 300 μονάδες ύφασμα και η χώρα Β με τις ίδιες ποσότητες παραγωγικών συντελεστών 100 μονάδες στάρι και 200 μονάδες ύφασμα. Σε αυτή την περίπτωση που η χώρα Α που παράγει καλύτερα και τα δύο προϊόντα στάρι και ύφασμα δεν φαίνεται να έχει

όφελος για να εμπορευείται με την χώρα Β. Παρ' όλα αυτά όμως υπάρχει κάποιο όφελος και για την χώρα Α και θα δούμε αμέσως παρακάτω από που προέρχεται τούτο το όφελος.

Όπως φαίνεται από το παραπάνω παράδειγμα η ανωτερότητα της χώρας Α στην παραγωγή σταριού είναι μεγαλύτερη από την ανωτερότητά της στην παραγωγή υφάσματος. Έτσι η χώρα Α στην παραγωγή σταριού είναι 3 φορές (600:200) πιο αποδοτική, ενώ στην παραγωγή υφάσματος μόνο 3/2 φορές (300:200) από την χώρα Β. Σε αυτή την περίπτωση λέμε ότι η χώρα Α έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα απέναντι στην χώρα Β στην παραγωγή σταριού και έτσι θα εξειδικευθεί στην παραγωγή σταριού και θα αφήσει την παραγωγή υφάσματος στην χώρα Β. Κατά συνέπεια εκείνο που παίζει ρόλο στο διεθνές εμπόριο είναι όχι το απόλυτο πλεονέκτημα, αλλά το σχετικό, δηλαδή το συγκριτικό πλεονέκτημα.

Μέχρι τώρα για να αναλυθούν οι ωφέλειες από την εξειδίκευση χρησιμοποιήθηκε η έννοια της μονάδας των παραγωγικών συντελεστών. Ας δούμε όμως τώρα πως μπορεί να γίνει η μέτρηση χρησιμοποιώντας τις τιμές ανταλλαγής των προϊόντων.

Εδώ για να γίνει κατανοητή η ανάλυση σε όρους τιμών ανταλλαγής προϊόντων πρέπει να χρησιμοποιήσουμε το κόστος

ευκαιρίας¹. Έτσι στην περίπτωση που η χώρα Α παράγει 300 μονάδες στάρι και 100 μονάδες ύφασμα, το κόστος ευκαιρίας παραγωγής σταριού σε όρους υφάσματος είναι 3 μονάδες ύφασμα ($300:100$) και το κόστος ευκαιρίας του υφάσματος σε όρους σίτου είναι 0,33 μονάδες σταριού ($100:300$). Για την χώρα Β που παράγει 100 μονάδες σταριού και 200 μονάδες ύφασμα, το κόστος ευκαιρίας του υφάσματος είναι 2 μονάδες σταριού ($200:100$).

Κατά συνέπεια χωρίς εξειδίκευση η χώρα Α θα πρέπει να παραιτηθεί από μία μονάδα ύφασμα για να παράγει 3 μονάδες στάρι, ενώ η χώρα Β θα πρέπει να παραιτηθεί από 2 μονάδες ύφασμα για να παράγει 1 μονάδα στάρι.

Ας υποθέσουμε τώρα ότι οι συνθήκες προσφοράς και ζήτησης στην διεθνή αγορά είναι τέτοιες που δύο μονάδες στάρι να ανταλλάσσονται με 1 μονάδα ύφασμα, τότε με το διεθνές εμπόριο η χώρα Α θα ανταλλάσσει 2 μονάδες στάρι με μία μονάδα ύφασμα και κατά συνέπεια θα έχει όφελος να εξειδικευθεί στην παραγωγή σταριού, αφού μία μονάδα ύφασμα είναι πιο φτηνή στο διεθνές εμπόριο παρά να παραχθεί εγχώρια. Για τον ίδιο λόγο η χώρα Β θα ανταλλάσσει 1 μονάδα ύφασμα με 2 μονάδες στάρι και κατά συνέπεια θα έχει όφελος να εξειδικευθεί στην παραγωγή υφάσματος.

---

¹ Κόστος ευκαιρίας είναι η ποσότητα παραγωγής κάποιου αγαθού από την οποία παραιτείται μια χώρα για να εξοικονομήσει παραγωγικούς συντελεστές, για να αυξήσει την ποσότητα του άλλου αγαθού.

Από την παραπάνω ανάλυση συνάγεται το συμπέρασμα ότι το συγκριτικό πλεονέκτημα που εκφράζεται σε όρους κόστους ευκαιρίας δείχνει ότι η χώρα Α πρέπει να εξειδικευθεί στην παραγωγή σταριού, η χώρα Β στην παραγωγή υφάσματος και ότι και οι δύο χώρες πρέπει να εμπορεύονται.

2) Οφέλη από την δημιουργία μεγάλης κλίμακας παραγωγής.

Με την διεύρυνση των αγορών στο διεθνές εμπόριο δημιουργείται για ορισμένα προϊόντα παραγωγή σε μεγάλη κλίμακα που έχει σαν συνέπεια την μείωση του κόστους παραγωγής κατά μονάδα προϊόντος. Έτσι χώρες με περιορισμένες αγορές όπως π.χ. Ελβετία, Δανία κ.α. δεν θα μπορούσαν να αναπτύξουν μεγάλη παραγωγή, χωρίς την ύπαρξη του διεθνούς εμπορίου.

3) Οφέλη από τον συναγωνισμό και την αποφυγή από εγχώρια μονοπώλια.

Το διεθνές εμπόριο αυξάνει τον συναγωνισμό ανάμεσα σε εγχώριες και ξένες επιχειρήσεις και κατά συνέπεια προάγει την αποδοτικότητα της παραγωγής, ειδικότερα δε σε εκείνες τις περιπτώσεις

που όταν δεν υπάρχει εξωτερικός συναγωνισμός η εγχώρια επιχείρηση μπορεί να ασκήσει μονοπωλιακό έλεγχο στην εγχώρια αγορά.

4) Πολιτικά και πολιτιστικά οφέλη.

Πολλές φορές το διεθνές εμπόριο προάγει πολιτικούς δεσμούς ανάμεσα σε διάφορες χώρες και με αφορμή την επέκταση των διεθνών εμπορικών σχέσεων, ανεβαίνει το πολιτιστικό επίπεδο των λαών. Επίσης ανταλλάσσεται η εμπειρία μεταξύ των επιχειρηματιών του κόσμου. Το κυριότερο παράδειγμα είναι η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα που άρχισε σαν εμπορική συνεργασία ανάμεσα στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης και αποβλέπει στην ενοποίησή της.

1.5. Διακρίσεις του εμπορίου.

« Η διαμεσολάβηση αυτή στην μετακίνηση αγαθών από την παραγωγή στην κατανάλωση παίρνει διάφορες μορφές¹, ανάλογα με τις ιδιαίτερες συνθήκες, που οδηγούν στην διάκριση διαφόρων ειδών εμπορίου, μερικές από τις οποίες είναι:

---

¹ Τσιριντάνη Αλ., σελ. 7 επ., Βούτση Κ., σελ. 23 επ.

α) Επιτόπιο - διατόπιο εμπόριο, με κριτήριο τον τόπο όπου πραγματοποιείται η διαμεσολάβηση. Επιτόπιο ονομάζεται το εμπόριο που διεξάγεται σε έναν και τον αυτό τόπο, ενώ διατόπιο ή εμπόριο αποστολών έχουμε όταν το εμπόρευμα αποστέλλεται σε τόπο διαφορετικό από της παραγωγής του.

β) Χονδρικό - λιανικό εμπόριο. Το κριτήριο της διάκρισης αυτής είναι τα πρόσωπα μεταξύ των οποίων γίνεται η κυκλοφορία των αγαθών και όχι η ποσότητα των εμπορευμάτων όπως θα μπορούσε κανείς ίσως να υποθέσει. Το χονδρικό δηλαδή εμπόριο διεξάγεται μεταξύ εμπόρων, ενώ το λιανικό μεταξύ εμπόρων και καταναλωτών.

γ) Κυρίως εμπόριο και βιομηχανία. Αυτό το οποίο μας ενδιαφέρει στην περίπτωση αυτή είναι εάν το εμπόρευμα μεταφέρεται χωρίς επεξεργασία στην κατανάλωση ή εάν αντίθετα υφίσταται κάποια μικρή ή μεγάλη επεξεργασία.

Στην πρώτη περίπτωση έχουμε το κυρίως εμπόριο. Στην δεύτερη μιλούμε για βιομηχανία, εάν η επεξεργασία έγινε με μέσα μηχανικά, ή βιοτεχνία αν έγινε με χέρια ανθρώπινα.

δ) Μεγαλεμπόριο - μικρεμπόριο. Ανάλογα κυρίως με τα κεφάλαια τα οποία διακινδυνεύονται κατά την διεξαγωγή του αλλά και την ευρύτητα του κύκλου των καταναλωτών στους οποίους ο έμπορος επιθυμεί, προσπαθεί και έχει την δυνατότητα να διαθέσει τα προϊόντα που αποτελούν το αντικείμενο της εμπορίας του.

ε) Χερσαίο - θαλάσσιο εμπόριο. Ανάλογα με το αν διεξάγεται στην ξηρά ή κατά κύριο λόγο στην θάλασσα. Η διάκριση αυτή έγινε αρχικά από το άρθρο 3 του Β.Δ, της 2/14.5.1835 «περί αρμοδιότητος εμποροδικείων» που, όπως θα δούμε, καθορίζει ποιες είναι οι εμπορικές πράξεις (στο άρθρο 2 όσον αφορά τις πράξεις του χερσαίου εμπορίου).

Ήδη το θαλάσσιο εμπόριο ρυθμίζεται από τον Κώδικα Ιδιωτικού Ναυτικού Δικαίου (εν μέρει και από τον Κώδικα Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου).

στ) Εσωτερικό-Εξωτερικό εμπόριο. Στη διάκριση αυτή, που συνεχώς αποκτά και μεγαλύτερη σημασία, κριτήριο είναι το εάν υπεισέρχεται ή όχι στη σχέση στοιχείο αλλοδαπότητας, στοιχείο δηλαδή το οποίο συνδέει την σχέση με αλλοδαπή πολιτεία και λόγω του οποίου είναι δυνατό να πρέπει να εφαρμοσθεί στην συγκεκριμένη σχέση αλλοδαπό δίκαιο.

Είναι προφανές ότι το εξωτερικό εμπόριο έχει ζωτική σημασία για την εθνική μας οικονομία.

Τόσο για τον λόγο αυτό όσο και από το γεγονός ότι πολλά θέματα που το αφορούν να αντιμετωπίζονται με διεθνείς συμβάσεις, οι οποίες βέβαια δεσμεύουν τη χώρα μας από τη στιγμή που τις κυρώσει, το Κράτος επεμβαίνει νομοθετικά για τη ρύθμισή του σε μεγαλύτερη κλίμακα απ' όσο επεμβαίνει στο εσωτερικό εμπόριο.

Πάντως, και σ' αυτό το τελευταίο οι νομοθετικοί περιορισμοί και ρυθμίσεις από το κράτος είναι πολυπληθέστατοι, σε τέτοιο μάλιστα βαθμό που υποστηρίζεται ότι υπάρχει τάση δημοσιοποίησης του εμπορικού δικαίου »¹.

1.6. Προβλήματα του διεθνούς εμπορίου

- 1) Έχει αποδειχθεί ότι στον διεθνή εμπορικό ανταγωνισμό, ευνοούνται κυρίως οι πλουσιότερες χώρες που διαθέτουν μεγάλα κεφάλαια, εξειδικευμένη εργασία και πλούσιους φυσικούς πόρους. Έτσι, μάλλον διευρύνεται το χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών χωρών.
- 2) Ορισμένες χώρες εξαρτούν την οικονομική τους πρόοδο ή ακόμη και την ύπαρξή τους από την εξέλιξη των εξαγωγών τους. Έτσι δέχονται έντονα τις επιπτώσεις από την διεθνή συγκυρία.
- 3) Ο ελεύθερος ανταγωνισμός στα πλαίσια του Δ.Ε. μπορεί να οδηγήσει στον αφανισμό επιχειρήσεων που δεν ανταποκρίνονται σ' αυτόν, με συνέπεια την απόλυση προσωπικού και την πρόκληση του προβλήματος της ανεργίας.

---

¹ Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, Αντωνία Πουλάκου - Ευθυμιάτου, Αθήνα - Κομοτηνή 1991.σελ 14-15

1.7. Παράγοντες που επηρεάζουν ευνοϊκά το διεθνές εμπόριο

- 1) Η παγκόσμια ειρήνη.
- 2) Η συνεχής αύξηση του πληθυσμού της γης αυξάνει και τις ανάγκες των διεθνών συναλλαγών.
- 3) Η πολιτιστική εξέλιξη και ανάπτυξη δημιουργεί νέες απαιτήσεις για νέα αγαθά που ζητιούνται σ' όλες τις αγορές του κόσμου.
- 4) Το Δ.Ε. ευνοείται σημαντικά από την παράκαμψη των καθεστωτικών διαφορών μεταξύ των διαφόρων κρατών (όσο πιο οξυμένες είναι οι σχέσεις των κρατών τόσο πιο δύσκολες είναι οι συναλλαγές στο διεθνές εμπόριο).
- 5) Η διενέργεια παραγωγικών επενδύσεων σε διάφορες χώρες του κόσμου έχει σαν επακόλουθο, την διεθνή ζήτηση διαρκών κεφαλαιουχικών αγαθών (π.χ. μηχανές).
- 6) Η ένταση της υποδομικής δραστηριότητας που παρατηρείται σε ορισμένες χώρες, προκαλεί διεθνή ζήτηση σε ορισμένα υλικά και κυρίως το τσιμέντο.
- 7) Η δημιουργία διακρατικών ενώσεων και συνασπισμών (ΕΖΕΣ, ΕΟΚ κ.τ.λ.) συμβάλλει στην άνθιση του Δ.Ε..

1.8. Παράγοντες που επηρεάζουν δυσμενώς το διεθνές εμπόριο

- 1) Η απουσία ειρηνικών συνθηκών.
- 2) Μεγάλες καθεστωτικές διαφορές μεταξύ των κρατών.
- 3) Η πολιτική προστατευτισμού από διάφορες χώρες.
- 4) Η μη αξιοποίηση πλουτοπαραγωγικών πηγών για παραγωγή προϊόντων προς εξαγωγή.
- 5) Η εξάπλωση της φτώχειας που περιορίζει την δυνατότητα διεθνών αγορών από τους λαούς που υποφέρουν.
- 6) Η παγκόσμια ύφεση [πετρελαϊκή κρίση, στασιμοπληθωρισμός (1973) δηλ. ταυτόχρονη άνοδος του πληθωρισμού και της ανεργίας].
- 7) Η δημιουργία μονοπωλιακών καταστάσεων για την αποφυγή ελεύθερου ανταγωνισμού (TRAST, CARTELL) και την διατήρηση υψηλών τιμών, δυσχεραίνει το Δ.Ε..

ΠΙΝΑΚΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.9.1.

Εκατοστιαία σύνθεση των ελληνικών εξαγωγών κατά κατηγορίες και κυριότερα είδη.

Κατηγορίες	ΕΤΗ				
	1969	1971	1973	1975	1977
<u>1. Τρόφιμα & ποτά</u>	<u>28,50</u>	<u>30,00</u>	<u>29,80</u>	<u>25,10</u>	<u>26,42</u>
Σταφίδα	8,10	5,80	6,50	3,80	5,58
Ελιές & λάδι ελιάς	3,20	2,40	2,60	2,56	1,97
Κρασιά και ποτά	2,40	2,80	3,90	1,59	1,73
Νωπά φρούτα	6,85	6,10	5,60	7,19	5,60
Φρούτα & λαχανικά διατηρημένα	0,25	3,30	5,00	3,83	4,56
Χυμοί φρούτων	0,90	1,80	1,30	1,20	1,34
Λοιπά	6,80	7,80	4,90	5,01	5,62
<u>2. Καπνός</u>	<u>17,7</u>	<u>15,10</u>	<u>7,20</u>	<u>8,27</u>	<u>6,14</u>
<u>3. Πρώτες ύλες & ενδιάμεσα</u>	<u>12,20</u>	<u>12,10</u>	<u>11,10</u>	<u>5,38</u>	<u>5,04</u>
Βαμβάκι	6,70	7,10	6,20	1,54	1,37
Δέρματα	3,10	3,00	2,80	2,13	2,42
Λοιπά	2,40	2,00	2,10	1,71	1,25
<u>4. Ορυκτά μεταλλεύματα</u>	<u>7,40</u>	<u>7,50</u>	<u>5,90</u>	<u>7,00</u>	<u>5,24</u>
<u>5. Βιομηχανικά & βιοτεχνικά προϊόντα</u>	<u>33,50</u>	<u>34,50</u>	<u>42,60</u>	<u>52,68</u>	<u>55,79</u>
Κλωστοϋφαντουργικά	4,80	7,10	12,60	12,53	17,55
Χημικά	6,10	7,30	9,20	15,13	14,42
Βασικά μέταλλα	14,60	9,00	8,70	7,91	7,15
Λοιπά	7,90	10,90	12,10	17,11	16,66
<u>6. Λοιπά είδη</u>	<u>0,70</u>	<u>0,80</u>	<u>3,30</u>	<u>1,49</u>	<u>1,37</u>
ΣΥΝΟΛΟ	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.9.2.

Εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδος κατά περιοχές και χώρες για το έτος 1977 (σε εκατομμ. δολάρια).

Περιοχές και χώρες	Εισαγωγές		Εξαγωγές		Εμπορικό ισοζύγιο
	Αξία	%	Αξία	%	
ΒΟΡΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ	<u>1155,0</u>	<u>18,02</u>	<u>333,1</u>	<u>13,20</u>	<u>- 821,9</u>
Η.Π.Α.	1126,4	17,57	322,6	12,79	- 803,8
Καναδάς	28,6	0,45	10,5	0,41	- 18,1
ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ	27,2	1,52	0,9	0,03	- 96,3
Αργεντινή	41,8	0,65	0,6	0,02	- 41,2
Βραζιλία	41,5	0,65	0,2	0,01	- 41,3
Ουρουγουάη	3,9	0,06	0,1	-	- 13,8
Λοιπές	10,0	0,16	-	-	- 10,0
Ε.Ο.Κ.	<u>2875,7</u>	<u>44,86</u>	<u>1044,9</u>	<u>41,42</u>	<u>- 1830,8</u>
Δυτική Γερμανία	1075,9	16,78	447,4	18,92	- 598,5
Γαλλία	465,0	7,25	157,0	16,23	- 308,0
Ιταλία	523,1	8,16	109,4	4,34	- 413,7
Βέλγιο - Λουξεμβούργο	169,2	2,65	32,6	1,29	- 136,6
Ολλανδία	206,7	3,22	78,9	3,13	- 127,8
Ενωμένο Βασίλειο	393,5	6,14	178,2	7,06	- 215,3
Ιρλανδία	6,6	0,10	1,6	0,06	- 5,0
Δανία	35,6	0,56	9,8	0,39	- 25,8
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ	<u>521,5</u>	<u>8,14</u>	<u>349,7</u>	<u>13,86</u>	<u>- 171,8</u>
Αλβανία	8,0	0,12	6,8	0,27	- 1,2
Βουλγαρία	51,9	0,81	46,4	1,84	- 5,5
Ανατολική Γερμανία	33,0	0,51	39,8	1,58	+ 6,8
Ε.Σ.Σ.Δ.	220,3	3,44	105,0	4,16	- 115,3
Ουγγαρία	37,4	0,58	28,9	1,14	- 8,5
Πολωνία	58,2	0,92	41,1	1,63	- 17,1
Ρουμανία	70,7	1,10	44,6	1,77	- 26,1
Τσεχοσλοβακία	42,0	0,66	37,0	1,47	- 5,0
ΛΟΙΠΗ ΕΥΡΩΠΗ	<u>553,5</u>	<u>8,63</u>	<u>156,0</u>	<u>6,18</u>	<u>- 397,5</u>
Αυστρία	85,4	1,34	18,4	0,73	- 67,0
Γιουγκοσλαβία	102,9	1,60	83,5	3,31	- 19,4
Ελβετία	168,2	2,62	20,1	0,80	- 148,1
Ισπανία	47,8	0,74	16,7	0,66	- 31,1
Νορβηγία	22,6	0,35	3,6	0,14	- 19,0
Σουηδία	83,5	1,31	7,5	0,30	- 76,0
Λοιπές	43,1	0,67	6,2	0,24	- 36,9
ΑΣΙΑ	<u>908,3</u>	<u>14,17</u>	<u>318,8</u>	<u>12,64</u>	<u>- 589,5</u>

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.7.2. (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

Περιοχές και χώρες	Εισαγωγές		Εξαγωγές		Εμπορικό ισοζύγιο
	Αξία	%	Αξία	%	
Ιράν	93,5	1,46	22,2	0,88	- 71,3
Ισραήλ	50,7	0,79	5,9	0,23	- 44,8
Σαουδική Αραβία	302,3	4,72	109,3	4,34	- 193,0
Συρία	20,9	0,32	17,9	0,71	- 3,0
Ιαπωνία	252,7	3,94	17,5	0,69	- 235,2
Λοιπές	188,2	2,94	146,0	5,79	- 42,2
ΑΦΡΙΚΗ	224,5	3,51	192,9	7,65	- 31,6
Αίγυπτος	67,2	1,05	66,0	2,62	- 1,2
Λιβύη	44,8	0,71	67,6	2,67	+ 22,5
Τυνησία	18,8	0,29	4,0	0,16	- 14,8
Λοιπές	93,7	1,46	55,6	2,20	- 22,5
ΩΚΕΑΝΙΑ	63,3	0,98	6,9	0,27	- 56,4
Αυστραλία	10,5	0,16	6,1	0,24	- 4,4
Λοιπές	52,8	0,82	0,8	0,03	- 52,0
ΑΚΑΤΑΝΕΜΗΤΑ	10,5	0,17	96,6	3,85	+ 86,1
ΣΥΝΟΛΟ	6409,8	100,00	2522,4	100,00	- 3887,4

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.9.3.

Εισροή κεφαλαίων και άδηλοι πόροι της Ελλάδος για τα έτη 1968 - 1977 (σε εκ. δολάρια)

ΑΔΗΛΟΙ ΠΟΡΟΙ										
ΕΤΗ	Εισροή κεφαλαίων	Μεταφορές	Μετανα- στευτικά εμβάσματα	Ταξιδιωτικό συνάλλαγμα	Ασφάλι- στρα	Υπηρεσίες Δημοσίου	Αμοιβές μισθοί	Τόκοι Μερίσματα Κέρδη	Λοιπά	Σύνολο
1968	285,4	244,2	234,4	120,3	2,4	41,1	3,8	7,0	61,7	718,9
1969	319,8	244,0	277,3	149,5	1,8	35,1	4,5	9,8	66,1	788,3
1970	432,1	276,9	344,5	193,5	3,5	32,6	6,3	11,5	80,1	949,2
1971	655,8	369,2	469,7	305,3	3,9	33,4	10,8	9,0	91,0	1292,3
1972	1063,0	435,6	575,3	392,7	3,2	41,1	13,8	26,4	117,8	1605,9
1973	1402,4	600,1	735,4	514,9	6,0	91,7	14,0	52,4	181,0	2195,4
1974	1525,2	867,1	673,5	447,6	6,5	122,8	25,6	85,8	170,1	2399,0
1975	2073,8	844,8	781,6	643,5	7,1	47,5	39,9	95,3	265,4	2725,1
1976	2110,7	914,1	803,2	823,7	6,2	63,1	28,0	108,5	276,9	3023,7
1977	2614,5	1126,6	924,8	980,6	5,1	69,3	39,7	78,0	273,2	3497,3

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.9.4.

Συναλλαγματικές εισπράξεις και άδηλοι πόροι σαν ποσοστό στις συνολικές συναλλαγματικές εισπράξεις για την περίοδο 1968 - 1977.

ΕΤΗ	Συναλ/τικές εισπράξεις από εισαγωγές	Εισπράξεις από άδηλους πόρους	Συνολικές συναλ/τικές εισπράξεις	Άδηλοι πόροι σαν % στις συνολικές συναλ/τικές εισπράξεις
1968	464,9	718,9	1183,8	60,7
1969	530,3	788,3	1318,6	59,8
1970	612,2	949,2	1561,4	60,8
1971	624,8	1292,3	1917,1	67,4
1972	835,4	1605,9	2441,3	65,8
1973	1230,5	2195,4	3425,9	64,0
1974	1774,0	2399,0	4173,0	57,5
1975	2029,9	2725,1	4755,0	57,3
1976	2227,5	3023,7	5251,2	57,6
1977	2522,3	3497,3	6019,6	58,1

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.9.5.

Εισαγωγές, εξαγωγές, έλλειμμα εμπορικού ισοζυγίου άδηλοι πόροι (καθαρή κίνηση) και ποσοστό ελλείμματος που καλύπτεται από τους άδηλους πόρους, για την περίοδο 1968 - 1977.

Έτος	Εισαγωγές εκ. δολάρια	σε Εξαγωγές εκ. δολάρια	σε Έλλειμμα εμπορικού ισοζυγίου	Άδηλοι πόροι (καθαρή κίνηση)	%Αδήλων στο έλλειμμα.
1968	1167,9	464,9	703,0	524,8	74,6
1969	1433,6	530,3	903,3	547,6	60,6
1970	1704,6	612,2	1092,4	682,3	62,4
1971	1945,3	624,8	1320,5	975,0	73,8
1972	2441,3	835,5	1605,8	1203,8	75,0
1973	4047,1	1230,5	2816,6	1625,1	57,7
1974	4715,2	1802,9	2912,3	1675,5	57,5
1975	5072,2	2029,9	3042,3	1960,4	64,4
1976	5560,7	2227,5	3333,2	2237,0	67,1
1977	6425,1	2522,4	3903,7	2620,4	67,1

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΜΠΟΡΙΟ ΓΕΝΙΚΑ

2.1. Όροι εμπορίου και εμπορικό ισοζύγιο

Όσες φορές θέλουμε να προσδιορίσουμε το μέρος από το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου που οφείλεται στους όρους εμπορίου, εργαζόμαστε ως εξής:

Το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο είναι η διαφορά ανάμεσα στην συνολική αξία εξαγωγών και την συνολική αξία εισαγωγών, δηλαδή:

$$E = VE - VI$$

όπου: E = Έλλειμμα ισοζυγίου πληρωμών

VE = Συνολική αξία εξαγωγών

VI = Συνολική αξία εισαγωγών

2.2. Έννοια του ισοζυγίου πληρωμών.

Ισοζύγιο πληρωμών μιας χώρας είναι η λογιστική κατάσταση που απεικονίζει την αξία από όλες τις οικονομικές συναλλαγές ανάμεσα

στους κατοίκους της και τους κατοίκους των άλλων χωρών σε μια ορισμένη χρονική περίοδο.

Με τον όρο κάτοικοι μιας χώρας θεωρούνται όχι μόνο οι υπήκοοί της αλλά όλα τα ημεδαπά ή αλλοδαπά φυσικά ή νομικά πρόσωπα που έχουν το κέντρο της οικονομικής τους δραστηριότητας μέσα στα όρια της επικρατείας. Από λογιστική άποψη το ισοζύγιο πληρωμών είναι ένας λογαριασμός στον οποίο καταχωρούνται όλες οι διεθνείς οικονομικές συναλλαγές μιας χώρας ως κονδύλια χρεώσεων και ως κονδύλια πιστώσεων.

Κάθε συναλλαγή που δημιουργεί υποχρέωση πληρωμής προς τις άλλες χώρες εμφανίζεται στο ισοζύγιο ως χρέωση, ενώ κάθε συναλλαγή η οποία δημιουργεί απαίτηση πληρωμής εμφανίζεται, ως πίστωση.

Από λογιστικής λοιπόν πλευράς το ισοζύγιο είναι πάντα ισοσκελισμένο δηλαδή το σύνολο των χρεώσεων θα ισούται με το σύνολο των πιστώσεων.

Εάν λοιπόν σε μία χώρα οι πληρωμές της είναι μεγαλύτερες των εισπράξεων, είναι υποχρεωμένη ή να μειώσει τα συναλλαγματικά της αποθέματα (δηλαδή να καταφύγει σε παλιές της αποταμιεύσεις) ή να δανειστεί από το εξωτερικό.

Η έννοια λοιπόν του ελλείμματος ή πλεονάσματος στο ισοζύγιο πληρωμών είναι μόνο έννοια οικονομική.

Η κατάσταση λοιπόν ανισορροπίας στο ισοζύγιο πληρωμών εξηγείται με τη διάκριση ανάμεσα στις συναλλαγές που είναι αυτόνομες και σ' αυτές που έχουν εξισωτικό χαρακτήρα.

Αυτόνομες είναι εκείνες που δεν εξαρτώνται από καταστάσεις του ισοζυγίου πληρωμών όπως είναι όλες οι συναλλαγές του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Ορισμένες όμως από τις συναλλαγές του ισοζυγίου κίνησης κεφαλαίων έχουν εξισωτικό χαρακτήρα γιατί γίνονται ακριβώς για να εξισώσουν τις χρεώσεις με τις πιστώσεις. Με άλλα λόγια το έλλειμμα ή το πλεόνασμα είναι η διαφορά ανάμεσα στις αυτόνομες εισπράξεις και τις αυτόνομες πληρωμές.

Σημειώνουμε ότι δεν υπάρχει ομοφωνία ως προς τον χαρακτηρισμό ορισμένων κονδυλίων του λογαριασμού κίνησης κεφαλαίων, ως εξισωτικών ή όχι και επομένως δεν υπάρχει ομοφωνία ως προς το ύψος του ελλείμματος ή του πλεονάσματος.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ 1986.

Εμπορικό ισοζύγιο $\left(\begin{array}{l} \text{εισαγωγές} \\ \text{εξαγωγές} \end{array} \right) -5.685,8$ (σε εκ.\$) εισ.> εξαγ.

Ισοζύγιο αδήλων
συναλλαγών $\left(\begin{array}{c} \text{τουρισμός} \\ \text{εμβάσματα} \\ \text{μεταφορές} \end{array} \right) + 3.913,7 \text{ (σε εκ.\$)}$

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ = -1.772,1

(δείχνει την υγεία του ισοζυγίου πληρωμών μιας χώρας)

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΙΝΗΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ = + 2.365

$\left(\begin{array}{c} \text{ιδιωτικός τομέας} \\ \text{επιχειρηματικά κεφάλαια} \\ \text{κεφαλ. αγορά ακινήτων} \\ \text{Δάνεια εμπορ. τραπεζών} \\ \text{ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ} \\ \text{κρατικά δάνεια} \\ \text{δάνεια τραπεζ. Ελλάδος} \\ \text{Δάνεια δημ. Οργανισμών \& επιχ.} \end{array} \right) + 592,9$

2.3. Διάρθρωση του ισοζυγίου πληρωμών.

Το ισοζύγιο πληρωμών αποτελείται από δύο μερικότερα ισοζύγια, το ισοζύγιο για τις τρέχουσες συναλλαγές και το ισοζύγιο για την κίνηση κεφαλαίων.

Το ισοζύγιο για τις τρέχουσες συναλλαγές περιλαμβάνει τα αγαθά και τις υπηρεσίες και τις μονομερείς μεταβιβάσεις ή δωρεάν παροχές.

Το μέρος του ισοζυγίου από τις τρέχουσες συναλλαγές που καλύπτει τις εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών είναι γνωστό σαν εμπορικό ισοζύγιο. Το εμπορικό ισοζύγιο αποτελεί λογιστική κατάσταση που δείχνει την κίνηση σε αξία (και μερικές φορές σε όγκο) από τα συνολικά εξαγόμενα και εισαγόμενα αγαθά σε μια χώρα σε μια ορισμένη χρονική περίοδο, συνήθως ένα έτος. Μπορεί όμως να καταρτίζονται και εμπορικά ισοζύγια και για μικρότερη ή και μεγαλύτερη χρονική περίοδο (τρίμηνο, εξάμηνο, τριετία κ.λ.π.). Επίσης είναι δυνατό να καταρτίζονται και εμπορικά ισοζύγια και για μικρότερη και για μεγαλύτερη χρονική περίοδο (τρίμηνο, εξάμηνο, τριετία κ.λ.π.). Επίσης είναι δυνατό να καταρτίζονται και εμπορικά ισοζύγια για κάθε ένα εμπόρευμα χωριστά ή για την κίνηση των εμπορευμάτων ανάμεσα σε δύο χώρες (διμερή εμπορικά ισοζύγια) όπως π.χ. ανάμεσα στην χώρα μας και τις ΗΠΑ ή ακόμη μιας χώρας και μιας ομάδας από άλλες χώρες (πολυμερή εμπορικά ισοζύγια) όπως π.χ. ανάμεσα στην χώρα μας και τις χώρες της Ε.Ο.Κ.

Το εμπορικό ισοζύγιο σπάνια είναι ισοσκελισμένο, δηλαδή η συνολική αξία των εισαγωγών να είναι ίση με την αξία των εξαγωγών. Σε μερικές χώρες η αξία των εξαγωγών είναι μεγαλύτερη από την αξία των εισαγωγών. Ενώ στις περισσότερες χώρες οι εισαγωγές είναι μεγαλύτερες από τις εξαγωγές. Στην περίπτωση που η αξία των εξαγωγών είναι μεγαλύτερη από την αξία των εισαγωγών λέμε ότι η χώρα έχει ενεργητικό εμπορικό ισοζύγιο, ενώ όσες φορές η αξία των

εισαγωγών είναι μεγαλύτερη από την αξία των εξαγωγών, λέμε ότι η χώρα έχει παθητικό εμπορικό ισοζύγιο.

2.4. Ισορροπία του ισοζυγίου πληρωμών.

Γεννιέται όμως το ερώτημα τι σημαίνει ισορροπία του ισοζυγίου πληρωμών. Σαν ισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών, μπορούμε να πούμε, ότι είναι η κατάσταση εκείνη, που σε μια σχετική περίοδο μπορεί να διατηρηθεί μια ανοιχτή οικονομία, χωρίς σοβαρή υποαπασχόληση σε συνεχή βάση.

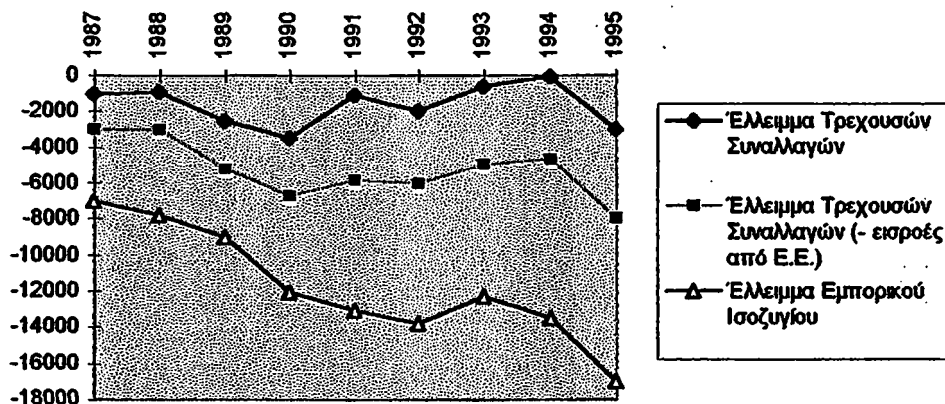
Από τον παραπάνω ορισμό συνάγεται ότι ο χρόνος στον οποίο αναφέρεται η ισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών είναι σχετικός. Έτσι η ισορροπία μπορεί να αναφέρεται σε ημέρα, μήνα, εποχή ή έτος. Επίσης η ισορροπία μπορεί να αναφέρεται σ' ένα μέρος του οικονομικού κύκλου ή ακόμη σε μια φάση της οικονομικής ανάπτυξης. Κατά πόσο δε το ισοζύγιο πληρωμών βρίσκεται σε ισορροπία ή όχι σε μια ορισμένη χρονική περίοδο, εξαρτάται από τη διάρκεια του χρόνου για την οποία κρίνεται η ισορροπία. Έτσι αν π.χ. η χρονική περίοδος στην οποία κρίνεται η ισορροπία του ισοζυγίου πληρωμών είναι το έτος, τότε η εποχιακή ανισότητα ανάμεσα στις εξαγωγές και τις εισαγωγές δεν μπορεί να παρθεί σαν ένδειξη ανισορροπίας στο ισοζύγιο πληρωμών.

2.5 Ισοζύγιο Πληρωμών.

« Το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών ανήλθε το 1995 σε 2.950 εκ. δολάρια έναντι 121,6 εκ. δολάρια το 1994 . Η επιδείνωση αυτή είναι αναλογικά μικρότερη, αν αφαιρεθούν οι εισροές από την ΕΕ. Αντιστοίχως, η βελτίωση που εμφανίστηκε το 1994 (μείωση κατά 83%) είναι μικρότερη, αν αφαιρεθούν οι εισροές από την ΕΕ. Στην πραγματικότητα υπάρχει επιδείνωση κατά 7,8%. Από το διάγραμμα 1 εμφανίζεται μια σαφής διαχρονική τάση επιδεινώσεως του εμπορικού ισοζυγίου. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών έδειξε αντιθέτως, με ή χωρίς τους εισρέοντες πόρους από την ΕΕ, πτωτική τάση την περίοδο 1990 - 1994.

Η εικόνα του ισοζυγίου πληρωμών εμφανίζεται ιδιαίτερος ανησυχητική. Το έλλειμμα του ισοζυγίου αυξήθηκε κατά 412 εκ. δολάρια, δηλαδή μια αύξηση 19,7% που προέρχεται από την στασιμότητα των εξαγωγών και την αύξηση των εισαγωγών κατά 18,4%.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.5.1

Στοιχεία του ισοζυγίου πληρωμών.

<u>Ιανουάριος - Απρίλιος</u>	1995	1996	Μεταβολή
Εισαγωγές	7410,3	7868,0	-458
Εξαγωγές	1907,4	1953,0	46
Εμπορικό Ισοζύγιο	-5502,9	-5915,0	-412,1
Άδηλοι πόροι	6258,1	6226,0	-32
Άδηλες Πληρωμές	2094,0	2207	-113
Ισοζύγιο Αδήλων Πληρωμών	4164,0	4019,0	-145
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών	-1338,9	-1896,0	-557,1
Ισοζ. Τρεχ. Συν/γών - Μεταβιβάσεις από ΕΕ	-3443	-3762	-319
Καθαρή Κίνηση Κεφαλαίων	1701,6	2059	358
Ιδιωτικός τομέας	1628,2	2614	985,8
Χρεολύσια	-330,3	-1056	-726
Δημόσιος Τομέας	73,4	-555	-628,4

Η πτώση των καθαρών εισροών από την ΕΕ κατά 307 εκ. δολάρια, όμως, δεν επέτρεψαν στις υπόλοιπες κατηγορίες των αδήλων πόρων να καλύψουν μέρος των αδήλων πληρωμών, όπως συνέβαινε έως τώρα. Η επιδείνωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών δεν βελτιώνεται σημαντικά όταν αφαιρεθούν οι καθαρές μεταβιβάσεις από την ΕΕ. Οι άδηλοι πόροι καλύπτουν σε αυτήν την περίπτωση μόνον 100 εκ. δολάρια από τα 412 εκ. της επιδεινώσεως του ισοζυγίου. Το ποσόν της επιδεινώσεως του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, αφαιρουμένων των εισροών από την ΕΕ (319 εκ. δολάρια), καλύπτεται μόνον από την καθαρή κίνηση κεφαλαίων (358 εκ. δολάρια).

Ωστόσο η αυξημένη εισροή επιχειρηματικών κεφαλαίων είναι ανησυχητική για τέσσερις λόγους: Πρώτον, αυξάνει το ποσοστό των επιχειρήσεων που δανείζονται σε συνάλλαγμα, και, συνακόλουθα τον συναλλαγματικό κίνδυνο της οικονομίας στο σύνολό της. Ο τριπλασιασμός των χρεολυσίων μεταξύ 1996 και 1995 συνηγορεί υπέρ της απόψεως ότι ο αριθμός των επιχειρήσεων που προσφεύγει σε εξωτερικό δανεισμό αυξήθηκε σημαντικά στο διάστημα αυτό. Δεύτερον, με δεδομένη την ελευθερία κινήσεως κεφαλαίων, η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων της κεντρικής τραπεζής σε συνθήκες συναλλαγματικής κρίσεως μειώνεται σημαντικά. Τρίτον, ο δανεισμός των εγχώριων επιχειρήσεων σε συνάλλαγμα από τις Ελληνικές Τράπεζες αυξάνει τον κίνδυνο για την οικονομία. Οι τράπεζες του εξωτερικού τείνουν να ακολουθούν ιδιαίτερες αυστηρές διαδικασίες και τελικώς οι υγιέστερες των επιχειρήσεων ανταποκρίνονται στην διαδικασία επιλογής. Οι ελληνικές τράπεζες, αντιθέτως, τείνουν απλώς να επεκτείνουν την πιστοδοτική τους δυνατότητα και ενδέχεται, έτσι, να δανειοδοτούν κατηγορίες πελατών υψηλότερου κινδύνου. Τέταρτον, η εισροή βραχυχρόνιων κεφαλαίων αυξάνει την ρευστότητα στην οικονομία. Η κεντρική τράπεζα, αν και παρεμβαίνει στην αγορά για να απορροφήσει την ρευστότητα, είτε δεν την απορροφά πλήρως με συνέπεια την αύξηση των πληθωριστικών πιέσεων, είτε αναγκάζεται να ωθεί τα επιτόκια προς τα άνω, δημιουργώντας νέες ευκαιρίες για εισαγωγή βραχυχρόνιων κεφαλαίων.

Η επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου, πάντως, μπορεί να είναι πλασματική. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τραπέζης της Ελλάδος (συναλλαγματικές εισροές) το εμπορικό ισοζύγιο εμφανίζει επιδείνωση 26,8 % το 1995. Αντιθέτως, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ (τελωνειακή στατιστική) η επιδείνωση υπολογισμένη σε δραχμές είναι μόλις 5,2 % . Είναι δε χαρακτηριστικό ότι σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 12,2 % το 1995, ενώ οι εισαγωγές κατά 8,3 % (έναντι 17,7 % και 10,3 % αντιστοίχως για το 1994) »¹.

2.6. Αίτια ανισορροπίας του ισοζυγίου πληρωμών.

1. Εποχιακά ή συμπτωματικά αίτια.
2. Διαρθρωτικά αίτια.
  - α) Απώλειες κεφαλαίου.

Προέρχονται από πολέμους ή άλλα έκτακτα περιστατικά με αποτέλεσμα τη μείωση της παραγωγής. Η μείωση της παραγωγής συνεπάγεται μείωση εξαγωγών και αύξηση εισαγωγών.

- β) Μεταβολές στις συνθήκες προσφοράς.

Αυτές μπορούν να προκληθούν από εξασθένηση των πλουτοπαραγωγικών πηγών μιας χώρας ή και από την εξέλιξη της τεχνολογίας.

---

¹ Ελληνική οικονομία & Τουρισμός, Ι.Τ.Ε.Π., τετραμηνιαία έκθεση, τεύχος 1, Σεπτέμβριος 1996

γ) Μεταβολές στις συνθήκες ζήτησης.

Με την πάροδο του χρόνου και τη βελτίωση του επιπέδου ζωής αλλάζουν και οι προτιμήσεις των καταναλωτών. Ενώ η ζήτηση για αγαθά πρώτης ανάγκης και κυρίως τρόφιμα μένει σχετικά σταθερή, αυξάνει η ζήτηση βιομηχανικών προϊόντων και αγαθών πολυτελείας.

Έτσι οι χώρες που στηρίζουν το εξαγωγικό τους εμπόριο σε αγαθά α' ανάγκης δεν μπορούν να αυξήσουν τις εξαγωγές τους, είναι ακριβώς αυτές οι χώρες που ζητούν περισσότερα βιομηχανικά προϊόντα και αγαθά πολυτελείας.

Συνέπεια: πρόβλημα στο εμπορικό ισοζύγιο.

4) Μεταβολές στο ρυθμό ροής των διεθνών κεφαλαίων. Πολλές χώρες στηρίζουν την οικονομική τους ανάπτυξη αλλά και το ισοζύγιο πληρωμών τους, στην εισροή ξένου κεφαλαίου.

Εάν η εισροή μειωθεί τότε οι χώρες που δέχονται τα κεφάλαια αντιμετωπίζουν σοβαρές διαταραχές στο ισοζύγιο πληρωμών.

2.7 Τρόποι αποκατάστασης της ισορροπίας ισοζυγίου πληρωμών.

1) Υποτίμηση του εθνικού νομίσματος.

Με το μέτρο αυτό επιδιώκεται ο περιορισμός των εισαγωγών (γιατί αυτές γίνονται ακριβότερες) και η αύξηση των εξαγωγών (γιατί αυτές γίνονται φθηνότερες). Το ζητούμενο είναι:

Η υποτίμηση είναι πάντα αποτελεσματική;

Εάν $e_x < 1$ (αποτέλεσμα υποτίμησης, αρνητικό αποτέλεσμα στις εξαγωγές)

e_x = ελαστικότητα ζήτησης για εξαγωγές.

Εάν $e_m < 1$ (αρνητικές εισαγωγές).

e_m = ελαστικότητα ζήτησης για εισαγωγές.

Εάν $e_x < 1$ } αποτέλεσμα υποτίμησης ΘΕΤΙΚΟ
& $e_m > 1$ } αποτέλεσμα υποτίμησης ΑΡΝΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΤΡΟΠΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ

3.1. Οι θαλάσσιες μεταφορές.

Οι θαλάσσιες μεταφορές αποτελούν το σημαντικότερο τρόπο μεταφοράς στο Διεθνές Εμπόριο. Ο όγκος των διεθνών θαλασσιών μεταφορών για το τρίτο συνεχές έτος κατά το 1992 υπερέβη τα 4 δις τόννων (44% τα πετρελαιοειδή και 56% το ξηρό φορτίο, βλ. σελ. 16 VNUCED: Etude sur les transports maritimes, 1992). Στο τέλος του 1992, σε παγκόσμιο σύνολο 27.680 πλοίων άνω των 1.000 τόννων (κινουμένων κατά 65% υπό εθνική σημαία και κατά 35% υπό αλλοδαπή) τα 2.619 ήταν Ελληνικών συμφερόντων (38% υπό Ελληνική σημαία και 62% υπό αλλοδαπή) και μετέφεραν 15,22% του διεθνούς φορτίου. Ακολουθούν Ιαπωνία με 2.883 πλοία αλλά 13,16% του φορτίου, ΗΠΑ με 9% του φορτίου, Νορβηγία 8,39%, Χονγκ - Κονγκ 4,85%, Κίνα 4,28%, Αγγλία 3,69%, Ρωσία 3,35%, Κορέα 2,76%, Γερμανία 2,52%.

3.2. Οι αεροπορικές διεθνείς μεταφορές.

Η αεροπορική μεταφορά εμπορευμάτων άρχισε να αναπτύσσεται μετά το 1970, με την εμφάνιση των μεγάλων αεροπλάνων. Ο μεταφερό-

μενος όγκος δεν υπερβαίνει το 1% του Διεθνούς Εμπορίου, αλλά αντιστοιχεί στο 10% της αξίας του (Chevailiew et Duphil, 134).

Οι αερομεταφορές διέπονται από τη σύμβαση της Βαρσοβίας της 12 Οκτωβρίου 1929, η οποία τροποποιήθηκε από το πρωτόκολλο της Χάγης της 28.9.1955 και από τα 4 πρωτόκολλα του Montreal της 25.9.1975. η σύμβαση ορίζει την ευθύνη του μεταφορέα και τον εκδιδόμενο τίτλο μεταφοράς (Air Way Bill - AWB). Έχει κυρωθεί από όλες σχεδόν τις χώρες.

Τις τιμές για τις παρεχόμενες υπηρεσίες καθορίζει η Διεθνής Ένωση των Αερομεταφορικών Εταιριών (IATA =International Air Transport Association). Ο ανταγωνισμός μεταξύ των εταιριών και η πίεση που ασκείται από μερικές εκτός IATA εταιρείες επιτρέπουν συχνά την προσφορά και χαμηλότερων από τις επίσημες τιμές.

3.3. Οι οδικές διεθνείς μεταφορές.

Επί των διεθνών οδικών μεταφορών εφαρμόζεται η σύμβαση της Γενεύης της 19^{ης} Μαΐου 1956, που αναφέρεται σε συντομογραφία CMR (= Convention relative au contrat de transport international de Marchandises par Route). Τέθηκε σε ισχύ από 2.7.1961 και εφαρμόζεται από όλα τα ευρωπαϊκά κράτη.

Στην ΕΟΚ, με την έναρξη λειτουργίας της ενιαίας αγοράς από 1.1.1993, κάθε μεταφορέας εγκατεστημένος σε ένα κράτος - μέλος μπορεί ελεύθερα να μεταφέρει εμπορεύματα προς άλλο κράτος - μέλος. Μέχρι τότε ήταν αναγκαίες οι άδειες, που δίνονταν σε εφαρμογή διμερών συμφωνιών ή στα πλαίσια κοινοτικών ποσοτώσεων (Contingents). Η ελεύθερη πρόσβαση στην κοινοτική αγορά της μεταφοράς μόνο σε ποιοτικά εμπόδια μπορεί να προσκρούσει (ασφάλεια κυκλοφορίας, εκπομπή καυσαερίων, θόρυβος κ.ο.κ.). Το νέο σύστημα διέπεται από τον Κανονισμό 881/1992 (ΕΕΕΚ L95/9.4.1992).

Ρυθμιστικές αποφάσεις για τις οδικές διεθνείς μεταφορές λαμβάνονται και από την ετήσια σύνοδο των Υπουργών Μεταφορών των ευρωπαϊκών κρατών.

Η σύμβαση της Γενεύης δεν προβλέπει ένα τυπικό παραστατικό για τη μεταφορά εμπορευμάτων με αυτοκίνητο. Ένα σχετικό υπόδειγμα φορτωτικής υιοθετήθηκε από τη Διεθνή Ένωση Οδικών Μεταφορών (IRU). Εκδίδεται σε 3 πρωτότυπα και ικανό αριθμό αντιγράφων, συνήθως από το μεταφορέα, ενώ κανονικά αποτελεί υποχρέωση του εξαγωγέα. Ενίοτε πραγματοποιούνται διεθνείς μεταφορές χωρίς τη φορτωτική, αλλά με την απλή συνοδεία του εμπορικού τιμολογίου ή άλλων εγγράφων, αλλά όμως ο αποστολέας δεν είναι καλυμμένος για την περίπτωση εμφάνισης κάποιας διαφοράς.

Η σύμβαση της Γενεύης δεν αναφέρεται στο έργο της φόρτωσης και εκφόρτωσης. Προσδιορίζει όμως ότι η ανάληψη των εμπορευμάτων από το μεταφορέα γίνεται με την υπογραφή της φορτωτικής απ' αυτόν, αφού βεβαίως προηγηθεί η επαλήθευση των αριθμητικών και ποιοτικών στοιχείων.

3.4. Οι σιδηροδρομικές διεθνείς μεταφορές.

Η αρχαιότερη όλων των διεθνών συμβάσεων για τις μεταφορές είναι η σχετική με τη σιδηροδρομική μεταφορά εμπορευμάτων (Convention Inter - nationale concernant le transport des Merchandises par chemin de fer - CIM), που υπογράφηκε στη Βέρνη Ελβετίας, στις 14 Οκτωβρίου 1890. Η εν λόγω σύμβαση υπέστη διάφορες τροποποιήσεις, εκ των οποίων εκείνη της 9 Μαΐου 1980, της Βέρνης (Convention relative aux Transports Internationaux Ferroviaires - COTIF), θεωρείται πλέον ως η πρωτεύουσα σύμβαση για τις διεθνείς σιδηροδρομικές μεταφορές. Φέρει δε αυτή ως προσάρτημα Β την αρχική του 1890 σύμβαση της Βέρνης με τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις της.

Η COTIF τέθηκε σε ισχύ από 1^η Μαΐου 1985. Έχει κυρωθεί και εφαρμόζεται από όλες τις χώρες της Ευρώπης και πολλές χώρες της Μέσης Ανατολής και Βορείου Αφρικής. Ορίζει τους ενιαίους κανόνες

του συμβολαίου διεθνούς σιδηροδρομικής μεταφοράς εμπορευμάτων και με τα παραρτήματά της διέπει.

- Τη μεταφορά επικινδύνων εμπορευμάτων
- Την κίνηση των ιδιωτικών βαγονιών
- Τη διακίνηση των Containers
- Τη μεταφορά δεμάτων Express

Εκ των πρώτων δυσκολιών που εμφανίζονται στις διεθνείς σιδηροδρομικές μεταφορές στην Ευρώπη, παρά τη γενικώς άριστη κατάσταση του δικτύου, είναι η ύπαρξη διαφοράς στην απόσταση μεταξύ των δύο σιδηρογραμμών στη Ιβηρική χερσόνησο, την πρώην ΕΣΣΔ, τη Φιλανδία και την Ελλάδα (Πελοπόννησος), καθώς και η στενότητα των αγγλικών βαγονιών έναντι των ευρωπαϊκών.

Τα βαγόνια ταξινομούνται, αναλόγως προς τον ιδιοκτήτη τους, σε βαγόνια των σιδηροδρομικών εταιριών και σε βαγόνια ιδιωτών. Στη συνέχεια ανάλογα με το είδος των μεταφερομένων προϊόντων. Διακρίνονται σε γενικού φορτίου (υπάρχουν δεκάδες τύποι με χωρητικότητα μέχρι 130 m³ ή 60 T), δεξαμενές, ψυγεία, σκελετούς μεταφοράς Containers, δώροφα μεταφοράς αυτοκινήτων, ειδικής κατασκευής για μεταφορά χύδην προϊόντων όπως σιτηρά, τσιμέντο κ.α.

Η σιδηροδρομική μεταφορά γίνεται με δύο τρόπους. Είναι δυνατόν μια επιχείρηση ν' αποστέλλει σε άλλη του εξωτερικού πλήρη βαγόνια και

σ' αυτές τις περιπτώσεις η διακίνηση διευκολύνεται από την ύπαρξη προεκτάσεων των σιδηροδρομικών γραμμών στους χώρους των επιχειρήσεων. Είναι επίσης δυνατή η ομαδοποίηση μικρότερων φορτίων, οπότε μεσολαβεί από τις δύο πλευρές του σιδηροδρομικού ταξιδιού και τμήμα μεταφοράς με αυτοκίνητο.

3.5. Μεταφορά με ποταμόπλοια.

Στην Ευρώπη υπάρχει δίκτυο καναλιών και πλωτών ποταμιών, που επιτρέπει τη μεταφορά εμπορευμάτων με ειδικά σκάφη (Peniches των 38,5m και 350 T και Rhalds επί του Σηκουάνα και Ροδανού των 50 - 60 m και 900T και Rhein - Herne - Kanal επί του Ρήνου των 80 m μήκους και 1350 T) από τη Μεσόγειο θάλασσα στον Ατλαντικό, στη Βόρειο θάλασσα και στην κεντρική Ευρώπη. Αυτές οι εσωτερικές πλωτές οδοί δέχονται αυτοκινούμενα πλοία μήκους 100 μέτρων και πλάτους 10 μέτρων ή στα πλατύτερα τμήματά τους, σειρά ποταμόπλοιων (Barges) προωθούμενων από ισχυρό προωθητικό σκάφος, οπότε το συνολικό φορτίο μπορεί να υπερβεί τις 10.000T¹.

Γίνεται έτσι αντιληπτό το μέγεθος της οδικής κυκλοφορίας που υποκαθίσταται με την εντατική εκμετάλλευση των εσωτερικών πλωτών οδών (ευνοϊκή επίπτωση στο περιβάλλον). Δεν είναι βεβαίως πλήρης η

---

¹ Σελ 188 Chevalier and duphil.

υποκατάσταση, γιατί το αυτοκίνητο χρειάζεται στις δύο προεκτάσεις του ταξιδιού με την πλωτή οδό.

Τα συμβόλαια των διεθνών μεταφορών με τις εσωτερικές πλωτές οδούς διέπονται από το δίκαιο της χώρας, όπου αυτά υπογράφονται.

3.6. Ταχυδρομική αποστολή.

Μέσω των ταχυδρομείων είναι δυνατή η αποστολή δειγμάτων και μικροποσοτήτων εμπορευμάτων.

Οι διαστάσεις των δεμάτων, το μέγιστο επιτρεπτό βάρος ανά δέμα, η κλιμάκωση του κομίστρου κατά βάρος και χώρα προορισμού, οι τελωνιακές διατυπώσεις και άλλοι όροι που προβλέπονται από τους κανονισμούς λειτουργίας των εθνικών ταχυδρομείων, τα οποία διέπονται από τις συμφωνίες της Παγκοσμίου Ταχυδρομικής Ενώσεως. Η ταχυδρομική αποστολή έχει υψηλό κόστος, το οποίο συμψηφίζεται από την ταχύτητα και την ασφάλεια διεκπεραίωσης.

3.7. Η διεθνής πολύτροπος μεταφορά.

Με την εμφάνιση κατά τη δεκαετία του 1960 της χρήσης των Containers η βιομηχανία της μεταφοράς εισήλθε σε μια νέα εποχή. Τα

εμπορεύματα τοποθετούνται στην αφετηρία εντός Containers και μεταφέρονται από το ένα μέσο στο άλλο, μέχρι τον τελικό προορισμό, χωρίς ενδιάμεσες μετακινήσεις εμπορευμάτων παρά μόνο των σφραγισμένων Containers. Αυτοκίνητα ή βαγόνια, που φέρουν Containers, οδηγούνται εντός των πλοίων, για να συνεχίσουν το αυτόνομο ταξίδι μετά την άφιξη κ.ο.κ. Για ν' αντιμετωπιστεί η ποικιλία των νομικών συστημάτων κάλυψης των διαδοχικών τμημάτων του πολύτροπου μεταφορικού έργου άρχισαν από το 1965 οι διεθνείς προσπάθειες εναρμόνισης, οι οποίες κατέληξαν στην υιοθέτηση το 1980 της σχετικής σύμβασης.

Η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τη διεθνή πολύτροπο μεταφορά εμπορευμάτων (Convention des Nations Unies sur le Transport Multimodal International de marchandises - Convention TMI) έγινε δεκτή, στις 24 Μαΐου 1980, στη Γενεύη, από 81 χώρες (μεταξύ τους και η Ελλάδα), 15 διεθνείς ειδικές διακρατικές οργανώσεις και 8 μη κυβερνητικές διεθνείς οργανώσεις. Για την εφαρμογή της σύμβασης απαιτείται η κύρωση από 30 χώρες, ο δε αριθμός τους στις 31 Μαΐου 1991 ήταν μόλις 5 (CNUCED, 1991, 21). Η εφαρμογή της σύμβασης αυτής συνδέεται προς εκείνη των κανόνων του Αμβούργου.

Κατά τη σύμβαση, πολύτροπος είναι η μεταφορά εμπορευμάτων που διεξάγεται με τη μεσολάβηση δύο τουλάχιστον διαφορετικών τρόπων μεταφοράς από τον τόπο ανάληψης των εμπορευμάτων από τον

μεταφορέα μέχρι το δηλωμένο τόπο προορισμού, που βρίσκεται σε άλλη χώρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΔΑΣΜΟΙ

4.1. Δασμοί και άλλοι φραγμοί στο Διεθνές Εμπόριο.

Δασμός είναι ένα είδος που επιβάλλεται στις εισαγωγές ή τις εξαγωγές. Οι δασμοί επί των εισαγωγών συνήθως αποσκοπούν να προστατεύσουν τις εγχώριες επιχειρήσεις (και το εγχώριο εργατικό δυναμικό), από τις συνέπειες του ξένου ανταγωνισμού. Οι κυβερνήσεις που επιβάλλουν τους δασμούς με αυτόν τον αντικειμενικό στόχο, πιστεύουν ότι οι επιχειρήσεις αυτές χρειάζεται να αποκτήσουν υποδομή και πείρα πριν εκτεθούν στον διεθνή ανταγωνισμό ή απλώς θέλουν να τις προστατεύσουν επειδή, παρά το γεγονός ότι δεν είναι διεθνώς ανταγωνιστικές, είναι αποφασιστικής σημασίας για την εθνική ασφάλεια και ευημερία. Όμως, η επιβολή δασμών μπορεί απλά να αποβλέπει στη συγκέντρωση εσόδων ή να αποτελεί πράξη αντιποίνων για τα περιοριστικά μέτρα που έλαβε μια άλλη χώρα. Οι δασμοί καταβάλλονται από τους εισαγωγείς, οι οποίοι μεταβιβάζουν στη συνέχεια το κόστος στην κατανάλωση.

Σε παρόμοιους στόχους αποβλέπουν και οι ποσοτικοί περιορισμοί. Υπάρχουν πολλά είδη ποσοτικών περιορισμών:

«Εισαγωγικοί»: που επιβάλλονται σε εισαγόμενα προϊόντα

«Εξαγωγικοί»: που αφορούν τις εξαγωγές και συνήθως καθορίζονται μετά από διαπραγματεύσεις ανάμεσα στις χώρες παραγωγής και τις χώρες κατανάλωσης του προϊόντος.

«Γενικοί»: που αφορούν το σύνολο των εισαγωγών από όλες τις χώρες του κόσμου.

«Πλήρεις»: που απαγορεύουν κάθε εισαγωγή ενός ή περισσότερων προϊόντων από μία ή περισσότερες χώρες.

«Μερικοί»: που απλά θέτουν ορισμένα ανώτατα όρια ποσότητας για την κατηγορία εισαγομένων προϊόντων κ.λ.π.

Συνήθως, οι ποσοτικοί περιορισμοί συνιστούν μέσα αποτελεσματικότερα από τους δασμούς, για τον περιορισμό των εισαγωγών ή τη διεξαγωγή «οικονομικού πολέμου», επειδή παρέχουν τη δυνατότητα να ασκηθεί απόλυτος έλεγχος στην ποσότητα των εισαγόμενων προϊόντων. Αντίθετα, ο δασμός απλά αυξάνει την τιμή του ξένου προϊόντος στην εγχώρια αγορά, αλλά ο καταναλωτής μπορεί, εφόσον το επιθυμεί, να πληρώσει το αυξημένο τίμημα και να αγοράσει το προϊόν.

Εκτός όμως από τους δασμούς και τους ποσοτικούς περιορισμούς, έχει αποκτήσει στην εποχή μας μεγάλη σημασία, μια άλλη κατηγορία

περιορισμών που είναι γνωστοί ως «Μη - δασμολογικής φύσης φραγμοί» ή «Λοιποί φραγμοί».

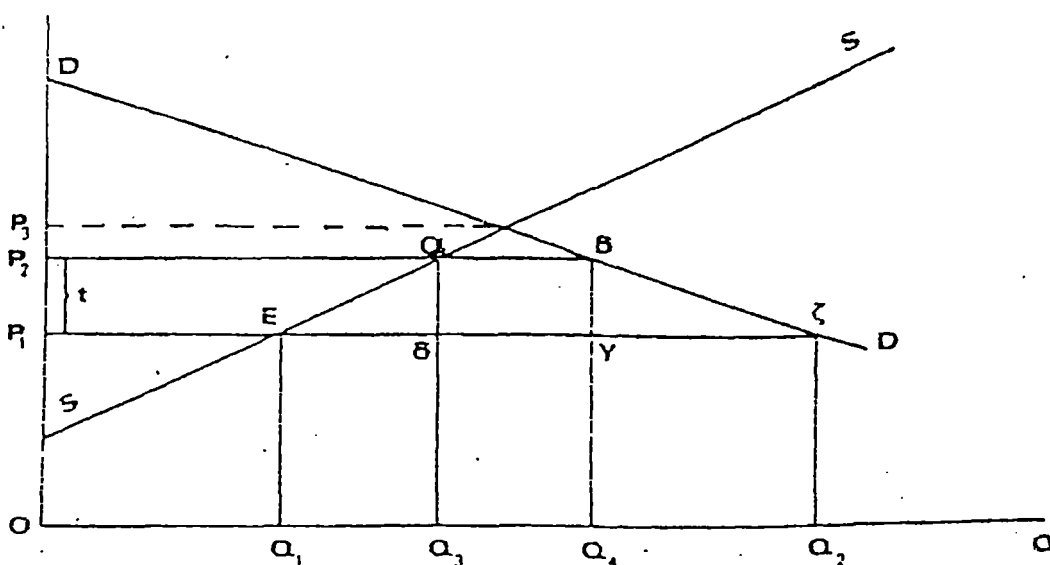
Αποτελεί χαρακτηριστικό των αναπτυγμένων βιομηχανικών κοινωνιών, ότι επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την ευημερία των πολιτών τους με πολυάριθμους και πολύπλοκους κυβερνητικούς κανονισμούς, που αφορούν την υγιεινή και την ασφάλειά τους. Επόμενο είναι, προϊόντα προερχόμενα από κοινωνίες διαφορετικής υφής, ιδιαίτερα στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες, να μη συμμορφώνονται προς αυτούς τους κανονισμούς και να αποκλείονται από την αγορά του αναπτυγμένου κράτους. Η ιδιοτυπία αυτών των «Λοιπών φραγμών», είναι ότι δεν είναι εύκολο να διαπιστωθεί πότε αποσκοπούν σε εγχώριους νόμιμους κοινωνικούς στόχους και πότε επιδιώκουν κατά κύριο λόγο να περιορίσουν τον ξένο ανταγωνισμό.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του υπερηχητικού αεροσκάφους CONCORDE. Οι Βρετανοί και οι Γάλλοι κατασκευαστές του διαμαρτυρήθηκαν επανειλημμένα ότι έχουν πολύ σοβαρούς λόγους να υποψιάζονται, πως οι κανονισμοί των ΗΠΑ, οι οποίοι θέτουν ανώτατα ανεκτά όρια θορύβου, περιορίζοντας έμμεσα τη χρησιμοποίηση του CONCORDE, για πτήσεις προς τη χώρα αυτή, στην ουσία τους θέλουν να θέσουν φραγμούς στο διεθνή ανταγωνισμό ανάμεσα στις βιομηχανίες

κατασκευής αεροσκαφών, ιδίως μετά την απόφαση της κυβέρνησης των ΗΠΑ να μην προχωρήσει η παραγωγή του «BOEING SST»¹.

4.2 Επίδραση δασμού

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

¹ KINDLEBERGER (1977 α).

α. Προστατευτικό αποτέλεσμα

Η αύξηση τιμής του προϊόντος που προκλήθηκε από την επιβολή του δασμού δίνει την ευκαιρία στους εγχώριους παραγωγούς να καλύψουν ψηλότερο κόστος παραγωγής και κατά συνέπεια να αυξήσουν την παραγωγή του. Πραγματικά η εγχώρια παραγωγή αυξάνει έπειτα από την επιβολή του δασμού από $0Q_1$ σε $0Q_3$. Η αύξηση της παραγωγής κατά $Q_1 Q_3$ δείχνει το προστατευτικό αποτέλεσμα που προκύπτει από την επιβολή του δασμού.

Πρέπει να τονίσουμε εδώ ότι το μέγεθος του προστατευτικού αποτελέσματος εξαρτάται από την ελαστικότητα της καμπύλης προσφοράς. Όσο περισσότερο ελαστική είναι η καμπύλη της προσφοράς, τόσο μεγαλύτερο είναι το προστατευτικό αποτέλεσμα.

β. Καταναλωτικό αποτέλεσμα.

Η αύξηση της τιμής που προκαλείται από την επιβολή του δασμού έχει σαν συνέπεια την μείωση της καταναλώσεως. Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 1, η κατανάλωση μειώνεται από $0Q_2$ σε $0Q_1$. Η μείωση της καταναλώσεως κατά $Q_2 Q_4$ δείχνει το καταναλωτικό αποτέλεσμα.

γ. Ταμειακό αποτέλεσμα

Για κάθε μονάδα από μάλλινο ύφασμα που εισάγεται, το κράτος εισπράττει $P_1 P_2$. Το συνολικό έσοδο που εισπράττει το κράτος από την επιβολή του δασμού είναι το γινόμενο της ποσότητας από το μάλλινο ύφασμα που εισάγεται ($Q_2 Q_4$) με το δασμό ($P_1 P_2$), και δείχνεται από την επιφάνεια του ορθογωνίου παραλληλόγραμμου αβγδ.

δ. Αποτέλεσμα ανακατανομής των εισοδημάτων

Όταν η τιμή είναι OP_1 η προσφερόμενη ποσότητα θα είναι OQ_1 . Όταν η τιμή αυξηθεί σε OP_2 η προσφερόμενη ποσότητα θα είναι OQ_2 . Η επιφάνεια $P_1 \delta \alpha P_2$ χωρίζεται σε δύο επιμέρους επιφάνειες, την έκταση $\alpha \epsilon \delta$ και την έκταση $P_1 \epsilon \alpha P_2$. Η έκταση $\alpha \epsilon \delta$ είναι το προστατευτικό αποτέλεσμα γιατί η παραπάνω ποσότητα $Q_1 Q_3$ δημιουργήθηκε από την αύξηση της τιμής που κάλυψε το κόστος από εκείνες τις επιχειρήσεις που παράγουν με υψηλό κόστος. Η έκταση $P_1 \epsilon \alpha P_2$ δείχνει ένα πλεόνασμα για τους εγχώριους παραγωγούς που υπήρχαν πριν την επιβολή του δασμού και για τους νέους παραγωγούς που παίρνουν τιμή μεγαλύτερη από την τιμή που προσφέρουν το προϊόν τους. Αυτό είναι μεταφορά εισοδήματος

από τους καταναλωτές, που μετά το δασμό πληρώνουν μεγαλύτερες τιμές προς τους παραγωγούς.

Όπως δείχνει το διάγραμμα 1 το αποτέλεσμα ανακατανομής αντιπροσωπεύει μια μεγαλύτερη τιμή και κατά συνέπεια υψηλότερα κέρδη για τους υπάρχοντες παραγωγούς και στην πράξη αυτό το αποτέλεσμα έχει μεγαλύτερη σπουδαιότητα από το προστατευτικό αποτέλεσμα.

4.3 Λοιπά προστατευτικά μέσα

Εκτός από τους δασμούς πολλές φορές παίρνονται και άλλα μέτρα για την προστασία της εγχώριας παραγωγής και την μείωση στο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου. Τα πιο σημαντικά από αυτά τα μέσα είναι τα παρακάτω:

α. Ποσοτώσεις

Με τις ποσοτώσεις καθορίζεται η ανώτατη ποσότητα εισαγωγής από κάθε προϊόν, και όχι η τιμή του, μέσα σε μια ορισμένη χρονική περίοδο. Σε αντίθεση με τους δασμούς οι ποσοτώσεις και οι λοιποί περιορισμοί του εμπορίου δεν δημιουργούν κανένα έσοδο στο κράτος.

Οι ποσοτικοί περιορισμοί σε ένα προϊόν έχουν ακριβώς τα ίδια αποτελέσματα που έχει και η επιβολή ενός δασμού, εκτός από το ταμειευτικό αποτέλεσμα. Έτσι η μείωση στις εισαγωγές που προκαλείται από τις ποσοτώσεις θα έχει σαν συνέπεια την μείωση της συνολικής προσφοράς του αγαθού και κατά συνέπεια την αύξηση της τιμής τους. Η αύξηση της τιμής του αγαθού θα προκαλέσει μείωση της ζήτησής του, αλλά και αύξηση της προσφοράς του από τους εγχώριους παραγωγούς.

Οι ποσοτώσεις όμως παρουσιάζουν ορισμένα πλεονεκτήματα σε σχέση με τους δασμούς. Πρώτα απ' όλα οι ποσοτώσεις είναι πιο εύκολο μέσο προστασίας σε σύγκριση με τους δασμούς, γιατί συνήθως μπορούν να προσαρμοστούν με διοικητικές αποφάσεις, χωρίς να υπάρχει λόγος να ψηφιστεί ειδική νομοθεσία. Επειδή δε μπορούν εύκολα να μεταβάλλονται είναι το πιο κατάλληλο όπλο κατά τις διαπραγματεύσεις που γίνονται για τις εμπορικές συμβάσεις. Από την άποψη της προστατευτικής εμπορικής πολιτικής οι ποσοτώσεις επιτρέπουν την αύξηση του βαθμού προστασίας και όταν η χώρα δεσμεύεται με εμπορικές συμφωνίες που της απαγορεύουν να επιβάλλει εισαγωγικούς δασμούς.

Βέβαια οι ποσοτώσεις παρουσιάζουν και ορισμένα μειονεκτήματα. Το σύστημα αυτό από τους ποσοτικούς περιορισμούς αποφασίζεται από την διοικητική εξουσία που πολλές φορές μπορεί να κάνει αυθαιρεσίες. Αλλά το πιο βασικό μειονέκτημα είναι το γεγονός ότι οι ποσοτικοί περιορισμοί αποκόβουν την εσωτερική αγορά από την

αγορά σε ορισμένα προϊόντα. Ενώ με το σύστημα του σταθερού εισαγωγικού δασμού, η μείωση του κόστους παραγωγής κάποιου προϊόντος στη χώρα που εξάγεται έχει σαν συνέπεια την μείωση της τιμής του και την αύξηση των εισαγωγών στην χώρα που εισάγεται, με το σύστημα των ποσοτικών περιορισμών ανεξάρτητα από την διεθνή πτώση της τιμής του προϊόντος, η εσωτερική αγορά παραμένει ανεπηρέαστη.

β. Άλλα προστατευτικά μέσα

Εκτός από τους δασμούς και τους ποσοτικούς περιορισμούς που παίρνονται από τις διάφορες χώρες σαν μέσα προστασίας της εγχώριας παραγωγής ή σαν μέσα για την καταπολέμηση της ανισορροπίας του ισοζυγίου πληρωμών τους, υπάρχουν και άλλα μέσα όπως συναλλαγματικοί περιορισμοί, υποτίμηση του εθνικού νομίσματος, διμερείς συμβάσεις και τέλος η ανάληψη του εμπορίου από το κράτος.

Πρέπει να τονίσουμε εδώ ότι η εφαρμογή ενός μέσου δεν αποκλείει τα υπόλοιπα και ότι στην πράξη συνήθως γίνεται συνδυασμός από μέσα προστασίας ανάλογα με το πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

« Η συμβολή του διεθνούς εμπορίου στη βελτίωση της ευημερίας του ανθρώπου έγκειται στην καλύτερη χρήση των παραγωγικών πόρων της υφελίου. Η εξειδίκευση, είδαμε, οδηγεί στην αύξηση της παραγωγής αλλά και της κατανάλωσης όλων των χωρών οι οποίες συμμετέχουν στην διεθνή ανταλλαγή. Όμως, με ελάχιστες εξαιρέσεις οι φτωχότερες χώρες δεν φαίνεται να μπορούν να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση σε σχέση με τις πλουσιότερες χώρες οι οποίες είναι γνωστότερες ως βιομηχανικές χώρες. Όταν το διεθνές εμπόριο εξετάζεται από το πρίσμα της οικονομικής ανάπτυξης των αναπτυσσομένων χωρών, τα συμπεράσματα της παραδοσιακής θεωρίας των διεθνών οικονομικών σχέσεων δεν είναι το ίδιο αποδεκτά. Η θεωρία της εξειδίκευσης σύμφωνα με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα είναι πιο αποδεκτή στην περίπτωση της οικονομικής μεγέθυνσης των αναπτυγμένων χωρών. Αντίθετα, η εμπειρία της οικονομικής ζωής των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών στα τελευταία 50 χρόνια γεννά σοβαρές επιφυλάξεις σχετικά με την εφαρμογή της θεωρίας αυτής. Μεταξύ των ακαδημαϊκών οικονομολόγων δεν υπάρχει γενική συμφωνία πάνω στο θέμα αυτό. Αντ' αυτού έχουμε ένα ευρύ φάσμα αντιλήψεων. Οι ακραίες θέσεις που παίρνονται στο θέμα αυτό είναι οι θέσεις του ελεύθερου εμπορίου και της προστασίας. Οι

περισσότεροι όμως οικονομολόγοι κρατούν μια στάση περισσότερο εκλεκτική και επισημαίνουν τη σημασία του εμπορίου για αναπτυξιακούς σκοπούς, όταν οι αναπτυσσόμενες χώρες εξασφαλίζουν μια κάποια προνομιακή μεταχείριση στις εμπορικές τους συναλλαγές. Στο παρόν κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να αντιπαραθέσουμε τη θεωρία και την εμπειρία αναφορικά με την συμβολή του εμπορίου στην οικονομική ανάπτυξη των ανεπτυγμένων χωρών. Μετά από μία συνοπτική παρουσίαση των προβλημάτων τα οποία αντιμετωπίζει η τυπική αναπτυσσόμενη οικονομία στη διεθνή αγορά, θα συγκεντρώσουμε την προσοχή μας στα μέτρα για την ανάπτυξη των χωρών αυτών στα πλαίσια του διεθνούς συστήματος ανταλλαγής.

5.1 Το Χαμηλό Επίπεδο Ανάπτυξης και ο Φαύλος Κύκλος της

Φτώχειας.

Μέσα στον όμιλο των μη αναπτυγμένων χωρών έχουμε διαφορετικούς βαθμούς υπανάπτυξης ώστε να γίνεται απαραίτητη η διάκριση μεταξύ χωρών που ανήκουν σε διαφορετικές βαθμίδες οικονομικής ευημερίας. Έτσι, μιλάμε για χώρες με χαμηλά εισοδήματα (κάτω από \$ 500 κατά κεφαλή) και για χώρες μέσου εισοδήματος. Κοινό γνώρισμα των υπανάπτυκτων οικονομιών είναι ότι πάσχουν από το

λεγόμενο «φαύλο κύκλο» της οικονομικής ανεπάρκειας που τις εμποδίζει να πραγματοποιήσουν την απαραίτητη οικονομική πρόοδο για να μεταπηδήσουν στον όμιλο των βιομηχανικά αναπτυγμένων χωρών. Αν εξαιρέσει κανείς την Ιαπωνία, καμία άλλη υπανάπτυκτη χώρα του περασμένου αιώνα δεν μπόρεσε να πετύχει τη μετάταξη αυτή. Ο φαύλος κύκλος της οικονομικής δυσπραγίας των υπανάπτυκτων χωρών ξεκινά από τη σχετική ανεπάρκεια του συντελεστή «κεφάλαιο». Η ποσοτική και ποιοτική ανεπάρκεια του κεφαλαίου έχει πραγματικά καίρια σημασία και χαρακτηρίζει όλες σχεδόν τις υπανάπτυκτες χώρες. Η ανεπάρκεια του κεφαλαίου τώρα, υπονοεί χαμηλή αποδοτικότητα στην παραγωγή και επομένως χαμηλά κατά κεφαλήν εισοδήματα. Τα χαμηλά εισοδήματα σημαίνουν περιορισμένα περιθώρια αποταμιεύσεων, ενώ οι χαμηλές αποταμιεύσεις υπονοούν με τη σειρά τους περιορισμένες επενδύσεις. Κι έτσι επιστρέφουμε στην αρχή του φαύλου κύκλου, δηλαδή στην ανεπάρκεια του πραγματικού κεφαλαίου.

Ένα άλλο κοινό χαρακτηριστικό των αναπτυσσομένων χωρών είναι η ανισορροπία στον εξωτερικό τους τομέα με μόνιμη συνήθως παθητικότητα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Οι εξαγωγικές δυνατότητες των χωρών αυτών είναι περιορισμένες και οι ανάγκες τους σε συνάλλαγμα πολύ μεγάλες. Σαν συνέπεια πολλές χώρες καταφεύγουν σε δανεισμό για την ικανοποίηση των συναλλαγματικών τους αναγκών. Στα τελευταία χρόνια το τελευταίο αυτό καταφύγιο του δανεισμού χρησιμοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό από τις φτωχές χώρες. Ήδη το

εξωτερικό χρέος των χωρών αυτών βρίσκεται σε υπερβολικά ψηλά επίπεδα. Σαν συνέπεια του αδιέξοδου αυτού οικονομικής ανάπτυξης οι αναπτυσσόμενες χώρες βλέπουν το χάσμα της απόστασης που τις χωρίζει από τις αναπτυγμένες να μεγαλώνει αντί να μικραίνει.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1.

Πραγματικό Κατά Κεφαλή Εισόδημα στις Βιομηχανικές και Αναπτυσσόμενες Χώρες
(Μέσο ετήσιο ποσοστό αύξησης)

	1950-60	1960-70	1971-80	1981	1984	1987	1990*
Βιομηχανικές χώρες	2,8	3,6	2,3	0,8	4,3	2,7	2,3
Αναπτυσσόμενες Χώρες	2,3	2,5	2,9	-0,6	2,1	1,2	2,3
Κατά περιοχή							
Αφρική			1,0	-0,8	-1,8	-1,6	0,5
Ασία			3,4	3,9	6,5	5,6	4,7
Ευρώπη			3,8	-0,9	3,4	1,6	2,1
Μέση Ανατολή			2,7	-5,2	-3,2	-4,6	-0,5
Δυτικό Ημισφαίριο			3,1	-2,6	1,4	0,4	1,0

* Προβλέψεις

Πηγές World Bank World Development Report, 1979. International Monetary Fund. Economic Outlook, 1989.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.2.

Οικονομική Μεγέθυνση Αναπτυγμένων και Αναπτυσσόμενων Χωρών
(Μέσα ετήσια ποσοστά αύξησης του προϊόντος σε σταθερές τιμές)

	1971-80	1982	1984	1987	1990*
Βιομηχανικές Χώρες	3,2	-0,3	4,9	3,4	2,9
Αναπτυσσόμενες Χώρες	5,5	2,2	3,6	3,3	4,2
Σύνολο χωρών	3,9	0,7	4,5	3,2	3,2

* Προβλέψεις

Πηγές International Monetary Fund. Economic Outlook, 1989.

Οι βιομηχανικές χώρες πραγματοποιούν ποσοστά οικονομικής μεγέθυνσης μεγαλύτερα από αυτά των υπανάπτυκτων χωρών, με συνέπεια οι υπανάπτυκτες χώρες να υστερούν σε οικονομική πρόοδο τόσο σε απόλυτη όσο και σε σχετική βάση. Στον Πίνακα 5.1. φαίνεται καθαρά ότι τα ποσοστά αύξησης του κατά κεφαλήν εισοδήματος για τις υπανάπτυκτες χώρες είναι μικρότερα από αυτά για τις βιομηχανικές χώρες. Αν ληφθεί υπόψη ότι οι υπανάπτυκτες χώρες αρχίζουν από χαμηλότερη βάση, εύκολα καταλαβαίνει κανείς πόσο ανησυχητικά είναι πράγματι τα στατιστικά αυτά στοιχεία. Βέβαια τα ποσοστά ως μέσοι όροι, έχουν περιορισμένη χρησιμότητα. Εξυπηρετούν ωστόσο το σκοπό της σύγκρισης μεταξύ των δύο ομάων χωρών. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι ρυθμοί αύξησης του ακαθάριστου προϊόντος των υπανάπτυκτων χωρών είναι μεγαλύτεροι από αυτούς των αναπτυγμένων χωρών. Οι υπανάπτυκτες όμως χώρες έχουν κατά πολύ μεγαλύτερα ποσοστά αύξησης του πληθυσμού τους από αυτό των βιομηχανικών χωρών. Στις τελευταίες, τα ποσοστά αυτά κυμαίνονται μεταξύ 0,7% και 1%, ενώ στις υπανάπτυκτες χώρες οι μέσοι ρυθμοί αύξησης είναι 2,5% - 2,7%.

Ο Πίνακας 5.3. συμπληρώνει την εικόνα του οικονομικού προβλήματος το οποίο αντιμετώπισαν οι αναπτυσσόμενες χώρες στις δύο περασμένες δεκαετίες. Τα υψηλά ποσοστά πληθωρισμού έχουν γίνει μόνιμο χαρακτηριστικό όλων σχεδόν των αναπτυσσομένων χωρών. Και βέβαια η συνύπαρξη ανεργίας και πληθωρισμού μαζί με τα μεγάλα

ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών, συνθέτουν το δισεπίλυτο πρόβλημα της τυπικής αναπτυσσόμενης χώρας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.3.

Πληθωρισμός* στις Βιομηχανικές και Αναπτυσσόμενες Χώρες

	1971-80	1982	1984	1988	1990 (προβλέψεις)
Βιομηχανικές χώρες	8,7	7,5	4,7	3,2	3,5
Αναπτυσσόμενες χώρες	20,5	25,2	38,2	67,1	18,1
Κατά Περιοχή					
Αφρική	14,1	13,1	20,8	18,8	11,8
Ασία	10,5	6,4	7,3	14,6	6,8
Ευρώπη	13,8	33,1	25,4	49,3	35,5
Μέση Ανατολή	13,5	12,9	14,4	18,8	13,5
Δυτικό Ημισφαίριο	39,8	66,8	133,0	277,6	34,2

* Δείκτες Τιμών Καταναλωτή

Πηγές World Bank World Development Report, 1979. International Monetary Fund. Economic Outlook, 1989.

5.2. Όγκος και Σύνθεση των Εξαγωγών.

Οι αναπτυσσόμενες χώρες βρίσκονται σε υποδεέστερη θέση τόσο από πλευράς του όγκου των συναλλαγών όσο και από άποψη της σύνθεσης ή του τύπου των εξαγωγών και εισαγωγών. Στις τελευταίες τρεις δεκαετίες οι εξαγωγές των αναπτυσσόμενων χωρών σαν ποσοστό του συνόλου των παγκόσμιων εξαγωγών μειώθηκαν. Στη δεκαετία του '50, το ποσοστό της αξίας των εξαγωγών που πραγματοποίησαν οι

αναπτυσσόμενες χώρες ήταν περίπου 30%, ενώ στη δεκαετία του '70 το ποσοστό αυτό μειώθηκε σε 20%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τις βιομηχανικές χώρες ήταν 55% και 65%.

Όπως δείχνει ο Πίνακας 5.4. τα ποσοστά αύξησης των εξαγωγών στις αναπτυσσόμενες χώρες για τη δεκαετία του 1980 είναι της ίδιας τάξης με αυτά για τις βιομηχανικές. Όμως, παίρνοντας υπ' όψη τη χαμηλή εξαγωγική βάση των φτωχών χωρών τα ποσοστά αυτά είναι χαμηλά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.4.

Εξαγωγικό Εμπόριο των Βιομηχανικών και Αναπτυσσομένων Χωρών.
(Μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης όγκου του εμπορίου)

	1971-80	1985	1988	1990 (προβλέψεις)
Βιομηχανικές Χώρες	6,3	4,7	8,7	5,3
Αναπτυσσόμενες Χώρες	3,6	0,9	11,0	7,2
Εξαγωγείς Καυσίμων	0,4	-4,5	11,7	5,1
Λοιπές χώρες	6,8	4,1	10,8	7,7

Πηγές World Bank World Development Report, 1979. International Monetary Fund. Economic Outlook, 1989.

Ο Πίνακας 5.5 μας δίνει μια περιληπτική εικόνα της σύνθεσης των εξαγωγών των υπανάπτυκτων χωρών. Είναι φανερό ότι η πρωτογενής παραγωγή αποτελεί την κύρια πηγή εξαγωγών. Ιδιαίτερα τα γεωργικά

προϊόντα, τρόφιμα και ποτά, αποτελούν την εξαγωγική βάση των αναπτυσσόμενων χωρών. Είναι αξιοσημείωτο βέβαια ότι οι βιομηχανικές εξαγωγές έχουν πραγματοποιήσει σημαντική αύξηση ενώ η σχετική σημασία των προϊόντων αυτών έχει μειωθεί στα τελευταία χρόνια. Θα πρέπει πάντως να προσθέσουμε εδώ ότι η μέση αναπτυσσόμενη χώρα διαθέτει ένα πολύ μικρό αριθμό εξαγωγικών προϊόντων. Κατά μέσο όρο, για τις χώρες που δεν εξάγουν πετρέλαιο, το 80% των συναλλαγματικών εσόδων προέρχεται από δύο ή τρία γεωργικά προϊόντα ενώ πολύ λίγες χώρες έχουν καταφέρει να διεισδύσουν στις αγορές των αναπτυγμένων χωρών με τα βιομηχανικά προϊόντα τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.5.

Αναπτυσσόμενες Οικονομίες: Σύνθεση των Εξαγωγών Προϊόντων.
(Σταθερές Τιμές 1975)

	Σύνθεση Εξαγωγών	
	1960	1976
Καύσιμα και Ενέργεια	38	38
Άλλα Προϊόντα Πρωτογενούς Παραγωγής	51	35
Τρόφιμα και Ποτά	34	22
Άλλα Γεωργικά Προϊόντα	9	6
Μεταλλεύματα	8	7
Βιομηχανικά Προϊόντα	11	27
Σύνολο	100	100

Πηγές World Bank World Development Report, 1979.

5.3. Αναπτυξιακή Πολιτική Προώθησης Εξαγωγών ή Υποκατάστασης Εισαγωγών:

Τα χαμηλά ποσοστά εξαγωγών δεν θα αποτελούσαν ίσως σοβαρό εμπόδιο στην αναπτυξιακή πολιτική των αναπτυσσομένων χωρών εάν η εγχώρια παραγωγή μπορούσε να υποκαταστήσει αποτελεσματικά και σε ικανοποιητικό βαθμό τις εισαγωγές. Οι χώρες αυτές αντιμετώπιζαν από παλιά ένα σοβαρό δίλημμα: να επιλέξουν μια αναπτυξιακή πολιτική που να στηρίζεται στη σοβαρή συμβολή του διεθνούς εμπορίου ή μια εναλλακτική μέθοδο που απαιτεί την προστασία από το διεθνή ανταγωνισμό. Στη δεκαετία του '50 οι υπανάπτυκτες χώρες ακολουθούσαν βασικά την αναπτυξιακή πολιτική της δασμολογικής προστασίας κι επιχείρησαν την καλλιέργεια της φιλοσοφίας της οικονομικής αυτάρκειας στο μέτρο που ήταν δυνατό. Με αυστηρούς κανονισμούς και περιορισμούς στη χρήση των συναλλαγματικών αποθεμάτων, τα διάφορα προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης πρόβλεπαν τη δημιουργία βιομηχανίας σε κλάδους που δεν απαιτούν την εντατική χρήση κεφαλαίου και προηγμένης τεχνολογίας. Η τακτική αυτή της οικονομικής ανάπτυξης κάτω από προστατευτικούς δασμούς δεν απέδωσε ικανοποιητικά αποτελέσματα. Οι λόγοι είναι πολλοί και διαφέρουν από χώρα σε χώρα, αλλά μόνο περιληπτικά μπορούμε να αναφερθούμε εδώ σε ορισμένα προβλήματα που αντιμετωπίζουν όλες οι υπανάπτυκτες χώρες στην προσπάθειά τους να αποκτήσουν μεγαλύτερη

οικονομική αυτάρκεια. Η προσπάθειά τους αυτή αποβλέπει στη αντικατάσταση, μερική ή ολική, των εισαγωγών.

Καταρχήν η έλλειψη του κατάλληλου παραγωγικού εξοπλισμού αποκλείει τη δημιουργία βαριάς βιομηχανίας. Η βιομηχανική δραστηριότητα επομένως θα περιοριστεί αναγκαστικά στα ελαφρά βιομηχανικά προϊόντα. Όμως, για να πραγματοποιηθεί η βιομηχανική παραγωγή σε ανταγωνιστικό κόστος, χρειάζεται η απαραίτητη υποδομή, η τεχνολογία και η οργανωτική δομή. Οι περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες δεν διαθέτουν τα προαπαιτούμενα αυτά. Το συγκριτικό πλεονέκτημα των υπανάπτυκτων χωρών βρίσκεται στη χρήση της σχετικά φτηνής εργασίας. Αλλά για το είδος αυτό της παραγωγής χρειάζονται εισαγωγές σχετικών συμπληρωματικών συντελεστών παραγωγής, πράγμα που έρχεται σε αντίθεση με την έννοια της γενικής δασμολογικής προστασίας. Έτσι πολλές φορές βλέπουμε στις αναπτυσσόμενες χώρες να γίνεται συναρμολόγηση εισαγόμενων τμημάτων βιομηχανικών προϊόντων, κάνοντας χρήση της φτηνής εργασίας. Η παραγωγική διαδικασία αυτού του είδους είναι κατά κανόνα αντιοικονομική για το σύνολο της οικονομίας, δεδομένου ότι η πραγματική δασμολογική προστασία (που όπως είδαμε στο κεφάλαιο για τους δασμούς υπολογίζεται στην προστιθέμενη αξία) είναι πολύ μικρή ή και αρνητική αφού υιοθετείται ψηλή δασμολογική προστασία των μερών των προϊόντων που εισάγονται για συναρμολόγηση. Παραπέρα, όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις, τα οφέλη

τα οποία αποκομίζει μια οικονομία με απασχόληση και αύξηση του προϊόντος είναι περιορισμένα αφού η προστιθέμενη αξία από αυτού του είδους την παραγωγή είναι μικρή.

Ένας άλλος βασικός παράγοντας που συνηγορεί εναντίων της προστατευτικής πολιτικής είναι το μικρό μέγεθος της αγοράς στη μέση αναπτυσσόμενη χώρα. Στις περισσότερες περιπτώσεις η αγορά δεν είναι αρκετά μεγάλη για την επίτευξη του άριστου μεγέθους της παραγωγικής μονάδας. Η παραγωγή ορισμένων προϊόντων απαιτεί τον επιμερισμό των σταθερών εξόδων σε ένα μεγάλο αριθμό μονάδων του προϊόντος, ώστε να επιτευχθεί χαμηλό κατά μονάδα κόστος. Οι μικρές οικονομίες, επομένως, δεν μπορούν να «συντηρήσουν» τέτοιου είδους βιομηχανίες.

Οι δυσκολίες αυτού του είδους, και άλλες παρόμοιες, οδήγησαν τις υπανάπτυκτες χώρες να εγκαταλείψουν τη μερκαντιλιστική αυτή φιλοσοφία και να ενδώσουν στην ιδέα της υιοθέτησης μιας πιο φιλελεύθερης οικονομικής πολιτικής στις διεθνείς συναλλαγές τους. Η στροφή αυτή, που αρχίζει με τη δεκαετία του '60, δεν είχε την έννοια μιας ριζικής αλλαγής στη θέση των υπανάπτυκτων χωρών σχετικά με τη συμβολή του διεθνούς εμπορίου στην οικονομική ανάπτυξη. Οι περισσότερες υπανάπτυκτες χώρες συνέχισαν να θεωρούν τις εισαγωγές σαν «αναγκαίο κακό». Και επειδή για να μπορέσουν οι υπανάπτυκτες χώρες να κάνουν εισαγωγές πρέπει προηγουμένα να έχουν πραγματοποιήσει εξαγωγές, τα αναπτυξιακά τους προγράμματα συνέχισαν να έχουν εξαγωγικό προσανατολισμό. Αλλά όπως είδαμε πιο

πάνω, οι εξαγωγικές δυνατότητες των υπανάπτυκτων χωρών είναι περιορισμένες.

Τα προβλήματα αυτά, τα οποία αντιμετώπιζαν πάντα οι υπανάπτυκτες χώρες στο πεδίο των διεθνών ανταλλαγών, εξηγούν τις διαμαρτυρίες τους για τον τρόπο χειρισμού από τις βιομηχανικές χώρες του θέματος: διεθνές εμπόριο και οικονομική ανάπτυξη. Από τα μέσα της δεκαετίας του '60 και μετά, οι υπανάπτυκτες χώρες δεν έχασαν ευκαιρία να κάνουν επανειλημμένα γνωστές τις απόψεις τους από το βήμα των Ηνωμένων Εθνών. Ας δούμε όμως πρώτα τη θεωρητική βάση του επιχειρήματος κατά του εμπορίου στα πλαίσια του τωρινού θεσμικού πλαισίου των διεθνών ανταλλαγών και των κανονισμών της GATT.

5.4. Το Εξαγωγικό Πρόβλημα των Αναπτυσσομένων Χωρών.

Όπως είδαμε πιο πάνω, οι υπανάπτυκτες χώρες προσπάθησαν, από τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, να προωθήσουν τις εξαγωγές τους σαν μέσο για να ξεπεραστεί ο φαύλος κύκλος της υπανάπτυξης, όπως τον ορίσαμε πιο πάνω. Οι εισαγωγές κεφαλαιουχικών αγαθών θα μπορούσαν, αν υπήρχε η σχετική άνεση σε συναλλαγματικά αποθέματα, να αντικαταστήσουν την εσωτερική επένδυση ωσότου η οικονομία θα αποκτούσε τη διαρθρωτική ωριμότητα που θα της επέτρεπε να ακολουθήσει μια πορεία ισόρροπης μεγέθυνσης. Με την έννοια αυτή το

εμπόριο παρομοιάζεται στη θεωρητική φιλολογία σαν «μηχανή της οικονομικής ανάπτυξης» (engine of growth).

Η πραγματικότητα όμως των μεταπολεμικών χρόνων έδειξε ότι ο εξαγωγικό τομέας των φτωχών οικονομιών υποφέρει από χρόνια ατροφικότητα. Έτσι άλλοι οικονομολόγοι εξέφρασαν την αντίληψη ότι το διεθνές εμπόριο δεν είναι παρά μια εκμοντερνισμένη μορφή του αποικιοκρατικού καθεστώτος. Οι οικονομικά αναπτυγμένες χώρες δηλαδή, εκμεταλλεύονται την αδυναμία των υπανάπτυκτων χωρών να εξάγουν σε όγκο και αξία αρκετά ώστε να μπορούν να εισάγουν τις απαραίτητες εκείνες ποσότητες εισαγωγών που θα χρησιμοποιηθούν σαν κύρια μέσα οικονομικής ανάπτυξης.

Πιο πάνω είδαμε ότι η φύση των εξαγωγικών προϊόντων των υπανάπτυκτων χωρών καθορίζει την ποσότητα συναλλάγματος που μπορούν να εξασφαλίσουν οι χώρες αυτές. Ας δούμε τώρα πιο συγκεκριμένα το επιχείρημα που προβάλλεται από τις υπανάπτυκτες χώρες. Ο νοτιοαμερικανός οικονομολόγος Raul Prebisch (Ραούλ Πρέμπις) ήταν ο πρώτος που διατύπωσε συγκεκριμένα μια επιχειρηματολογία εναντίον της τωρινής μορφής του εξαγωγικού εμπορίου σαν μέσο οικονομικής ανάπτυξης. Τα δύο κύρια σημεία της επιχειρηματολογίας του είναι:

η αστάθεια στις τιμές των εξαγωγικών προϊόντων των φτωχών χωρών, και

η χειροτέρευση διαχρονικά των όρων του εμπορίου για τις υπανάπτυκτες χώρες στις συναλλαγές τους με το βιομηχανικά αναπτυγμένο κόσμο.

5.4.1. Η Αστάθεια στα Συναλλαγματικά Έσοδα από Εξαγωγές.

Ένα από τα χαρακτηριστικά των προϊόντων της πρωτογενούς παραγωγής, είναι ότι παρουσιάζουν μεγάλες διακυμάνσεις στις τιμές τους από χρόνο σε χρόνο. Έτσι παραδείγματος χάρη, είδαμε στο παρελθόν την τιμή της ζάχαρης να ανεβοκατεβαίνει κατά 500%, του σταριού κατά 300%, του χαλκού κατά 200% ενώ οι τιμές του καφέ, του κακάο και του μόλυβδου γνώρισαν μεγάλες διακυμάνσεις. Ένας σοβαρός παράγοντας στις αυξομειώσεις των τιμών είναι οπωσδήποτε οι καιρικές συνθήκες. Ωστόσο ο κύριος προσδιοριστικός παράγοντας είναι, σε τελευταία ανάλυση, οι μεταβολές της ζήτησης από το εξωτερικό»¹.

5.4.2. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα των υπανάπτυκτων χωρών.

« Σαν υπανάπτυκτη χώρα θεωρούμε εκείνη τη χώρα που ο ρυθμός και το μέγεθος του εισοδήματός της βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα σε σχέση με το μέγεθος του πληθυσμού της.

---

¹ Διεθνή Οικονομικά, Ε. Πουρναράκης, Αθήνα 1992.

Πολλοί παράγοντες συντελούν ώστε μία χώρα να είναι υπανάπτυκτη. Οι παράγοντες αυτοί διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Παρ' όλα αυτά υπάρχουν ορισμένα χαρακτηριστικά που μπορούν να θεωρηθούν σαν κοινά σ' όλες τις υπανάπτυκτες χώρες. Τα κυριότερα από τα χαρακτηριστικά αυτά είναι τα εξής:

1. Η πρωτογενής μορφή της παραγωγής

Η δομή της παραγωγής στις υπανάπτυκτες χώρες αποτελείται κατά κανόνα από πρώτες ύλες και τρόφιμα. Η συγκέντρωση αυτή στην πρωτογενή παραγωγή φαίνεται και από το μεγάλο ποσοστό του εργατικού δυναμικού που απασχολείται στο γεωργικό τομέα και από τη μεγάλη συμμετοχή του αγροτικού τομέα στο εθνικό εισόδημα. Πραγματικά στην Ασία, Αφρική, Μέση Ανατολή και στις περισσότερες χώρες της Λατινικής Αμερικής τα δύο τρίτα περίπου του πληθυσμού ασχολείται και ζει από τον πρωτογενή τομέα.

Αν και υπάρχει κάποιος υποτυπώδης βιομηχανικός τομέας σ' αυτές τις χώρες, οι βιομηχανίες ασχολούνται κατά κανόνα με την επεξεργασία αγροτικών προϊόντων, την παραγωγή γεωργικών εργαλείων, την απλή κλωστοϋφαντουργία και την παραγωγή βιοτεχνικών προϊόντων.

2. Πληθυσμιακές πιέσεις

Η έμφαση στη συγκέντρωση της παραγωγής στον πρωτογενή τομέα οδηγεί στο επόμενο χαρακτηριστικό, τις πληθυσμιακές πιέσεις. Οι πληθυσμιακές πιέσεις μπορούν να λάβουν τρεις βασικές μορφές: α)

πολλές χώρες έχουν υψηλό ρυθμό γεννήσεων και γ) υψηλοί ρυθμοί στις γεννήσεις συνδυάζονται με συνεχώς μειούμενους ρυθμούς στους θανάτους, με συνέπεια να υπάρχει μια γρήγορη αύξηση στον πληθυσμό.

Από την άποψη της οικονομικής ανάπτυξης εκείνο που έχει σημασία για τη διάρθρωση του πληθυσμού σε πολλές υπανάπτυκτες χώρες είναι ότι η εργασία είναι εκείνος ο συντελεστής της παραγωγής που βρίσκεται σε σχετική αφθονία, το κατά κεφαλή εισόδημα είναι χαμηλό και η προσφορά εργασίας υπερέρχει πάντα της ζήτησεως.

3: Ανεπάρκεια κεφαλαίου

Η ανεπάρκεια κεφαλαίου είναι ένα άλλο γενικό χαρακτηριστικό γνώρισμα στις υπανάπτυκτες χώρες. Η ανεπάρκεια κεφαλαίου εμφανίζεται τόσο στο πολύ μικρό απόθεμα κεφαλαίου, όσο και στο πολύ μικρό ρυθμό με τον οποίο συσσωρεύεται το κεφάλαιο.

Η ρίζα της ανεπάρκειας κεφαλαίου στις υπανάπτυκτες χώρες βρίσκεται στο γεγονός ότι οι αποταμιεύσεις σ' αυτές τις χώρες είναι πολύ μικρές και ότι μεγάλο μέρος από τις αποταμιεύσεις αυτές κατευθύνονται στην κατανάλωση σε βραχυχρόνιες κερδοσκοπικές επενδύσεις μάλλον παρά σε παραγωγικές επενδύσεις.

4. Ο προσανατολισμός του εξωτερικού εμπορίου.

Στις περισσότερες περιπτώσεις το εξωτερικό εμπόριο στις υπανάπτυκτες χώρες στηρίζεται σε ελάχιστα προϊόντα που προέρχονται από τον πρωτογενή τομέα της παραγωγής, και που συχνά μπορούν να υποκατασταθούν από συνθετικά προϊόντα (όπως συνθετικό καουτσούκ, συνθετικό δέρμα, συνθετικές ίνες κ.λ.π.) ή που πλεονάζουν στις διεθνείς αγορές. Γενικά οι όροι εμπορίου στις υπανάπτυκτες χώρες είναι δυσμενείς γιατί εισάγουν προϊόντα μεγάλης αξίας και εξάγουν προϊόντα με σχετικά μικρή αξία. Έτσι οι δυσκολίες που παρουσιάζονται στο εξαγωγικό εμπόριο στις περισσότερες από τις υπανάπτυκτες χώρες δημιουργούν μεγάλα εμπόδια στην οικονομική τους ανάπτυξη, γιατί δεν είναι σε θέση με αυτά που εισπράττουν από τις εξαγωγές τους να αγοράσουν κεφαλαιουχικό εξοπλισμό από τις τεχνολογικά αναπτυγμένες χώρες που τόσο τους είναι απαραίτητος για την οικονομική τους ανάπτυξη.

5. Υπανάπτυξη.

Ένα γενικό χαρακτηριστικό σ' όλες τις υπανάπτυκτες χώρες είναι η οπισθοδρόμηση σε όλους τους τομείς της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής.

Πρώτα απ' όλα ένα βασικό στοιχείο καθυστέρησης εμφανίζεται με τη μορφή της οικονομικής άγνοιας. Η γνώση είναι σπάνια στις

υπανάπτυκτες χώρες με συνέπεια τα άτομα πολλές φορές να αγνοούν τους διαθέσιμους φυσικούς πόρους, τις εναλλακτικές δυνατότητες παραγωγής που υπάρχουν, τις απαιτούμενες ειδικότητες εργασίας και τις συνθήκες αγοράς.

Η καθυστέρηση στις υπανάπτυκτες χώρες εμφανίζεται επίσης και την κοινωνική δομή τους. Η έμφαση σ' αυτές τις χώρες δίνεται όχι στο άτομο, αλλά στην οικογένεια ή την τάξη. Η κοινωνική οργάνωση τείνει να είναι μεγάλη δυσκαμψία στρωματοποιημένη και η μετακίνηση ανάμεσα στις ομάδες είναι σχεδόν αδύνατη.

Καθυστέρηση εμφανίζεται επίσης και στην έλλειψη οργάνωσης σ' όλους τους τομείς της οικονομικής και πολιτικής ζωής.

5.4.3. Τα αίτια της υπανάπτυξης

Οι ενδείξεις της υπανάπτυξης που αναφέρθηκαν παραπάνω δίνουν μια γενική εικόνα από τις συνθήκες που επικρατούν στις υπανάπτυκτες χώρες.

Εδώ θα ασχοληθούμε σύντομα με τα πιο βασικά αίτια της οικονομικής υπανάπτυξης στις περισσότερες χώρες του κόσμου. Τα αίτια αυτά οφείλονται σε οικονομικούς και εξοικονομικούς παράγοντες και τα κυριότερα από αυτά είναι τα εξής:

1. Κακή χρησιμοποίηση των διαθέσιμων πόρων.

Σε πολλές περιπτώσεις ακόμα και οι λίγοι διαθέσιμοι πόροι στις υπανάπτυκτες περιοχές δεν χρησιμοποιούνται με τον άριστο δυνατό τρόπο. Και οι λόγοι που δεν χρησιμοποιούνται σωστά οι διαθέσιμοι πόροι οφείλονται κατά κύριο λόγο: στον ταχύ πληθωρισμό που χαρακτηρίζει αυτές τις χώρες, στα εμπόδια του εξωτερικού τους εμπορίου, σε σημαντικά μονοπώλια που δημιουργούνται από τις προστατευόμενες βιομηχανίες, στη δύσκαμπτη και ανισόρροπη αγορά εργασίας στο φορολογικό τους σύστημα.

2. Ατέλειες της αγοράς.

Οι κυριότερες ατέλειες της αγοράς εμφανίζονται στη δυσκινησία που παρουσιάζουν οι συντελεστές της παραγωγής, στην άγνοια από τις συνθήκες αγοράς, στην έλλειψη εξειδίκευσης κ.λ.π. Όλοι αυτοί οι παράγοντες εμποδίζουν την άριστη δυνατή κατανομή των οικονομικών πόρων και προκαλούν την υποαπασχόλησή τους ή τον λανθασμένο προσανατολισμό τους. Με αυτό τον τρόπο ευνοούνται μονοπωλιακές καταστάσεις που δημιουργούν καινούργιες ατέλειες που με τη σειρά τους δημιουργούν προβλήματα στην κατανομή από τους διαθέσιμους οικονομικούς πόρους.

3. Ο φαύλος κύκλος της φτώχειας.

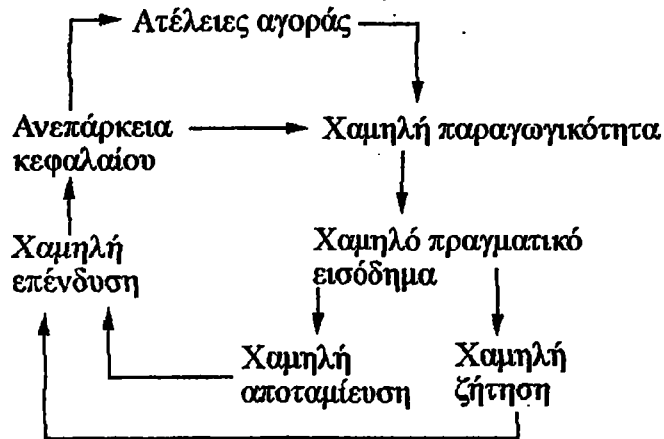
Ίσως τα μεγαλύτερα εμπόδια της οικονομικής ανάπτυξης είναι εκείνα που αποτελούν συγχρόνως αίτιο και αποτέλεσμα της φτώχειας. Λέγεται πολλές φορές ότι μια χώρα είναι φτωχή γιατί είναι φτωχή και έτσι μ' αυτό τον τρόπο δημιουργούνται κυκλικές σχέσεις που τείνουν να διαιωνίζουν το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης.

Έτσι το χαμηλό πραγματικό εισόδημα είναι τόσο αίτιο όσο και αποτέλεσμα του χαμηλού επιπέδου ζήτησεως. Αιτία για το χαμηλό πραγματικό εισόδημα είναι βασικά η έλλειψη κεφαλαίου που προέρχεται από την έλλειψη αποταμιεύσεων στις φτωχές χώρες. Αλλά και η χαμηλή ροπή για αποταμιεύσεις στις φτωχές χώρες οφείλεται στο χαμηλό πραγματικό εισόδημα σ' αυτές τις χώρες. Έτσι το χαμηλό εισόδημα είναι συγχρόνως και αποτέλεσμα.

Σχηματικά ο φαύλος κύκλος της φτώχειας παριστάνεται όπως δείχνει το παρακάτω σχήμα »¹.

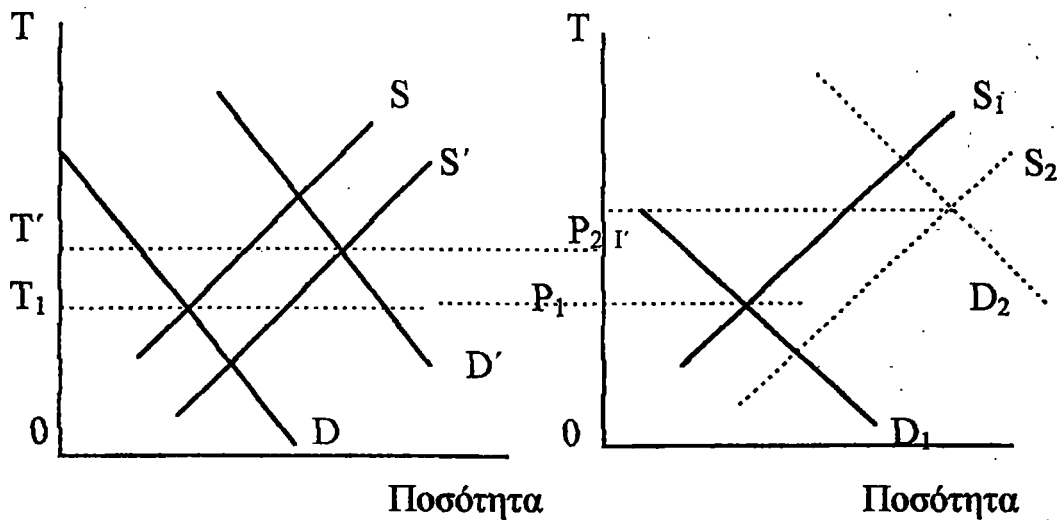
---

¹ Οικονομική Ανδρέα Θ. Κούρκουλου Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1992.

5.4.4. Οι όροι του Εμπορίου.

Συναφής με την αστάθεια των τιμών των εξαγωγών είναι η χειροτέρευση των όρων του εμπορίου των αναπτυσσόμενων χωρών. Όπως είδαμε πιο πάνω, η ζήτηση για βιομηχανικά προϊόντα αυξάνεται διαχρονικά περισσότερο από ότι η ζήτηση για τα γεωργικά προϊόντα. Σαν συνέπεια, οι τιμές των βιομηχανικών προϊόντων αυξάνονται περισσότερο από αυτές των γεωργικών προϊόντων. Έτσι, στο σχήμα 5.1. υποθέτουμε ότι η ζήτηση και η προσφορά (D και S) γεωργικών προϊόντων προσδιορίζει την τιμή P, και η τιμή αυτή είναι ίδια με την τιμή P₁ ή την τιμή των βιομηχανικών προϊόντων που προσδιορίζεται από την τιμή της ζήτησης, D₁ και της προσφοράς, S₁. Αν οι καμπύλες της προσφοράς και της ζήτησης μετατοπιστούν, όπως δείχνουμε στο σχήμα 5.1. η μεγαλύτε-

(α) Γεωργικά προϊόντα

(β) Βιομηχανικά προϊόντα

Σχήμα 5.1.

ρη αύξηση στη ζήτηση για τα βιομηχανικά προϊόντα θα προκαλέσει μεγαλύτερη αύξηση στην τιμή τους κατά $P_1 P_2$. Αν θυμηθούμε τώρα ότι τα γεωργικά προϊόντα αποτελούν τις κύριες εξαγωγές των υπανάπτυκτων χωρών ενώ οι εισαγωγές τους εντοπίζονται στα βιομηχανικά προϊόντα, βλέπουμε εύκολα γιατί οι όροι του εμπορίου για τις υπανάπτυκτες χώρες μπορούν να χειροτερεύουν. Συνήθως οι όροι του εμπορίου ορίζονται ως ο λόγος του δείκτη τιμών των εξαγωγών, P_x , προς το δείκτη τιμών των εισαγωγών, P_m , δηλαδή ως P_x/P_m . Ο λόγος αυτός ελαττώνεται σύμφωνα με τα πιο πάνω όταν έχουμε επιδείνωση των όρων του εμπορίου.

Χειροτέρευση των όρων του εμπορίου σημαίνει ότι σε κάθε μονάδα εξαγωγών αντιστοιχεί όλο και μικρότερη ποσότητα εισαγωγών. Η μεγαλύτερη αύξηση των τιμών των εισαγωγών επομένως, κάνει την αγορά τους με τα έσοδα από εξαγωγές πιο προβληματική.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6.

Διεθνής Ανταλλαγή σε Κατά Μονάδα Αξία και οι Όροι του Εμπορίου Βιομηχανικών και Αναπτυσσομένων Χωρών
(Μέσα ετήσια ποσοστά μεταβολής).

	1971-80	1982	1987	1990(προβλέψεις)
Εξαγωγές				
Βιομηχανικές Χώρες	8,9	2,6	0,5	2,9
Αναπτυσσόμενες	17,6	1,6	0,5	1,6
Εξαγωγείς Καυσίμων	28,6	2,8	-2,7	1,8
Λοιπές Χώρες	9,6	0,4	-2,6	1,6
Εισαγωγές				
Βιομηχανικές Χώρες	11,0	0,8	-	2,7
Αναπτυσσόμενες	10,4	2,6	-1,7	2,1
Εξαγωγείς καυσίμων	8,8	3,3	-0,8	2,7
Λοιπές Χώρες	10,8	2,2	-1,9	2,0
Όροι Εμπορίου				
Βιομηχανικές Χώρες	-1,9	1,8	0,5	0,2
Αναπτυσσόμενες	6,6	-0,9	2,2	-0,4
Εξαγωγείς καυσίμων	18,4	-0,4	10,6	-0,9
Λοιπές Χώρες	-1,1	-1,8	-0,7	-0,3

Πηγή International Monetary Fund. Economic Outlook, 1989.

Ο Πίνακας 5.6. μας δείχνει τις μεταβολές στους όρους του εμπορίου στις βιομηχανικές και αναπτυσσόμενες χώρες στη δεκαετία του 1980. Οι μεταβολές αυτές προκύπτουν από τη σύγκριση στις αυξομειώσεις των τιμών των εξαγωγών και εισαγωγών στις δύο κατηγορίες οικονομιών. Πάντως πολλοί οικονομολόγοι αμφισβητούν τη διαπίστωση αυτή καθαυτή ότι μακροχρόνια συντελείται μια μεταβολή αυτού του είδους στις τιμές των γεωργικών και βιομηχανικών προϊόντων.

Πρώτα αμφισβητείται η χρησιμότητα ενός τέτοιου γενικού μέσου όρου που αναφέρεται σε όλες τις τιμές των εισαγωγών και εξαγωγών. Δεύτερο προβάλλεται το επιχείρημα ότι ο λόγος P_X/P_M περικλείει μια μειωτική μεροληψία γιατί δεν δείχνει τη βελτίωση που σημειώνεται στην ποιότητα των αγαθών - τόσο των εξαγόμενων όσο και των εισαγόμενων. Όπως είναι γνωστό, τα βιομηχανικά προϊόντα, δηλαδή οι εισαγωγές των υπανάπτυκτων χωρών έχουν βελτιωθεί ποιοτικά περισσότερο από τα γεωργικά προϊόντα. Έτσι, παραδείγματος χάρη, η ποιότητα των ηλεκτρικών ειδών που χρησιμοποιούμε σήμερα στην κουζίνα είναι κατά πολύ καλύτερη από αυτή πριν πενήντα χρόνια. Από την άλλη, το αλεύρι που χρησιμοποιεί η νοικοκυρά στην κουζίνα είναι λίγο πολύ το ίδιο όπως και στο παρελθόν. Οποσδήποτε το επιχείρημα είναι πειστικό. Παραμένει όμως το γεγονός ότι δεν υπάρχει τρόπος να υπολογιστεί ποσοτικά η έκταση της ποιοτικής βελτίωσης και η σημασία της σαν παράγοντας στη χειροτέρευση των όρων του εμπορίου. Είναι επομένως βέβαιο ότι το επιχείρημα της χειροτέρευσης του εμπορίου θα συνεχίσει να απασχολεί τις συνεδριάσεις της UNCTAD στην εξέταση της οποίας προχωράμε τώρα.

5.5. Η UNCTAD και το Γενικό Σύστημα Προτιμήσεων.

Οι διαπραγματεύσεις στα πλαίσια της GATT για την ελευθεροποίηση του εμπορίου, αφορούν, κατά κύριο λόγο, τις

βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες. Οι υπανάπτυκτες χώρες κράτησαν από την ίδρυση της GATT μια αρνητική στάση απέναντι στις βασικές αρχές λειτουργίας του οργανισμού αυτού. Ιδιαίτερα η αρχή της αμοιβαιότητας στις δασμολογικές παραχωρήσεις, αρχή που είναι στη βάση της ρήτηρας του μάλλον ευνοούμενου κράτους, ήταν κύριος στόχος της κριτικής των αναπτυσσόμενων χωρών. Η αρχή αυτή θεωρήθηκε ξεπερασμένη, αλλά επειδή, τυπικά τουλάχιστο, αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του εμπορικού συστήματος, το σύστημα αυτό χρειάζεται αναδιοργάνωση ώστε να μπορέσουν οι υπανάπτυκτες χώρες να αυξήσουν σημαντικά τις εξαγωγές τους. Συγκεκριμένα, οι υπανάπτυκτες χώρες αξίωσαν να καταργηθεί η αρχή της αμοιβαιότητας και παράλληλα, να τους παραχωρήσουν οι αναπτυγμένες χώρες δασμολογικές προτιμήσεις για τα εξαγωγικά προϊόντα τους.

Τα δύο βασικά αιτήματα των υπανάπτυκτων χωρών ήταν: (α) να ληφθούν μέτρα για τη σταθεροποίηση των τιμών των εξαγωγών γεωργικών προϊόντων και (β) να παραχωρηθεί προνομιακή μεταχείριση στις εξαγωγές των βιομηχανικών προϊόντων τους. Το δεύτερο αίτημα αποσκοπούσε κυρίως στην κατάργηση των δασμών από τις βιομηχανικές χώρες για τις εισαγωγές ημικατεργασμένων και βιομηχανικών προϊόντων από υπανάπτυκτες χώρες. Τις απαιτήσεις αυτές οι αναπτυσσόμενες χώρες είχαν την ευκαιρία να τις προωθήσουν μέσω της UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development). Όπως υπονοεί και το όνομα, UNCTAD είναι μόνιμη υπηρεσία των Ηνωμένων Εθνών η οποία

ασχολείται με θέματα εμπορίου και οικονομικής ανάπτυξης. Η UNCTAD ιδρύθηκε το 1964 και συνέρχεται κάθε τέσσερα χρόνια.

Η συζήτηση για τις δασμολογικές προτιμήσεις άρχισε επίσημα στο πρώτο Συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη - United Nations Conference on Trade and Development - (UNCTAD), που έγινε τον Ιούλιο του 1964. Στο Συνέδριο αυτό, οι υπανάπτυκτες χώρες επέκριναν το σύστημα του διεθνούς εμπορίου γιατί ευνοεί τις βιομηχανικές χώρες σε βάρος των υπανάπτυκτων χωρών. Οι αντιπρόσωποι 77 υπανάπτυκτων χωρών συνυπέγραψαν μια δριμεία κριτική στο παρόν εμπορικό σύστημα και στη GATT. Την κριτική αυτή άσκησε ο Γενικός Γραμματέας της UNCTAD Raul Prebisch. Οι βιομηχανικές χώρες, υποστηρίζει ο Prebisch, παίρνουν τη μερίδα του λέοντος στις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές γιατί το εμπορικό σύστημα βασίζεται στην κλασική αντίληψη ότι ο μηχανισμός της προσφοράς και ζήτησης στην ελεύθερη διεθνή αγορά οδηγεί στην optimum ανάπτυξη του εμπορίου και στην πιο οικονομική χρησιμοποίηση των παραγωγικών πόρων του κόσμου μας. Ο μηχανισμός της ελεύθερης αγοράς είναι αποδεικτός ωστόσο μόνο στις σχέσεις μεταξύ χωρών του ίδιου επιπέδου ανάπτυξης και όχι στις σχέσεις ανάμεσα σε αναπτυσσόμενες και υπανάπτυκτες χώρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

6.1. Το Παγκόσμιο Εμπόριο

Μια από τις θεαματικότερες εξελίξεις της μεταπολεμικής περιόδου, ήταν η αύξηση του όγκου του παγκόσμιου εμπορίου. Ο πίνακας 6.1 παρουσιάζει την αύξηση των διεθνών εισαγωγών και εξαγωγών κατά την περίοδο 1950 - 1980¹. Τα αντίστοιχα ποσά είναι σε τρέχουσες τιμές \$ ΗΠΑ με συνέπεια η αξία εισαγωγών και εξαγωγών στην δεκαετία του 1970 να εμφανίζεται υπερβολικά αυξημένη λόγω του μεγάλου πληθωρισμού που αντιμετώπισαν οι περισσότερες οικονομίες αγοράς στην περίοδο αυτή. Παρά τις διαστρεβλώσεις που προκαλεί ο πληθωρισμός, η αύξηση του παγκόσμιου εμπορίου μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο ήταν πραγματικά εκπληκτική, εφόσον η συνολική αξία μεταξύ 1950 και 1980 αυξήθηκε περισσότερο από τριάντα φορές.

---

¹ Ο πίνακας παρατίθεται στο βιβλίο του H.K. JACOBSON NETWORKS OF INTERDEPENDENCE, 2^η έκδ. 273 (N. YORK: A KNOPE, 1984)

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.1

Η αύξηση του παγκοσμίου εμπορίου 1950 -1980
(εκατ. Δολάρια ΗΠΑ σε τρέχουσα αξία)

Έτος	Εισαγωγές	Εξαγωγές
1950	62.738	60.785
1955	97.462	92.978
1960	135.113	128.275
1965	197.493	187.010
1970	328.543	313.868
1975	902.434	873.567
1980	2.047.459	1.988.005

Πηγή: U.N. Secretariat. Department of Economic and Social Affairs, Statistical Yearbook, 1979/1980 (New York: U.N., 1981), σελ. 440 - 441

Ωστόσο, η κατανομή της αύξησης του διεθνούς εμπορίου, ανάμεσα στα διάφορα κράτη δεν ήταν ίση. Το διάγραμμα 6.1 δείχνει πως κατανέμονται στην περίοδο 1938 - 1963 οι παγκόσμιες εξαγωγές ανάμεσα σε τρεις μεγάλες ομάδες που αποτελούνται από τα κράτη που είναι σήμερα μέλη της Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)¹, του Οργανισμού του Συμφώνου της Βαρσοβίας (ΟΣΒ)², και από όλα τα υπόλοιπα (που είναι κυρίως λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη). Η κατανομή εμφανίζεται ανά δεκαπενταετία: 1938,

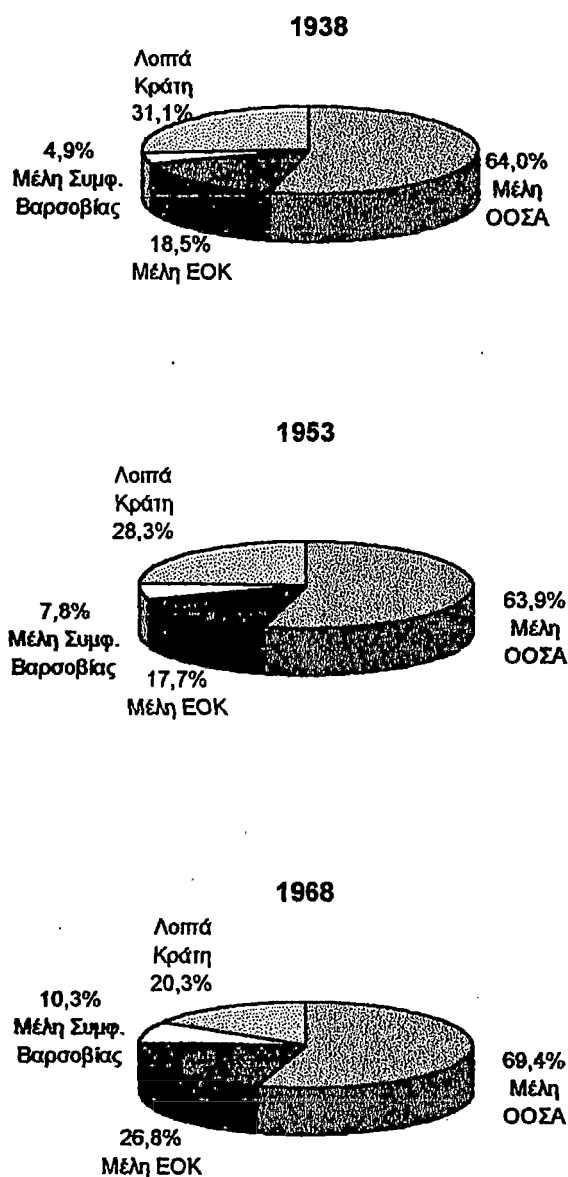
¹ Τα κράτη - μέλη του ΟΟΣΑ είναι 24: τα 10 μέλη της ΕΟΚ, τα 5 μέλη της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) και ακόμη εννέα: Αυστρία, ΗΠΑ, Ιαπωνία, Ν. Ζηλανδία, Ισλανδία, Ισπανία, Καναδάς, Τουρκία, Φιλανδία.

² Τα κράτη - μέλη του ΟΣΒ είναι: Βουλγαρία, Ανατ. Γερμανία, Τσεχοσλοβακία, Ουγγαρία, Πολωνία, Ρουμανία και Ε.Σ.Σ.Δ., δηλαδή, όλα τα κράτη της ανατολικής Ευρώπης εκτός της Αλβανίας και της Γιουγκοσλαβίας.

1953 και 1968, στο δε μερίδιο του ΟΟΣΑ, υπάρχει ξεχωριστή υποδιαίρεση που δείχνει την συμμετοχή των έξι αρχικών μελών της Ε.Ο.Κ. (Βέλγιο, Γαλλία, Δ. Γερμανία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.1

Κατανομή παγκοσμίων εξαγωγών 1938 - 1968

Πηγή: U.N. Secretariat. Department of Economic and Social Affairs, Statistical Yearbook, 1976 (New York: U.N., 1977), σελ. 424 - 425.

Από το διάγραμμα 6.1 προκύπτει ότι οι εξαγωγές των ανεπτυγμένων χωρών που συμμετέχουν στον ΟΟΣΑ και τον ΟΣΒ αυξήθηκαν στην περίοδο 1938 - 1968 πολύ περισσότερο από τις εξαγωγές λιγότερο ανεπτυγμένων κρατών. Η μείωση των εξαγωγών των τελευταίων, υπήρξε ένας από τους κυριότερους λόγους που τα οδήγησε σε κινητοποιήσεις για μια νέα Διεθνή Οικονομική Τάξη, θέμα που θα εξεταστεί στην συνέχεια αυτού του κεφαλαίου.

Το διάγραμμα 6.2 δείχνει την κατανομή των διεθνών εξαγωγών μεταξύ των τριών ομάδων κρατών του προηγούμενου διαγράμματος (ΟΟΣΑ, ΟΣΒ, άλλα κράτη), κατά την περίοδο 1970 - 1980. Στο μερίδιο των «άλλων κρατών» εμφανίζεται ξεχωριστά η συμμετοχή των κρατών - μελών του ΟPEC.¹

Συνεπώς, η μικρή αύξηση που παρουσιάζουν οι εξαγωγές αυτής της κατηγορίας κρατών, οφείλεται στον τετραπλασιασμό της τιμής του πετρελαίου μεταξύ 1973 - 1974.

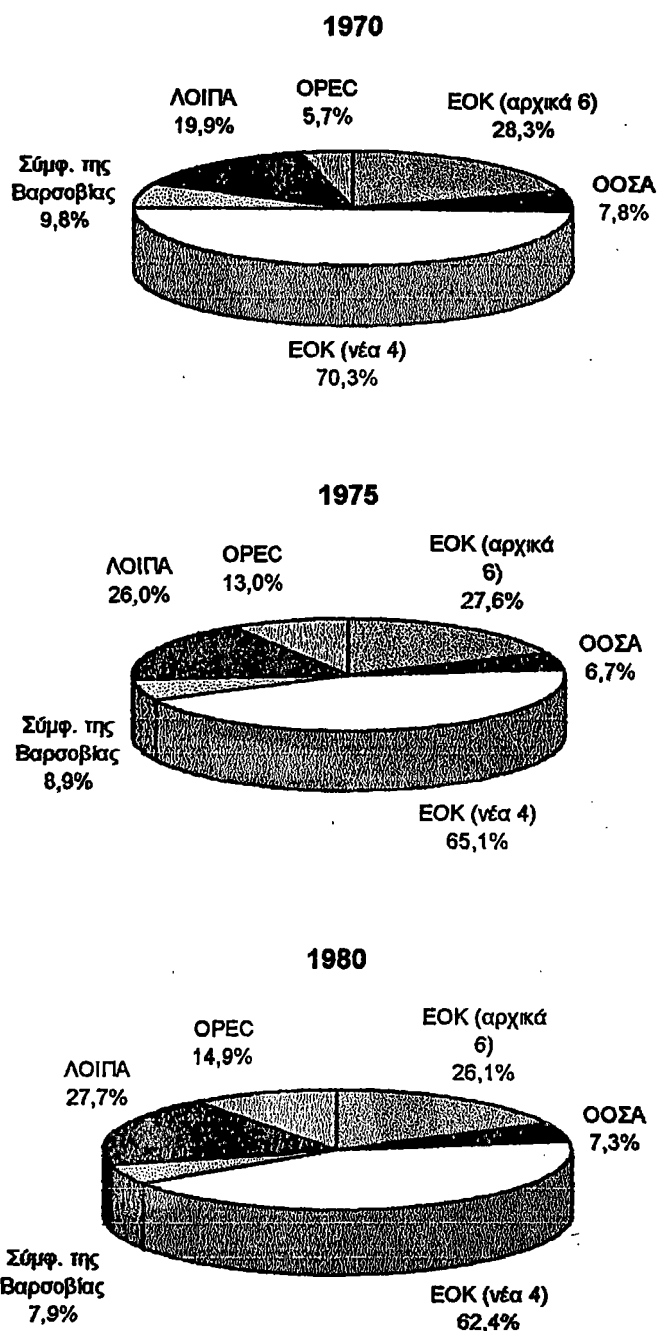
---

¹ Ο ΟPEC περιλαμβάνει Μεσανατολικά κράτη, δύο Αφρικανικά και δύο κράτη της Λατινικής Αμερικής. Δεν πρέπει να συγχέεται ο ΟPEC με τον ΟΑPEC που ιδρύθηκε στην Μπείρουτ του Λιβάνου το 1968 το Κουβέιτ, τη Λιβύη και την Σαουδική Αραβία και περιλαμβάνει σήμερα εκτός από τα κράτη αυτά, ακόμη οκτώ: Αλγερία, Αίγυπτος, Συρία, Κατάρ, Μπαχρέιν, Ενωμένα Αραβικά Εμιράτα και Τυνησία. Ο ΟΑPEC και όχι ο ΟPEC και σχεδίασε και ολοκλήρωσε τον πετρελαϊκό αποκλεισμό του 1973 - 1974.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.2

Κατανομή παγκοσμίων εξαγωγών 1970 - 1980.

Πηγή: U.N. Secretariat. Department of Economic and Social Affairs, Statistical Yearbook, 1979/1980 (New York: U.N., 1981), σελ. 440 - 443.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

7.1. Η δημιουργία της G.A.T.T.: Σκοποί και αρμοδιότητες

Με το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου, τα Δυτικά κράτη υπό την ηγεσία των ΗΠΑ επιδόθηκαν στην διαμόρφωση ενός εθνικού οικονομικού καθεστώτος που θα ευνοούσε την ραγδαία ανάπτυξη του διεθνές εμπορίου. Η δημιουργία ενός οικονομικού καθεστώτος βασισμένου στις αρχές της ελεύθερης διακίνησης των αγαθών και των κεφαλαίων εξυπηρετούσε απόλυτα τα Αμερικανικά συμφέροντα, τόσο στο εσωτερικό της χώρας αυτής, όσο και στις εξωτερικές της σχέσεις¹ και ανταποκρινόταν στις αντιλήψεις και δυνατότητες μιας νέας μεγάλης δύναμης που το τέλος του πολέμου τη βρήκε ισχυρή και ακμαία όσο ποτέ άλλοτε στην ιστορία της. Ιδιαίτερη προσπάθεια καταβλήθηκε και στα πλαίσια αυτού του καθεστώτος να ληφθεί πρόνοια ώστε να αποφευχθούν οι καταστροφικές συνέπειες, οικονομικού ανταγωνισμού του τύπου «πτώχευσε τον γείτονά σου», που χαρακτηρίζουν την δεκαετία του 1930. Πραγματικά, όταν το 1930 οι ΗΠΑ θέσπισαν το νόμο SMOOT - HAWLEY ο οποίος επέβαλε εξαιρετικά υψηλούς δασμούς στις

---

¹ Βλ. ανάλυση σε R. GILPIN, THE POLITICS OF TRANSNATIONAL ECONOMIC RELATIONS σε TRANSNATIONAL RELATIONS AND WORLD POLITICS SUPRA, Κεφάλαιο 2, σημ. 98, σελ. 57 - 59.

εισαγωγές από το εξωτερικό γεωργικών και βιομηχανικών προϊόντων, πολλά κράτη αντέδρασαν επιβάλλοντας εξίσου υψηλούς δασμούς στις εισαγωγές. Επίσης, μέσα σε ενάμιση χρόνο από τη θέσπιση του Νόμου SMOOT - HAWLEY 26 χώρες θέσπισαν ποσοτικούς περιορισμούς στις εισαγωγές. Συνέπεια των μέτρων αυτών ήταν οι εισαγωγές να πέσουν από \$ 3 δισεκ. τον Ιανουάριο του 1929, σε λιγότερο από \$ 1 δισεκ. τον Ιανουάριο του 1933 και να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την Μεγάλη Ύφεση των 1931 - 1934.¹

Η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου γνωστή με τα αγγλικά αρχικά της ως GATT, υπήρξε ο ακρογωνιαίος λίθος του νέου οικοδομήματος. Η σύναψη αυτής της Συμφωνίας υπήρξε αποτέλεσμα των έντονων προσπαθειών των ΗΠΑ για την οργάνωση του διεθνούς εμπορίου σε φιλελεύθερη βάση. Τα πρώτα βήματα προς την κατεύθυνση αυτή έγιναν στις Διασκέψεις του Λονδίνου (1947) και της Γενεύης και ιδίως στη διεθνή διάσκεψη της Χαβάνας, που άρχισε το Νοέμβριο του 1947 και τερματίστηκε τον Μάρτη του 1948, με την υπογραφή του ομώνυμου Χάρτη. Ο Χάρτης ήταν μια πολυμερής συνθήκη που ίδρυσε ένα Διεθνή Οργανισμό Εμπορίου (ΔΟΕ) ο οποίος θα αναλάμβανε την ρύθμιση των διακρατικών εμπορικών σχέσεων. Όμως ο ΔΟΕ, δεν έγινε ποτέ πραγματικότητα και ο Χάρτης της Χαβάνας δεν μπήκε ποτέ σε ισχύ, επειδή διάφορες εσωτερικές δυνάμεις σε ανεπτυγμένες χώρες και

---

¹ S. BRITTAN, A. VERY PAINFUL WORLD ADJUSTMENT 61 FOREIGN AFFAIRS (1982) σελ. 545

ιδιαίτερα στις ΗΠΑ, αντιδρούσαν στην ιδέα της διαρκούς εποπτείας της εθνικής εμπορικής τους πολιτικής από ένα διεθνή οργανισμό, ενώ παράλληλα οι πολύπλευρες απαιτήσεις για την καθιέρωση εγκρίσεων στις διατάξεις του Χάρτη είχαν καταστήσει προβληματική την όλη ρύθμιση.

Έμεινε μόνη της, χωρίς οργάνωση να την στηρίζει η GATT, που είχε συναφθεί υπό μορφή πολυμερούς εμπορικής συνθήκης το φθινόπωρο του 1947, καθώς αρχίζει η διάσκεψη της Χαβάνας.¹ Αρχικά η GATT συνομολόγησε από 23 κράτη. Σήμερα, ο αριθμός των συμβαλλόμενων κρατών ανέρχεται σε 88, ενώ άλλα 23 κράτη έχουν στην GATT καθεστώς συνδεδεμένου μέρους. Από αυτά μόνον έξι έχουν οικονομίες κεντρικού σχεδιασμού: Γιουγκοσλαβία, Κούβα, Ουγγαρία, Πολωνία, Ρουμανία και Τσεχοσλοβακία, ενώ τόσο η ΕΣΣΔ όσο και η Κίνα δεν συμμετέχουν στην GATT. Μέχρι σήμερα η επίδραση της GATT στις εμπορικές σχέσεις Ανατολής - Δύσης ήταν εντελώς περιθωριακή.

Στο Προοίμιο της GATT διατυπώνονται οι γενικοί σκοποί της: η ανύψωση του βιοτικού επιπέδου, η επίτευξη πλήρους απασχολήσεως, αλλά και η πλήρης χρησιμοποίηση των διεθνών πόρων και τέλος, η αύξηση της παγκόσμιας παραγωγής. Άμεσοι στόχοι της GATT είναι η κατάργηση των διακρίσεων στο διεθνές εμπόριο, η ουσιώδης μείωση - όχι όμως και η εξάλειψη - των δασμών και τέλος, η κατάργηση, με

---

¹ Βλ. Φατούρος, SUPRA, σημ. 19 σελ. 77

ορισμένες εξαιρέσεις, των ποσοτικών περιορισμών. Για την επίτευξη αυτών των στόχων, κύρια μέθοδος είναι η σύναψη, ανάμεσα στα μέλη της GATT, συμφωνιών, που θα έχουν ως βάση τους, την αμοιβαιότητα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

Κλειδί του όλου συστήματος της GATT είναι η γενική ρήτρα του «μάλλον ευνοούμενου κράτους», η οποία επιβάλλει ίση μεταχείριση των αυτών ή «παρόμοιων» προϊόντων, όλων των κρατών - μελών, ως προς τους δασμούς και τις άλλες επιβαρύνσεις στην εισαγωγή ή εξαγωγή. Παράλληλα επιβάλλεται η «εθνική μεταχείριση» των εισαγόμενων προϊόντων, όσον αφορά τους εσωτερικούς φόρους και τις άλλες εγχώριες ρυθμίσεις. Στην ίση μεταχείριση, με βάση την γενική ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους υπάρχουν αρκετές και σημαντικές εξαιρέσεις.¹ Μια πρώτη εξαίρεση αναφέρεται σε ορισμένα συστήματα δασμολογικών «προτιμήσεων», δηλαδή, συμφωνιών για ευνοϊκή δασμολογική μεταχείριση των προϊόντων τους μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών που συνδέονται κυρίως με αποικιακές σχέσεις του παρελθόντος π.χ. Βρετανία και χώρες της Κοινοπολιτείας. Η δεύτερη εξαίρεση, καλύπτει τις περιπτώσεις τελωνειακών ενώσεων και ζωνών ελευθέρων συναλλαγών. Η διάταξη αυτή έχει αποκτήσει μεγάλη σημασία λόγω της ίδρυσης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και άλλων, σχετικά μικρότερης αποτελεσματικότητας, κοινών αγορών και ζωνών ελευθέρων

---

¹ IBID σελ. 79

συναλλαγών. Η τρίτη εξαίρεση αφορά την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ως προς τις ανεπτυγμένες χώρες και στηρίζεται στο Τέταρτο Μέρος της Γενικής Συμφωνίας που προστέθηκε το 1965. Οι σχετικές διατάξεις, αν και δεν δέχονται ρητά ότι για την ενίσχυση του εμπορίου των αναπτυσσόμενων χωρών απαιτείται προνομιακή και όχι απλώς ίση μεταχείριση φτάνουν πολύ κοντά στο όριο αυτής της παραδοχής, προβάλλοντας την ανάγκη να ανοίξουν οι αγορές των ανεπτυγμένων χωρών στα βιομηχανικά προϊόντα των αναπτυσσομένων.¹ Τα συμβαλλόμενα μέρη στην GATT, δέχτηκαν το 1971 ως «προσωρινές εξαιρέσεις» στις διατάξεις της Γενικής Συμφωνίας τις «γενικευμένες προτιμήσεις» προς τα προϊόντα των αναπτυσσόμενων χωρών που υιοθετήθηκαν το 1968 στο Νέο Δελχί, στα πλαίσια της δεύτερης Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη. Τέλος, όσον αφορά τους ποσοτικούς περιορισμούς - που η GATT καταδικάζει ρητά - γίνονται δεκτές ευρείες εξαιρέσεις, υπό τον όρο ότι δεν θα υπάρχουν διακρίσεις στην εφαρμογή τους.

Η GATT προβλέπει επίσης την άσκηση ελέγχου ως προς την εφαρμογή των κανόνων της. Εάν ένα μέλος της GATT κατηγορήσει ένα άλλο ότι οι πράξεις του το έχουν ζημιώσει οικονομικά, έχει το δικαίωμα, να ορίσει μια ομάδα εργασίας, η οποία θα εξετάσει τις καταγγελίες και μπορεί εφόσον αληθεύουν να διατάξει την υπεύθυνη χώρα να επανορθώσει. Τις εποπτικές αρμοδιότητες της GATT ενίσχυσαν οι

---

¹ IBID σελ. 81

κώδικες για τους Άλλους Φραγμούς στο Εμπόριο, που διαμορφώθηκαν κατά την διάρκεια του «Γύρου του Τόκιο».¹

Γενικά όμως, το σύστημα εποπτείας δεν στηρίζεται στις κυρώσεις αλλά ενθαρρύνει την εθελοντική συμμόρφωση με τους κανόνες της GATT.

7.2. Οι Πολυμερείς διαπραγματεύσεις

Κύρια μέθοδος για την επίτευξη των στόχων της GATT είναι οι πολυμερείς διασκέψεις που πραγματοποιούνται υπό την αιγίδα της. Στις διασκέψεις αυτές συνομολογούνται διμερείς συμφωνίες για την μείωση των δασμών για συγκεκριμένα προϊόντα, για την μείωση ενός συνολικού δασμολογίου και στην συνέχεια, οι μειώσεις αυτές επεκτείνονται σε όλα τα μέλη της GATT με βάση την αρχή του «μάλλον ευνοούμενου κράτους». Οι μειώσεις που τελικά επιτυγχάνονται, προστίθενται σε ένα παράρτημα που ενσωματώνεται στην Γενική Συμφωνία ως αναπόσπαστο τμήμα της. Μέχρι σήμερα, έχουν πραγματοποιηθεί υπό την αιγίδα της GATT επτά μεγάλες πολυμερείς διασκέψεις: το 1947 στη Γενεύη, το 1949 στο ANNECY (Γαλλία), το 1951 στο TORGIUAY (Μ. Βρετανία), το 1956 στη Γενεύη, το 1960 και το 1961 και πάλι στη Γενεύη, στη

---

¹ Βλ. INFRA:15.2.2.2

Γενεύη από το 1964 ως το 1967 και στο Τόκιο και τη Γενεύη από το 1973 ως το 1979.

Ο «Γύρος KENNEDY», η προτελευταία από τις παραπάνω διαπραγματεύσεις, αντιπροσωπεύει την κορυφαία στιγμή των μεταπολεμικών προσπαθειών για την απελευθέρωση των διεθνών εμπορικών σχέσεων. Η διάσκεψη, υπό την ηγεσία των ΗΠΑ - που εξακολουθούσαν να ενεργούν με την πεποίθηση ότι τα πλεονεκτήματα του μέλλοντος θα τις αποζημιώσουν για τις κάποιες θυσίες που έκαναν στο βωμό της επιτυχίας των διαπραγματεύσεων - σημείωσε αξιόλογα επιτεύγματα όσον αφορά την παραπέρα μείωση των δασμών για τα βιομηχανικά προϊόντα. Πραγματικά, με το τέλος του «Γύρου KENNEDY» οι δασμοί για όλα τα εισαγόμενα στις ΗΠΑ βιομηχανικά και ημιβιομηχανικά είδη, έπεσαν στο 9,9% έναντι του 59% του 1932. Ωστόσο, οι διαφωνίες και η απουσία ουσιαστικής προόδου - κατά τη διάρκεια του γύρου KENNEDY - στο ζήτημα της μείωσης των δασμών για τα αγροτικά προϊόντα, άρχισαν να δημιουργούν δυσαρέσκεια στην Αμερικανική πλευρά, που αυξήθηκε όταν το 1966 τερματίστηκε η μεταβατική περίοδος και τέθηκε σε πλήρη εφαρμογή η Κοινή Αγροτική Πολιτική της ΕΟΚ. Συνέπεια αυτού του γεγονότος ήταν η εντυπωσιακή πτώση των Αμερικανικών εξαγωγών αγροτικών προϊόντων προς τη Δ. Ευρώπη, αλλά και γενικότερες αμφιβολίες σχετικά με τις επιπτώσεις που τελικά θα είχε επί των ΗΠΑ, η αναζωπύρωση της Δ. Ευρωπαϊκής οικονομίας.

Οι Αμερικανικές ανησυχίες αυξήθηκαν, όταν η ΕΟΚ διευρύνθηκε με την ένταξη της Μ. Βρετανίας, Δανίας και Ιρλανδίας και εδραιώθηκαν οι εμπορικές της σχέσεις με τις πρώην γαλλικές, γερμανικές, ιταλικές και βρετανικές αποικίες και γενικά με σημαντικό μέρος του Τρίτου Κόσμου. Επίσης, βάρυνε την ατμόσφαιρα, το γεγονός ότι η Ιαπωνία ακολουθούσε συνειδητά «νεομερκαντιλική πολιτική» και εκμεταλλευόταν το φιλελεύθερο σχήμα της GATT για να μεγιστοποιήσει τα οφέλη της. «Νεομερκαντιστική», είναι η πολιτική ενός κράτους που επιδιώκει να διατηρήσει πλεόνασμα στο εμπορικό του ισοζύγιο με τη μείωση των εισαγωγών, την αύξηση της εγχώριας παραγωγής και την προώθηση των εξαγωγών. Με την Ιαπωνία έχουν συνδεθεί δύο ακόμη περιοριστικές πολιτικές: το «ντάμπινγκ», δηλαδή η πώληση προϊόντων στο εξωτερικό σε τιμές χαμηλότερες από εκείνες που επικρατούν στην εγχώρια αγορά του εξαγωγέα και οι «Λοιποί φραγμοί στο εμπόριο»¹. Σχετικά με τη δεύτερη περίπτωση, χαρακτηριστικό και διασκεδαστικό δείγμα των Ιαπωνικών μεθόδων προσφέρει η υπόθεση της μπάλας του μπέισμπολ, από αλουμίνιο που κατασκεύασε, Αμερικανική εταιρεία με πολύ μικρό κόστος και θέλησε να εξάγει στην Ιαπωνία. Η τελευταία κατόρθωσε να αποκλείσει τις μπάλες αυτές - που ήταν πολύ φθηνότερες από τις εγχώριες - από την αγορά με το τέχνασμα ότι όλες οι μπάλες του

---

¹ Βλ. SUPRA: 15.1.4.

μπέισμπολ έπρεπε να εγκριθούν από την Ιαπωνική ομοσπονδία Μπέισμπολ. Φυσικά η τελευταία απέκλεισε τις Αμερικάνικες μπάλες¹.

Η Νέα Οικονομική Πολιτική των ΗΠΑ την οποία ανακοίνωσε τον Αύγουστο του 1971 ο τότε πρόεδρος Νίξον, εκφράζοντας την αμερικανική αντίδραση στη νέα κατάσταση πραγμάτων, προκάλεσε μεγάλη αναστάτωση στο διεθνές εμπόριο όχι όμως ανάλογη προς εκείνη που επέφερε στο διεθνές νομισματικό σύστημα². Η μονομερής επιβολή από τις ΗΠΑ επιβάρυνσης 10% επί της αξίας όλων των εισαγόμενων προϊόντων δεν προκάλεσε σειρά αντιποίνων από άλλα κράτη, αλλά υπήρξε το ερέθισμα για τη νέα σειρά πολυμερών διαπραγματεύσεων που άρχισαν υπό την αιγίδα της GATT, το 1973: «Γύρος του Τόκιο». Χαρακτηριστικό του «Γύρου του Τόκιο» ήταν η απουσία ενός γενικού CONSENSUS, μιας κατευθυντήριας αρχής, που θα κατεύθυνε τις διαπραγματεύσεις. Σε περιοχές που τα οργανωμένα συμφέροντα των εγχωρίων βιομηχανιών που αντιδρούσαν στις εισαγωγές δεν ήταν ιδιαίτερα ισχυρά, υιοθετήθηκαν μέτρα φιλελευθεροποίησης του εμπορίου. Αντίθετα, όπου υπήρχαν τέτοια συμφέροντα, τα αποτελέσματα των διαπραγματεύσεων απλά επικύρωναν τους περιορισμούς που είχαν ήδη επιβληθεί. Στη δεύτερη κατηγορία, για μια ακόμη φορά δεν εντάσσονται τα γεωργικά προϊόντα, ως προς τα οποία σημειώθηκε πρόοδος με εξαίρεση τα γαλακτοκομικά και το βοδινό κρέας. Αντίθετα,

---

¹ ST. LOHR, HOW THE U.S. STRUCK OUT IN JAPAN, THE NEW YORK TIMES (25 Οκτωβρίου 1981) σελ. F1, F17.

² Βλ. SUPRA: 2.2.1.2.

σημαντικά ήταν τα επιτεύγματα ως προς τους «Λοιπούς φραγμούς» ως προς τους οποίους, τόσο η Γενική Συνέλευση όσο και οι προηγούμενοι γύροι διαπραγματεύσεων δεν είχαν δώσει ικανοποιητικές λύσεις. Στα πλαίσια του Γύρου Τόκιο υιοθετήθηκαν κώδικες συμπεριφοράς αναφορικά με: την τελευταία αξιολόγηση των προϊόντων, τις κυβερνητικές προμήθειες, τη διαδικασία έκδοσης αδειών εισαγωγής, τις επιδοτήσεις και αντισταθμιστικές εισφορές, τα τεχνικής φύσης εμπόδια ή κανόνες - οι οποίοι τέθηκαν σε εφαρμογή την 1^η Ιανουαρίου 1981. Οι κώδικες περιέχουν διατάξεις που δεσμεύουν τα συμβαλλόμενα μέρη ως προς τις παραπάνω κατηγορίες περιοριστικών μέτρων ενώ παράλληλα θεσμοθετούν διαδικασίες με τις οποίες εξετάζονται καταγγελίες για παραβίαση αυτών των διατάξεων και προβλέπουν μηχανισμούς για επανορθώσεις.

7.3. Οι γύροι διαπραγματεύσεων της GATT.

Η ιδρυτική διαπραγμάτευση της GATT στη Γενεύη κατά το 1947 κατέληξε σε συμφωνία μείωσης των δασμών 45.000 προϊόντων, τα οποία αντιπροσώπευαν το 1/5 του παγκόσμιου εμπορίου (περί τα 10 δις δολάρια). Αποτελούσε ένα ουσιαστικό βήμα για την ομαλοποίηση του διεθνούς εμπορίου κατά τη μεταπολεμική περίοδο, διότι ήταν επηρεασμένο από την υπερβολική συσσώρευση προστατευτικών μέτρων της δεκαετίας του 1930. Ο ευεργετικός ρόλος της μείωσης των δασμών

έγινε αμέσως αντιληπτός και εγκαινιάσθηκε σειρά διαπραγματεύσεων για περαιτέρω μείωσή τους, όπως το 1949 στο ANNECY Γαλλίας, το 1950 - 51 στο TORGUAY Αγγλίας και το 1955 - 56 στη Γενεύη.

Στην αρχή οι διαπραγματεύσεις ήταν διμερείς, δηλαδή συναντιόνταν τα κράτη σε δύο ομάδες, εκείνα που πρόσφεραν ένα προϊόν και εκείνα που ήταν αγοραστές. Το επίπεδο της συμφωνίας επεκτεινόταν και στα άλλα κράτη μέσω της ρήτρας του πλέον ευνοούμενου κράτους. Αργότερα οι διαπραγματεύσεις έγιναν πολυμερείς, δηλαδή πολυπλοκότερες και χρονοβόρες, λόγω αυξημένου αριθμού θεμάτων και συμμετεχουσών χωρών.

Γίνεται δε συνήθης αναφορά σ' αυτές με τη συνοδεία του ουσιαστικού «Γύρος» από το όνομα του προσώπου που ήταν ο κύριος εμπνευστής τους ή του τόπου όπου έγινε η πανηγυρική συνεδρίαση της ενάρξεώς τους.

Έτσι γίνεται λόγος για:

- DILLON ROUND (1961 - 62)
- KENNEDY ROUND (1964 - 67)
- TOKYO ROUND (1973 - 79)
- URUGUAY ROUND (1986 - 93)

7.3.1. DILLON ROUND

Οι διαπραγματεύσεις του DILLON ROUND άρχισαν στη Γενεύη στις 29 Μαΐου 1961 και στις 7 Μαρτίου 1962 ΗΠΑ και ΕΟΚ υπογράφουν τη συμφωνία μείωσης κατά 20% των δασμών επί 600 περίπου γραμμών των δασμολογίων τους. Η τελική πράξη των διαπραγματεύσεων DILLON ROUND υπεγράφη στη Γενεύη στις 16 Ιουλίου 1962 από 22 χώρες και την ΕΟΚ. Η συμφωνία επέφερε μέση μείωση των δασμών του κοινοτικού δασμολογίου κατά 6,5% και το μέσο επίπεδό τους πλέον για τα βιομηχανικά προϊόντα κατέβηκε στο 11,7% έναντι 17,8% στις ΗΠΑ.

7.3.2. KENNEDY ROUND.

Η επίσημη έναρξη των διαπραγματεύσεων του επονομαζόμενου κύκλου KENNEDY έγινε στις 4 Μαΐου 1964 στη Γενεύη. Η ΕΟΚ αποδέχθηκε την πρόταση μείωσης των δασμών κατά 50% και απέρριψε τη δεύτερη πρόταση. Επί πλέον, ζήτησε από τις ΗΠΑ να καταργήσουν τη μέθοδο υπολογισμού μερικών δασμών με βάση τις τιμές των αμερικανικών προϊόντων και όχι των εισαγομένων, καθώς και τον περιορισμό του αριθμού των προϊόντων με υψηλή προστασία (PICS). Οι

διαπραγματεύσεις έκλεισαν στις 15 Μαΐου 1967 με δέσμευση μείωσης των δασμών κατά 50% εντός πενταετίας. Αυτή η μείωση μεταφράζεται σε μέση μείωση 35%, οπότε το τελικό επίπεδο διαμορφώθηκε για τα βιομηχανικά προϊόντα σε 8% στην ΕΟΚ, 13,4% στις ΗΠΑ και 11% στην Ιαπωνία.

7.3.3. TOKYO ROUND.

Η εμφάνιση το 1971 για πρώτη φορά, ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο των ΗΠΑ οδήγησε τη χώρα στο να προτείνει μόλις ολοκληρώθηκε η εφαρμογή της απόφασης του KENNEDY ROUND, νέα μείωση των δασμών. Από 1.1.1973 τρία νέα μέλη προσχώρησαν στην ΕΟΚ, η οποία έπρεπε γι' αυτό το λόγο να προσχωρήσει σε παραχωρήσεις προς τις τρίτες χώρες. Η Κοινότητα εξήγγειλε τον Ιούνιο 1973 ότι στο νέο κύκλο διαπραγματεύσεων GATT θα συζητούσε επί των εξής πέντε αξόνων:

- Δασμοί βιομηχανικών προϊόντων
- Μη δασμολογικά εμπόδια εισαγωγών
- γεωργικός τομέας
- Αναπτυγμένες χώρες

- Ρήτρα διασφάλισης

Οι διαπραγματεύσεις άνοιξαν επίσημα κατά την υπουργική σύνοδο της GATT στο Τόκιο στις 12 - 14 Σεπτεμβρίου 1973 με τη συμμετοχή εκπροσώπων 103 χωρών και έλαβαν την επωνυμία TOKYO ROUND ή και NIXON ROUND. Ουσιαστικές συζητήσεις άρχισαν στην τέταρτη σύνοδο της επιτροπής διαπραγματεύσεων στις 10 Φεβρουαρίου 1975 στη Γενεύη, όπου η ΕΟΚ έλαβε θέση υπέρ της μη γραμμικής μείωσης των δασμών, επιδιώκοντας έτσι τη μείωση των επιλεκτικών υψηλών δασμών (PICS) των ΗΠΑ. Προηγουμένως η ΕΟΚ είχε ισχυροποιήσει τη θέση της υπογράφοντας συνθήκες συνεργασίας με πολλές χώρες, ανά μία χωριστά ή ομαδικά (πρώτη συνθήκη YAOUNDE με 18 κράτη Αφρικής στις 20 - 7 - 1963, YAOUNDELL από 1.1.1973, δραστηριοποίηση στα πλαίσια της CNUCED, υπογραφή στις 28.2.1975 της πρώτης συνθήκης LOME με 46 κράτη της Αφρικής - Καραϊβικής - Ειρηνικού, οπότε ιδρύθηκε η STABEX, κ.α.). Τα προηγούμενα γεγονότα προκάλεσαν ανησυχίες στις ΗΠΑ, οι οποίες δια ψηφίσματος της Γερουσίας στις 28 Μαρτίου 1973, έφτασαν στο σημείο να προτείνουν τη δημιουργία της «Ατλαντικής Ένωσης», δηλαδή μιας ομοσπονδίας Βορείου Αμερικής και Ευρώπης, με συνεργασία στο στρατιωτικό, πολιτικό, εμπορικό και νομισματικό τομέα.

Τον Απρίλιο 1976 η ΕΟΚ παρουσίασε στη GATT συνολική προσφορά δασμολογικών μειώσεων για 180 τροπικά γεωργικά προϊόντα προς όφελος των αναπτυσσόμενων χωρών. Τον Ιούνιο του 1976 οι ΗΠΑ επέβαλαν τριετή ποσόστωση στις εισαγωγές χάλυβα ειδικών τύπων που

προερχόταν από την ΕΟΚ, η οποία αντέδρασε με διατύπωση προθέσεως λήψεως αντιμέτρων στα πλαίσια του άρθρου XIX της GATT.

Ύστερα από συζητήσεις και διαφωνίες αρκετών ετών οι διαπραγματεύσεις έκλεισαν στις 12 Απριλίου 1979, στη Γενεύη, με απόφαση για μέση μείωση των δασμών κατά 34% μέσα σε έξι χρόνια.

Οι διαπραγματεύσεις του TOKYO ROUND απέδωσαν, εκτός από την αισθητή μείωση των δασμών τη θέσπιση έξι κωδικών, 3 τομεακών συμφωνιών και τεσσάρων αποφάσεων σχετικών με την ευνοϊκότερη μεταχείριση των αναπτυσσομένων χωρών.

7.3.4. URUGUAY ROUND

Οι διαπραγματεύσεις προσανατολίζονται σε δύο βασικούς άξονες: στο εμπόριο των εμπορευμάτων και στο εμπόριο των υπηρεσιών.

Στο εμπόριο των εμπορευμάτων, κατατάσσονται τα ακόλουθα θέματα:

- Δασμοί (μείωση ή κατάργηση, ιδιαίτερος των υψηλών δασμών),
- Μη δασμολογικά μέτρα (ποσοτικοί περιορισμοί).
- Τροπικά προϊόντα (απελευθέρωση του εμπορίου πρωτογενών και μεταποιημένων).

- Προϊόντα προερχόμενα από φυσικές πηγές (απελευθέρωση του εμπορίου πρωτογενών και μεταποιημένων).
- Κλωστοϋφαντουργικά και ενδύματα (ένταξη του τομέα στους κανόνες GATT).
- Γεωργία (επείγουσα ενίσχυση πειθαρχίας και βελτίωσης της προβλεψιμότητας στις παγκόσμιες αγορές των γεωργικών προϊόντων, μεγαλύτερη απελευθέρωση του εμπορίου μέσω της βελτίωσης της πρόσβασης στις αγορές, του ελέγχου των επιδοτήσεων και της μείωσης των δυσμενών στο εμπόριο επιπτώσεων από κανονισμούς και εμπόδια υγιεινής και φυτοϋγείας).
- Άρθρα της Γενικής συμφωνίας
- Μέτρα διασφάλισης (κριτήρια, έκταση εφαρμογής, διαφάνεια κ.λ.π.).
- Προγενέστερες συμφωνίες και ρυθμίσεις
- Κρατικές ενισχύσεις και συμψηφιστικά μέτρα
- Ρύθμιση διαφορών
- Δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας
- Επενδύσεις συνδεδεμένες με το εμπόριο.

Οι διαπραγματεύσεις για τον τομέα του εμπορίου των υπηρεσιών έχουν ως στόχο να δημιουργήσουν ένα πολυμερές πλαίσιο αρχών και

κανόνων που να εξυπηρετεί την επέκταση αυτού του είδους εμπορίου κάτω από συνθήκες διαφάνειας και προοδευτικής φιλελευθεροποίησης.

Κατά την αρχική πρόβλεψη οι διαπραγματεύσεις έπρεπε να ολοκληρωθούν εντός 4 ετών, ενώ στο μεσοδιάστημα θα διοργανωνόταν μια σύνοδος απολογισμού επί της πορείας και των προοπτικών τους.

Οι διαπραγματεύσεις ήταν ανοικτές για τα τακτικά, προσωρινά και DE FACTO μέλη, για τις χώρες που ήδη υπέβαλαν υποψηφιότητα προσχώρησης στη GATT και για τις αναπτυσσόμενες χώρες που θα υπέβαλαν σχετικό αίτημα μέχρι 30 - 4 - 1987. Η εποπτεία των διαπραγματεύσεων τέθηκε στην ιδρυόμενη «Επιτροπή Εμπορικών Διαπραγματεύσεων», υπό την οποία θα λειτουργούσαν δύο εξειδικευμένες υποεπιτροπές για τις διαπραγματεύσεις επί των εμπορευμάτων και επί των υπηρεσιών.

7.4. Οι διεθνείς συμβάσεις για την εμπορική ναυτιλία.

Επί αιώνες επικρατούσε η αρχή ότι ο πελάτης καλύπτεται πλήρως κατά τη ναυτιλιακή μεταφορά από τον πλοιοκτήτη και την ασφαλιστική εταιρεία. Παρά αυτή την αρχή η μεταφορά εμπορευμάτων δημιουργούσε πολλά προβλήματα στους αποστολείς και αποδέκτες. Έτσι οι ΗΠΑ, το 1983, με το νόμο HARTER θέσπισαν για τους πλοιοκτήτες τους πρώτους

βασικούς κανόνες ελάχιστων υποχρεώσεων. Σε διεθνές επίπεδο η πρώτη προσπάθεια έγινε στις Βρυξέλλες, στις 25 - 8 - 1924, με την υπογραφή από 25 χώρες της Διεθνούς Συμβάσεως για την καθιέρωση ενιαίων κανόνων περί της φορτωτικής. Η σύμβαση τέθηκε σε ισχύ το 1931. Επικυρώθηκε από 78 χώρες, μεταξύ αυτών συμπεριλαμβάνεται και η Ελλάδα¹. Εναρμονίζει τους κανόνες για τις φορτωτικές, που καλούνται και «Κανόνες της Χάγης», με κύριο στοιχείο την αποζημίωση 100 στερλινών για την απώλεια ενός δέματος 50 κιλών. Το 1967 - 1968 με το πρωτόκολλο VIRBY τροποποιήθηκαν τα 5 από τα 16 άρθρα της απόφασης των Βρυξελλών και από το 1977 η σύμβαση των Βρυξελλών εφαρμόζεται με τη συνήθη ονομασία «Κανόνες Χάγης - VIRBY». Η σημαντικότερη των τροποποιήσεων του VIRBY ήταν η «Ρήτρα CONTAINER», κατά την οποία πρέπει να αποζημιώνονται σε περίπτωση απώλειας όλα τα τεμάχια ομαδοποιημένης αποστολής, όταν αυτά αναφέρονται αναλυτικά στην φορτωτική. Η μέγιστη αποζημίωση σε περίπτωση απώλειας καθορίστηκε με πρωτόκολλο του 1979 σε 667 Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα ανά δέμα. Αργότερα του έγιναν πολλές τροποποιήσεις λόγω του πληθωρισμού. Τα προβλήματα στις διεθνείς θαλάσσιες μεταφορές επύκνωσαν την εξάπλωση των CONTAINERS - έλυσαν περισσότερα προβλήματα απ' όσα δημιούργησαν ως νεωτερισμός

---

¹ Η Ελλάδα με το νόμο 217/92 (ΦΕΚ Α' 203/29 - 12 - 1992) επικύρωσε τη σύμβαση των Βρυξελλών της 25 - 8 - 1924 «Για την ενοποίηση ορισμένων νομικών κανόνων σχετικά με τις φορτωτικές» και 2 τροποποιητικά πρωτόκολλα, υπογεγραμμένα στις 23 - 2 - 1968 και 21 - 2 - 1979, στις Βρυξέλλες.

- και το 1968 η CNUCED εισηγήθηκε την προετοιμασία τροποποίησης της σύμβασης των Βρυξελλών.

7.5. Η σύμβαση του Αμβούργου.

Η σύμβαση του Αμβούργου του 1978 υιοθετήθηκε στις 31 Μαρτίου 1978 στο Αμβούργο από 68 χώρες. Γίνεται αναφορά σε αυτή με τον τίτλο «Κανόνες Αμβούργου». Κύρια σημεία της αποτελούν η καθιέρωση της ευθύνης του μεταφορέα με βάση την αρχή «του προβλέψιμου σφάλματος ή αμέλειας», η επέκταση της ευθύνης στη λιμενική ζώνη για να συμπεριληφθούν οι μεσολαβούντες πριν τη φόρτωση στο πλοίο ή μετά την εκφόρτωση, η ευθύνη του μεταφορέα για τις καθυστερήσεις στην παράδοση, η δυνατότητα χρησιμοποίησης άλλων παραστατικών μεταφοράς πλην της φορτωτικής, ο προσδιορισμός του τόπου επίλυσης των διαφορών κ.α. Η σύμβαση τέθηκε σε ισχύ από 1 - 11 - 1992 με την επικύρωσή της από 20 κράτη, όπως προέβλεπε το αρχικό κείμενο. Αν και δεν επικυρώθηκε από μεγάλα εμπορικά κράτη, η εφαρμογή της σύμβασης του Αμβούργου κερδίζει έδαφος, γιατί θεωρείται ευνοϊκότερη εκείνης των Βρυξελλών για τους μεταφορείς και γιατί θεωρείται απλουστευτική για τις διαδικασίες. Εφαρμόζεται όπως και η προηγούμενη στη διεθνή μεταφορά εμπορευμάτων και δεν καλύπτει την εννοκίαση των πλοίων.

Οι Χώρες - Μέλη της GATT.

Antigua And Barbuda	Finland	Maldives
Argentina	France	Malta
Australia	Gabon	Mauritania
Austria	Gambia	Mauritius
Bangladesh	Germany, Fed.	Mexico
Barbados	Rep.	Morocco
Belgium	Ghana	Netherlands
Belize	Greece	New Zealand
Benin	Guyana	Nicaragua
Botswana	Haiti	Niger
Brazil	Hong Kong	Nigeria
Burkina Faso	Hungary	Norway
Burma	Iceland	Pakistan
Burundi	India	Peru
Cameroon	Indonesia	Philippines
Canada	Ireland	Poland
Central African Republic	Israel	Portugal
Chad	Italy	Romania
Chile	Jamaica	Rwanda
Columbia	Japan	Senegal
Congo	Kenya	Sierra Leone
Cote D' Ivoire	Korea Rep.	Singapore
Cuba	Kuwait	South Africa
Cyprus	Lesotho	Spain
Czechoslovakia	Luxembourg	Sri Lanka
Denmark	Madagascar	Suriname

Dominican Republic	Malawi	Sweden
Egypt	Malaysia	Switzerland
Tanzania	Uganda	Yugoslavia
Thailand	United Kingdom	Zaire
Togo	United States	Zambia
Trinidad and Tobago	Uruguay	Zimbabwe
Turkey		

Χώρες για τις οποίες η GATT έχει εφαρμοστεί και εκκρεμεί (de facto) αίτησή τους για είσοδο ως Κανονικά Μέλη.

Algeria	Domenika	St. Christopher and Nevis
Angola	Equatorial Guinea	St. Lucia
Bahamas	Fiji	St. Vincent
Bahrain	Mozambique	Sao Tome and Principe
Brunei Darussalam	Papua New Guinea	Seychelles
Cape Verde	Qatar	Solomon Islands

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

ΠΟΛΥΜΕΡΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΜΟΡΙΟΥ

8.1. Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου 1994.

Η παρουσιαζόμενη σε συντομογραφία «ΓΣΔΕ - 1994» (GATT 1994) είναι το τροποποιημένο κατά τις διαδοχικές επεμβάσεις κείμενο της αρχικής Γενικής Συμφωνίας της 30^{ης} Οκτωβρίου 1947, συνοδευόμενο από άλλα σχετικά κείμενα σε ισχύ πριν την έναρξη ισχύος της συμφωνίας για την ΠΟΕ, από 6 μνημόνια που αφορούν την ερμηνεία και εφαρμογή άρθρων της Γενικής Συμφωνίας τα οποία αποφασίστηκαν κατά τον URUGUAY ROUND και από το πρωτόκολλο του MARRAKECH. Το τελευταίο αναφέρεται στον κατάλογο των δασμολογικών παραχωρήσεων, στις οποίες προβάλλονται κάθε χώρα με την υπογραφή της συμφωνίας για την ΠΟΕ με την προοπτική μείωσης των δασμών κατά 5 ίσες ετήσιες δόσεις από της έναρξεως λειτουργίας της ΠΟΕ.

8.2. Η συμφωνία επί της γεωργίας.

Η συμφωνία περιλαμβάνει τρεις κύριους άξονες ρυθμίσεως που αναφέρονται:

- στην πρόσβαση στις εσωτερικές αγορές
- στην εσωτερική υποστήριξη της γεωργίας
- στις εξαγωγικές επιδοτήσεις

Για την απρόσκοπτη πρόσβαση των ξένων γεωργικών προϊόντων στις εσωτερικές αγορές τα διάφορα μη δασμολογικά περιοριστικά μέτρα, που επιβάλλονται στα σύνορα, μετατρέπονται σε δασμούς και υπόκεινται σε μείωση κατά 36% εντός εξαετίας στις αναπτυγμένες χώρες και κατά 24% εντός δεκαετίας στις αναπτυσσόμενες χώρες, ενώ στις πτωχές χώρες οι δασμοί μπορούν να διατηρηθούν αμετάβλητοι. Χαμηλότεροι δασμοί πρέπει να εφαρμοσθούν, όταν οι εισαγόμενες ποσότητες ενός προϊόντος δεν αντιπροσωπεύουν 3% της εσωτερικής κατανάλωσης και ώσπου να φτάσουν στο επίπεδο του 5%. Για την αποτροπή εισαγωγών σε πολύ μεγάλες ποσότητες ή σε τιμές, εκφρασμένες σε εθνικό νόμισμα, χαμηλότερες από ένα επίπεδο αναφοράς, επιτρέπεται, μέσω ειδικής προστατευτικής ρήτρας, η επιβολή προσθέτων δικαιωμάτων. Η συμφωνία παρέχει τη δυνατότητα «ειδικού χειρισμού» μη εφαρμογής περιορισμένου δασμού, όταν για ένα προϊόν οι εισαγόμενες ποσότητες δεν κάλυπταν μεν το 3% της εσωτερικής κατανάλωσης κατά την περίοδο αναφοράς 1986 - 1988, αλλά δεν χορηγήθηκε από τότε καμία επιδότηση εξαγωγής, ελήφθησαν μέτρα περιορισμού της παραγωγής και διαμορφώθηκαν συνθήκες αύξησης των εισαγωγών στο 4% της

εσωτερικής κατανάλωσης και περαιτέρω. Ελαστικότερη ρύθμιση προβλέπεται για τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Η εσωτερική υποστήριξη της γεωργίας που εκφράζεται από τα Συνολικά Μέτρα Υποστήριξης οφείλει να μειωθεί κατά 20% στις αναπτυγμένες χώρες και κατά 13,3% στις αναπτυσσόμενες χώρες ενώ στις πτωχές δεν τίθεται όριο μείωσης. Εξαιρούνται από την υποχρέωση της μείωσης οι ενισχύσεις που δεν υπερβαίνουν το 5% της αξίας ενός προϊόντος στις αναπτυγμένες χώρες και το 10% στις αναπτυσσόμενες και οι άμεσες ενισχύσεις προγραμμάτων περιορισμού της παραγωγής, όταν συνδέονται με την έκταση και σταθερές αποδόσεις ή αναφέρονται σε σταθερό αριθμό ζώων και δεν καλύπτουν άνω του 85% της βασικής παραγωγής. Εξαιρούνται επίσης από την υποχρέωση μείωσης οι κρατικές ενισχύσεις που δεν χορηγούνται επί των τιμών, αλλά καλύπτουν γενικές υπηρεσίες αποθέματα ασφαλείας, εσωτερική βοήθεια διατροφής, αποζημιώσεις φυσικών καταστροφών, εισοδηματικές ενισχύσεις σε περιπτώσεις απώλειας πάνω από 30% του εισοδήματος, ενισχύσεις παύσεις της γεωργικής δραστηριότητας ή αποσύρσεως παραγωγικού δυναμικού ή προσαρμογής της παραγωγικής διαρθρώσεως, προγράμματα προστασίας του περιβάλλοντος ή περιφερειακής ανάπτυξης.

Η μείωση των εξαγωγικών επιδοτήσεων της τάξης του 34% για τις αναπτυγμένες χώρες και 24% για τις αναπτυσσόμενες, με αναφορά στο μέσο επίπεδο της περιόδου 1986 - 1990, θα πρέπει να γίνει εντός 6 ή 10 ετών αντιστοίχως. Περιλαμβάνονται εδώ οι κάθε μορφής άμεσες (π.χ.

κάλυψη διαφοράς τιμής από κρατικό ταμείο, επιδότηση μεταφορικών) ή έμμεσες επιδοτήσεις (π.χ. επιδοτήσεις ενδιάμεσων προϊόντων).

Μείωση πρέπει να γίνει και στις εξαγόμενες με επιδότηση ποσότητες, κατά 21% στις αναπτυγμένες χώρες και κατά 14% στις αναπτυσσόμενες, έναντι των ποσοτήτων της περιόδου αναφοράς 1986 - 1990, εντός μεταβατικής περιόδου 6 και 10 ετών αντίστοιχα.

Τα κράτη - μέλη δεσμεύονται για την επεξεργασία συστήματος κανόνων χορήγησης, εγγύησης και διασφάλισης εξαγωγικών πιστώσεων και τήρησης του συστήματος. Η χορήγηση διατροφικής βοήθειας στο εξωτερικό δεν πρέπει να συνδέεται άμεσα ή έμμεσα, με εμπορικές πράξεις; και να διεκπεραιώνεται σύμφωνα με τους κανόνες του FAO και κατά το δυνατόν δωρεάν.

Υπεύθυνη για την παρακολούθηση της εφαρμογής της συμφωνίας είναι η ιδρυμένη γι' αυτήν γεωργική επιτροπή, στην οποία τα κράτη - μέλη μπορούν να κοινοποιούν τα εμπόδια που συναντούν κατά τις εξαγωγές των γεωργικών προϊόντων τους.

8.3. Η συμφωνία εφαρμογής μέτρων υγιεινής και φυτοϋγείας.

Όλα τα κράτη εφαρμόζουν διάφορα μέτρα προστασίας της υγείας ανθρώπων, ζώων και φυτών από τη διασπορά κινδύνων ασθενειών μέσω

των εισαγόμενων προϊόντων. Το πρόβλημα δημιουργείται από την κατάχρηση των μέτρων, όταν, υπό το πρόσχημα προστασίας της δημόσιας υγείας, εμποδίζεται η κίνηση των προϊόντων και μετατρέπονται πλέον σε περιορισμούς του Διεθνούς Εμπορίου. Η ΠΟΕ δεν επιδιώκει την κατάργηση των ελέγχων, που επιδιώκουν τη διασφάλιση της υγείας, αλλά την καθιέρωση εναρμονισμένων διεθνών κανόνων, ώστε να περιορίζονται οι παρενέργειες. Επιζητείται η επιστημονική τεκμηρίωση των μέτρων μέσω οδηγιών, κανόνων και συστάσεων, υποκείμενων σε περιοδικές εξετάσεις, διεθνών οργανισμών όπως η Επιτροπή του Κώδικα Τροφίμων, η Διεθνής Υπηρεσία Επιζωοτιών, η Διεθνής Σύμβαση Προστασίας Φυτικών Ειδών κ.α. Στα πλαίσια της συμφωνίας ιδρύεται ειδική επιτροπή με καθήκον την προώθηση της διεθνούς εμφανίσεως των μέτρων υγιεινής και φυτοπροστασίας.

8.4. Η συμφωνία για τα κλωστοϋφαντουργικά και τα ενδύματα.

Ο τομέας αυτός εντάσσεται για πρώτη φορά στη ρύθμιση GATT. Προηγουμένως διείπετο από την ειδική Πολυμική Συμφωνία¹. Προβλέπεται λοιπόν ένα μεταβατικό καθεστώς 10 ετών, μετά την πάροδο

---

¹ Αποτελέσαν αντικείμενο διαπραγματεύσεων μεταξύ 50 περίπου κρατών εντός του 1973 με την πρωτοβουλία της GATT, υπογράφηκε στις 20.12.1973 και τέθηκε σε ισχύ από 1.1.1974 για τετραετή διάρκεια. Έκτοτε υπέστη σημαντικές τροποποιήσεις και παρατάσεις.

του οποίου θα εφαρμόζεται πιστά, η γενική συμφωνία περί των εμπορευμάτων.

Στα πλαίσια της συμφωνίας, για την προετοιμασία και παρακολούθηση της εφαρμογής της, ιδρύεται το αποκαλούμενο «Όργανο Εποπτείας των Κλωστοϋφαντουργικών - ΟΕΚ». Προβλέπεται δε η πλήρης καταγραφή εντός του πρώτου διμήνου εφαρμογής της συμφωνίας όλων των περιορισμών που είχαν επιβάλλει τα κράτη με διμερείς μεταξύ τους συμφωνίες και ίσχυαν κατά την προηγούμενη ημέρα από την έναρξη της εφαρμογής.

8.5. Η συμφωνία για τα τεχνικά εμπόδια του εμπορίου.

Τα κράτη - μέλη δεσμεύονται να μην προωθούν τεχνικούς κανονισμούς στα βιομηχανικά και γεωργικά προϊόντα, οι οποίοι, πέρα από τον κύριο σκοπό τους, προκαλούν εμπόδια στο Διεθνές Εμπόριο. Οι κανονισμοί επιβάλλονται συνήθως με σκοπό την εθνική ασφάλεια, την προστασία του περιβάλλοντος, την ασφάλεια των ανθρώπων και την προστασία της υγείας των ζωντανών οργανισμών. Όπου υπάρχουν διεθνείς κανονισμοί τα κράτη πρέπει να τους χρησιμοποιούν, ενώ πρέπει να συνεργάζονται για την επεξεργασία τους όπου δεν υπάρχει ή χρειάζεται προσαρμογή κ.λ.π. Τα κράτη πρέπει επίσης να αποδέχονται

τεχνικούς κανονισμούς άλλων κρατών που είναι δοκιμασμένοι και να εξασφαλίζουν κάθε δημοσιότητα στους δικούς τους.

Ως τεχνικός κανονισμός εννοείται το κείμενο που περιέχει τα χαρακτηριστικά ενός προϊόντος ή τις διαδικασίες και μεθόδους παραγωγής που αναφέρονται σ' αυτό, συμπεριλαμβανομένων των διοικητικών διατάξεων που εφαρμόζονται και των οποίων η τήρηση είναι υποχρεωτική. Μπορεί επίσης να περιέχει τμήμα ή το σύνολο της ορολογίας συμβόλων, προδιαγραφών συσκευασίας ή επιγραφοποίησης για ένα προϊόν, μια διαδικασία ή μια μέθοδο παραγωγής.

8.6. Η συμφωνία για τις συνδεδεμένες με το εμπόριο επενδύσεις.

Η συμφωνία επιδιώκει τη κατάργηση κυβερνητικών μέτρων που υποχρεώνουν επιχειρήσεις να χρησιμοποιούν εγχώρια προϊόντα στο σύνολο της παραγωγής τους ή εντός καθορισμένης αναλογίας ή που επιβάλλουν κάποια σχέση εισαγωγών - εξαγωγών ή που περιορίζουν την πρόσβαση των επιχειρήσεων στο συνάλλαγμα κ.ο.κ. Κατ' εξαίρεση τα αναπτυσσόμενα κράτη μπορούν να ζητήσουν προσωρινή απαλλαγή για να αντιμετωπίσουν προβλήματα ισοζυγίου πληρωμών.

8.7. Η συμφωνία για την εφαρμογή του άρθρου VI της ΓΣΔΕ 1994
(DUMPING).

Ένα προϊόν αποτελεί αντικείμενο DUMPING κατά τη συμφωνία, όταν εισάγεται σε ξένη αγορά με κατώτερη από την κανονική τιμή. Ως κανονική θεωρείται η τιμή πώλησεως υπό ομαλές συνθήκες στο εσωτερικό της εξαγωγικής χώρας ή όταν δεν υπάρχει αυτή η τιμή, η τιμή κάποιου παραπλήσιου προϊόντος στη χώρα εισαγωγής. Ο προσδιορισμός της κανονικής τιμής χρειάζεται για να επιβληθούν τα αντισταθμιστικά μέτρα, τα οποία πρέπει να είναι πλήρως δικαιολογημένα. Κατανοείται βεβαίως η σοβαρότητα που πρέπει να χαρακτηρίζει τη διερεύνηση των συνθηκών της αγοράς, εθνικής και αλλοδαπής, προκειμένου να γίνει μια καταγγελία εφαρμογής DUMPING σε κάποιο προϊόν και να δικαιολογηθεί πλήρως η εφαρμογή, ποσοτικώς και χρονικώς αντισταθμιστικών μέτρων.

8.8. Η συμφωνία για την εφαρμογή του άρθρου VII της ΓΣΔΕ 1994
(Τελωνιακή αξία).

Η τελωνιακή αξία των εισαγομένων εμπορευμάτων είναι, κατά το πρώτο άρθρο της συμφωνίας, η συναλλακτική αξία, δηλαδή η τιμή που

πληρώθηκε ή θα πληρωθεί στον εξαγωγέα. Αν δεν προσδιορίζεται αυτή η αξία, χρησιμοποιείται η συναλλακτική αξία παρομοίων εμπορευμάτων που εισήχθησαν κατά την ίδια περίπου χρονική περίοδο ή τέλος η τελωνιακή αξία μπορεί να προκύψει με υπολογισμό.

Για τη μετατροπή της τελωνιακής αξίας σε εθνικό νόμισμα χρησιμοποιείται η επίσημη ισοτιμία του κράτους εισαγωγής.

8.9. Η συμφωνία για την επιθεώρηση προς της αποστολής.

Η επιθεώρηση πριν την αποστολή περιλαμβάνει όλες τις εργασίες επαλήθευσης της ποιότητας, της ποσότητας, της τιμής, των χρηματοδοτικών συνθηκών και της τελωνιακής ταξινόμησης στη χώρα προέλευσης των εμπορευμάτων. Οι εργασίες αυτές πρέπει να γίνονται με αντικειμενικό τρόπο και να διευκολύνονται εκ μέρους του πωλητή. Οι όροι της επιθεώρησης της ποσότητας και της ποιότητας προβλέπονται συνήθως στα συμβόλαια.

8.10. Η συμφωνία επί των κανόνων προέλευσης.

Η προέλευση ενός προϊόντος παίζει ρόλο στην εφαρμογή μέτρων εμπορικής πολιτικής όπως π.χ. η ρήτρα του πλέον ευνοούμενου κράτους,

τα συμψηφιστικά δικαιώματα ANTI - DUMPING κ.α. Ως προέλευση ενός προϊόντος θεωρείται η χώρα της παραγωγής του ή η χώρα της τελειοποίησης της παραγωγής, όταν το προϊόν διέρχεται από φάσεις παραγωγής, σε διάφορες χώρες.

8.11. Η συμφωνία για τις διαδικασίες των αδειών εισαγωγής.

Η άδεια εισαγωγής περιλαμβάνει ολόκληρη τη διοικητική διαδικασία που πρέπει να διεκπεραιωθεί από τον εισαγωγέα στη χώρα του, πριν προχωρήσει στη μεταφορά των προϊόντων εντός του τελωνειακού εδάφους της. Τα κράτη πρέπει να μεριμνούν εγκαίρως για την πλήρη δημοσιότητα των απαιτούμενων προϋποθέσεων και των καταλόγων των προϊόντων που υπόκεινται σε αυτή τη διαδικασία. Οφείλουν δε να εφαρμόζουν τους κανόνες με πνεύμα ισονομίας και ουδετερότητας.

8.12. Η συμφωνία για τις επιδοτήσεις και τα αντισταθμιστικά μέτρα.

Κατά το πρώτο άρθρο της συμφωνίας υπάρχει επιδότηση από το κράτος ή κρατικό οργανισμό, όταν χορηγούνται χρηματικά ποσά, ή

στηρίζονται μακροπρόθεσμες ενέργειες, όταν δεν εισπράττονται οφειλόμενα ποσά, όταν προσφέρονται κρατικές εξυπηρετήσεις πέρα των συνηθισμένων ορίων της γενικής υποδομής και γενικά, όταν κρατικές δραστηριότητες μεταφράζονται σε στήριξη τιμών και εισοδήματος υπό οποιαδήποτε μορφή. Με εξαίρεση τις επιδοτήσεις που επιτρέπονται στον γεωργικό τομέα από την ειδική συμφωνία, όλες οι προαναφερθείσες επιδοτήσεις απαγορεύονται. Κάθε κράτος που υποπτεύεται ότι ένα άλλο ανταγωνιστικό κράτος χορηγεί ή διατηρεί απαγορευμένες επιδοτήσεις μπορεί να του απευθύνει μια τεκμηριωμένη αίτηση για σχετικές διαβουλεύσεις. Αν παρέλθει άπρακτη προθεσμία 30 ημερών, το θιγόμενο κράτος μπορεί να προσφύγει στον Οργανισμό Ρυθμίσεως των Διαφορών - ΟΡΔ της ΠΟΕ, το οποίο προβαίνει στις περαιτέρω ενέργειες.

8.13. Η συμφωνία για τις διασφαλίσεις.

Όταν ένα κράτος υφίσταται ή απειλείται να υποστεί σοβαρή ζημιά σε κάποιο τομέα της εθνικής παραγωγής και διαπιστωθεί ο κίνδυνος μετά από έρευνα που θα διεξαχθεί σύμφωνα με τους κανονισμούς της ΠΟΕ, μπορεί να εφαρμόσει μέτρα προστασίας ή αποκαταστάσεως της ζημιάς για μια διάρκεια 4 ή το πολύ 8 ετών. Έκτακτα μέτρα μπορούν να επιβληθούν για προθεσμία όχι μεγαλύτερη των 200 ημερών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

9.1. Ίδρυση και πλαίσιο λειτουργίας.

Το Διεθνές Διαιτητικό Δικαστήριο - ΔΔΔ ιδρύθηκε το 1923 στο Παρίσι και έχει ρυθμίσει στα 73 χρόνια λειτουργίας του περί τις 8.000 προσφυγές για διαφορές σε πράξεις Διεθνούς Εμπορίου. Η παρέμβαση του ΔΔΔ γίνεται προς δύο κατευθύνσεις, την προαιρετική συμφιλίωση για τη διαιτησία, για τις οποίες υπάρχουν χωριστοί κανονισμοί.

Η ανάπτυξη των διεθνών εμπορικών πράξεων με τη φιλελευθεροποίηση και παγκοσμιοποίηση της οικονομίας στα τέλη του XXού αιώνα απαιτεί προγραμματισμένη ρύθμιση των ενδεχομένων διαφορών σε προβλέψιμα πλαίσια χρόνου και νομικών όρων. Σ' αυτές τις ανάγκες προσφέρει ικανοποιητική απάντηση η διαιτησία, γι' αυτό και επιτυγχάνεται ο ρυθμός επίκλησής της. Στη δεκαετία 1983 - 1992 ο αριθμός των εμπορικών πράξεων, που αποτέλεσαν αντικείμενο προσφυγής στη διεθνή διαιτησία, ήταν αυξημένος κατά 40% έναντι εκείνου της δεκαετίας του 1970, ο δε μέγιστος αριθμός εμπλεκόμενων χωρών κατ' έτος έφθασε στις 90.

9.2. Ο κανονισμός διαιτησίας του ΔΕΠ.

Το ΔΕΠ έχει ως σκοπό την επίτευξη συμφιλίωσης ή την οργάνωση διαιτησίας προς επίλυση των διαφορών που οδηγούνται ενώπιόν του από φυσικά ή νομικά πρόσωπα τα οποία ασκούν εμπορική δραστηριότητα. Η διαδικασία επίλυσης των διαφορών διεκπεραιώνεται από τους διαιτητές, οι οποίοι διορίζονται από το ΔΕΠ και συνεδριάζουν στα πλαίσια των διαιτητικών δικαστηρίων. Το ΔΕΠ προσφέρει την αναγκαία υλική υποστήριξη και αναλαμβάνει τη διεκπεραίωση των αποφάσεων των συγκροτούμενων στους κόλπους των διαιτητικών δικαστηρίων. Επί πλέον, το ΔΕΠ αναλαμβάνει τη διεξαγωγή γνωματεύσεων και αναλύσεων, όσες φορές του ζητηθούν.

Για κάθε υπόθεση διαιτησίας το ΔΕΠ συγκροτεί ειδικό δικαστήριο. Οι αποφάσεις του γίνονται αποδεκτές από τα μέλη χωρίς άλλο δικαίωμα έφεσης εκτός εκείνου της ακύρωσης. Τα διαιτητικά δικαστήρια εξαιρούνται της υποχρέωσης να ακολουθήσουν τη διαδικασία, τις προθεσμίες και τους τύπους των τακτικών δικαστηρίων. Εκδικάζουν κατά τους κανόνες δικαίου και εκδίδουν τελεσίδικες αποφάσεις, όταν τα υπό διαιτησία μέρη αποκηρύσσουν κάθε δυνατότητα προσφυγής σε δευτεροβάθμιο δικαστήριο. Στη διάρκεια της διαιτητικής διαδικασίας είναι δυνατή η μετατροπή της σε συμφιλιωτική αποστολή

και τούτο πιστοποιείται με τη σύνταξη και υπογραφή ειδικού πρακτικού από διαιτητές και συνδιαλεγόμενα μέρη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Κάνοντας τον απολογισμό των όσων αναφέραμε μπορεί κανείς εύκολα να διακρίνει ότι το διεθνές εμπόριο στη σύγχρονη κοινωνία παρουσιάζει αρκετά οφέλη και δημιουργεί τις συνθήκες για την βελτίωση του επιπέδου ζωής.

Παρουσιάζονται μεγάλη οφέλη από τη δημιουργία μεγάλης κλίμακας παραγωγής προϊόντων που έχει σαν αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους παραγωγής ανά μονάδα προϊόντος. Το διεθνές εμπόριο αυξάνει τον ανταγωνισμό ανάμεσα σε ντόπιες και ξένες επιχειρήσεις, ενώ προάγει πολιτικούς δεσμούς ανάμεσα σε διάφορες χώρες. Αυτοί είναι μερικοί από τους πολλούς λόγους που θα μπορούσε να απαριθμήσει κανείς για την ωφελιμότητα του διεθνούς εμπορίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελ. βιβλιογραφία

- 1) Αντωνία Πουλάκου - Ευθυμιάτου, «Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου», Εκδόσεις Αντ. Σακουλά, Αθήνα.- Κομοτηνή 1991.
- 2) Θεμ. Ε. Βρεττός, - Αντωνία Αγαλιανού, - Βρεττού, «Διεθνείς Εμπορικές Σχέσεις και Οικονομική Γεωγραφία» Ίδρυμα Ευγενίδου, Αθήνα 1991.
- 3) Ανδρέας Θ. Κούρκουλος, «Διεθνές Εμπόριο», Αθήνα 1993.
- 4) Θ. Κουλουμπής - Δ. Κώνστας, «Διεθνείς σχέσεις», Αθήνα 1985.
- 5) Γεώργιος Χρ. Δασκάλου, «Διεθνές Εμπόριο», Αθήνα 1985
- 6) Ε. Πουρναράκης, «Διεθνή Οικονομία», Αθήνα 1992.
- 7) Λαθύρης - Γ. Λεβιτσάνος, «Το Διεθνές Εμπόριο μεταπολεμικά και το θεσμικό πλαίσιο των διεθνών ανταλλαγών», Μεσολόγγι 1996.

Ξένη βιβλιογραφία

- 1) Eurostat, «Αριθμοί της Γνώσης» (Στατιστικό Πορτραίτο της Ευρωπαϊκής Ένωσης), Λουξεμβούργο 1994.
- 2) European Commission, «Phare: programme and contrait information 1995 Estonia)», Luxembourg 1995.

- 3) European Commission, «Phare: programme and contrait information 1995 (Multi - country and cross - border programmes No 1)», Luxembourg 1995.
- 4) European Commission, «Phare: programme and contrait information 1995 (Multi - country and cross - border programmes No 2)», Luxembourg 1995

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΣΤΗΝ ΑΦΕΤΗΡΙΑ ΤΟΥ.....	3
ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ.....	9
1.1. Σημασία διεθνούς εμπορίου.....	9
1.2. Έννοια διεθνούς εμπορίου και λόγοι ύπαρξής του.....	11
1.3. Η ανάγκη δημιουργίας του διεθνούς εμπορίου.....	12
1.4. Τα οφέλη και το διεθνές εμπόριο.....	17
1.5. Διακρίσεις του εμπορίου.....	25
1.6. Προβλήματα του διεθνούς εμπορίου.....	28
1.7. Παράγοντες που επηρεάζουν ευνοϊκά το διεθνές εμπόριο.....	29
1.8. Παράγοντες που επηρεάζουν δυσμενώς το διεθνές εμπόριο.....	30
ΠΙΝΑΚΕΣ.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
ΕΜΠΟΡΙΟ ΓΕΝΙΚΑ.....	36
2.1. Όροι εμπορίου και εμπορικό ισοζύγιο.....	36
2.2. Έννοια του ισοζυγίου πληρωμών.....	36
2.3. Διάρθρωση του ισοζυγίου πληρωμών.....	39
2.4. Ισορροπία του ισοζυγίου πληρωμών.....	41
2.5. Ισοζύγιο Πληρωμών.....	42
2.6. Αίτια ανισορροπίας του ισοζυγίου πληρωμών.....	45
2.7 Τρόποι αποκατάστασης της ισορροπίας ισοζυγίου πληρωμών.....	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
ΤΡΟΠΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ.....	48
3.1. Οι θαλάσσιες μεταφορές.....	48
3.2. Οι αεροπορικές διεθνείς μεταφορές.....	48
3.3. Οι οδικές διεθνείς μεταφορές.....	49
3.4. Οι σιδηροδρομικές διεθνείς μεταφορές.....	51
3.5. Μεταφορά με ποταμόπλοια.....	53
3.6. Ταχυδρομική αποστολή.....	54
3.7. Η διεθνής πολύτροπος μεταφορά.....	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
ΔΑΣΜΟΙ.....	57
4.1. Δασμοί και άλλοι φραγμοί στο Διεθνές Εμπόριο.....	57
4.2 Επίδραση δασμού.....	60
4.3 Λοιπά προστατευτικά μέσα.....	63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ	66
5.1 Το Χαμηλό Επίπεδο Ανάπτυξης και ο Φαύλος Κύκλος της Φτώχειας.	67
5.2. Όγκος και Σύνθεση των Εξαγωγών.	71
5.3. Αναπτυξιακή Πολιτική Προώθησης Εξαγωγών ή Υποκατάστασης Εισαγωγών;	74
5.4. Το Εξαγωγικό Πρόβλημα των Αναπτυσσομένων Χωρών.....	77
5.4.1. Η Αστάθεια στα Συναλλαγματικά Έσοδα από Εξαγωγές.	79
5.4.2. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα των υπανάπτυκτων χωρών.....	79
5.4.3. Τα αίτια της υπανάπτυξης	83
5.4.4. Οι όροι του Εμπορίου.	86
5.5. Η UNCTAD και το Γενικό Σύστημα Προτιμήσεων.	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	92
6.1. Το Παγκόσμιο Εμπόριο	92

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ	97
7.1. Η δημιουργία της G.A.T.T.: Σκοποί και αρμοδιότητες	97
7.2. Οι Πολυμερείς διαπραγματεύσεις.....	102
7.3. Οι γύροι διαπραγματεύσεων της GATT.	106
7.3.1. DILLON ROUND	108
7.3.2. KENNEDY ROUND.....	108
7.3.3. TOYO ROUND.....	109
7.3.4. URUGUAY ROUND.....	111
7.4. Οι διεθνείς συμβάσεις για την εμπορική ναυτιλία.	113
7.5. Η σύμβαση του Αμβούργου.	115

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

ΠΟΛΥΜΕΡΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΜΟΡΙΟΥ.....	118
8.1. Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου 1994.	118
8.2. Η συμφωνία επί της γεωργίας.....	118
8.3. Η συμφωνία εφαρμογής μέτρων υγιεινής και φυτουγείας.	121
8.4. Η συμφωνία για τα κλωστοϋφαντουργικά και τα ενδύματα.	122
8.5. Η συμφωνία για τα τεχνικά εμπόδια του εμπορίου.	123
8.6. Η συμφωνία για τις συνδεδεμένες με το εμπόριο επενδύσεις. ...	124
8.7. Η συμφωνία για την εφαρμογή του άρθρου VI της ΓΣΔΕ 1994 (DUMPING).....	125
8.8. Η συμφωνία για την εφαρμογή του άρθρου VII της ΓΣΔΕ 1994 (Τελωνιακή αξία).	125
8.9. Η συμφωνία για την επιθεώρηση προς της αποστολής.	126
8.10. Η συμφωνία επί των κανόνων προέλευσης.....	126

8.11. Η συμφωνία για τις διαδικασίες των αδειών εισαγωγής.	127
8.12. Η συμφωνία για τις επιδοτήσεις και τα αντισταθμιστικά μέτρα.	127
8.13. Η συμφωνία για τις διασφαλίσεις.	128
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ	
ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.....	129
9.1. Ίδρυση και πλαίσιο λειτουργίας.	129
9.2. Ο κανονισμός διαιτησίας του ΔΕΠ.....	130
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	132
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	133
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	135